CASPARIS BARLÆI

MERCATOR SAPIENS,

SIVE

ORATIO

De conjungendis

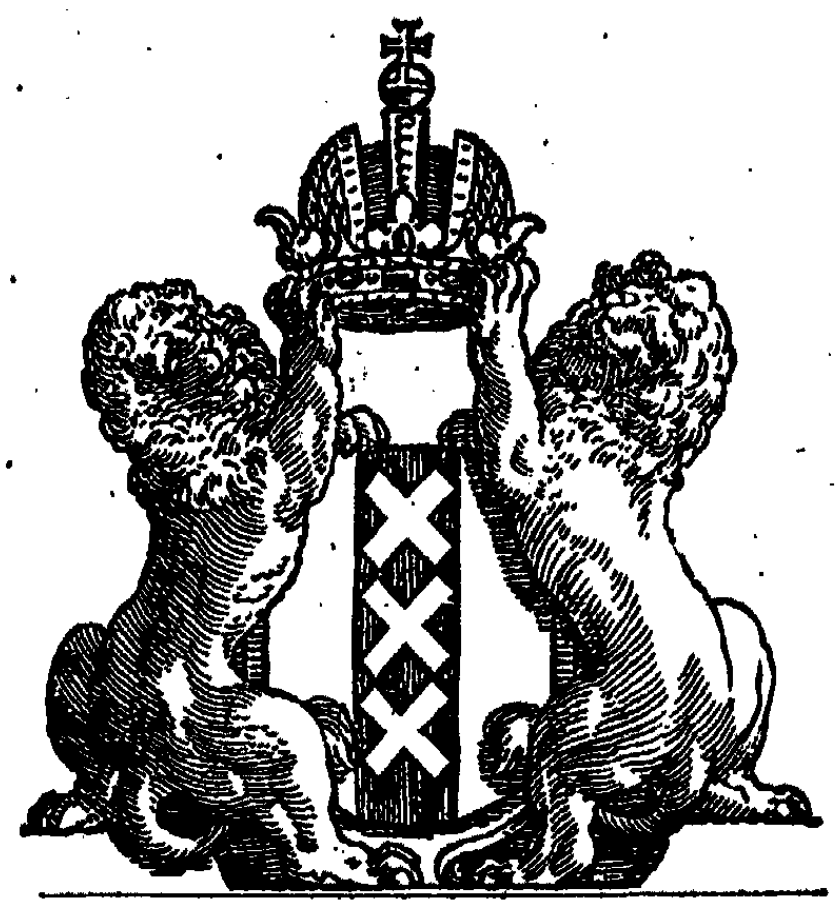
Mercaturæ & Philoſophiæ

ſtudiis:

HABITA

In Inaugurationem Illuſtris Amſtelodamenſium Scholæ,

V. ID. IAN. CIϽ IϽ C XXXII.

AMSTERDAMI,

Ex Typographia GVILIELMI BLAEV.

CIϽ IϽ C XXXII.

Magnificis, Amplissimis, Prudentissimis,
Doctissimisque V.V. ac D.D.

IANO GROTENHVYS,
Prætori,

IACOBO DE GRAEF,

THEODORO BAS,

ANTONIO OETGENS,

ANDREÆ BICKER,

Augustissimæ Amstelodamensium Reip. Coss.

Nec non ejusdem Reip.

SCABINIS, SENATORIBVS,
ac Ill. Scholæ CVRATORIBVS,

De re litteraria, Illustri Schola, ac me
præclare meritis,

ORATIONEM
hanc Inauguralem,

Ex officio D. D. D.

CASPAR BARLÆVS.

PRECATIO AD DEVM OPT. MAX. præmiſſa Orationi.

OMnipotens, æterne Deus, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, rogamus Te ſupplices, ut hunc diem, quo Illuſtris hujus Scholæ natalẽ celebramus, S. P. Q. A. fauſtum, felicem ac ſalutarem eſſe velis. Stat coram Te ſupplex Reſpublica, & grande cœptum tuis auſpiciis inchoat. Stat ſupplex Eccleſia, & cum ſine te nihil poſſit, tanti operis incrementa à te ſolo poſcit. Stat ſupplex civium ordo, & chariſſima ſua pignora, clementiæ tuæ in terris depoſita, in novo hoc Muſarum ſacrario ad virtutis & ſapientiæ aram gloriæ tuæ ac cultui devovet. Stat ſupplex Iuventus, & ſeminarii hujus futura ſeges ſtudiorum ſuorum fructus nomini itidem tuo ac patriæ ſaluti conſecrat. Da, clementiſſime Deus, ut civitas hæc pomeriis ampliſſima, civibus frequentiſſima, commerciorum fama celebris, amplioris famæ precium ex doctrinæ precio reportet. Fac eam res divinas ſcire, quæ humanas amat impenſius. Fac eam res humanas ſcire, quam poſt divinas humana quoque ſcire intereſt. Fac divina ſcire, ut divina imitetur. Fac humana ſcire, ut divina præferat. Petat à Philoſophia animi medicinam, quæ à lucro corpori delitias quærit. Petat à Philoſophia curarum ſolatia, quæ in mercimoniis invenit ſollicitudinum plena omnia. Tum vere opulentam ſe credat, non cum fluxæ felicitatis præſidia oſtentabit, ſed ſapientiæ ac eruditionis immobili peculio gloriabitur. Tu Deus per Sapientiam urbem hanc conſtituiſti: tot diverſarum gentium homines per eandem in vitæ ſocietatem convocaſti, domiciliis, conjugiis ac linguæ communione conjunxiſti. Da, ut ejuſdem Sapientiæ beneficio arctius coëat Reip. hujus compages, cives ſapiant magis, vivant ſanctius, pecuniæ, gloriæ & voluptatum amorem recta ratione moderentur, ut quibus totus mundus poſſeſſio eſt, diſcant vel hoc unum, pauciſſimis egere Sapientem. Hæc prima ſit eorum Sapientia, ut Te cognoſcant verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Hæc altera ſit eorum Sapientia, ut cum opes peregrè, domi virtutes indagent, & unum hoc à ſe alienum putent, quicquid à virtute

alienum fuerit. Hæc summa eorum sit Sapientia, ut operum tuorum in hoc Naturæ theatro magnitudinem, varietatem, pulcritudinem contemplentur, & in iisdem bonitatis tuæ, sapientiæ, potentiæ manifesta documenta suspiciant & venerentur. Amplissimos hujus Reip. rectores, Prætorem, Consules, Scabinos, Senatores, Curatores, intelligentiæ, & prudentiæ Spiritu instrue, ut concreditam sibi navem inter tot fluctus & Symphlegadas, quibus res humanæ jactantur, in publicæ salutis portum dirigant. Pastoribus Ecclesiarum, quotquot in hac urbe Christi nomen ex verbi tui præscripto profitentur, gratiam tuam largire, ut quod suadent piè, persuadeant potenter; quod docent sanctè, credatur religiosè; quæ monent salubriter, præstentur salutariter. Divulsa Ecclesiæ tuæ membra collige, ut quos distraxit opinionum diversitas, uniat potentior charitas. Civium animos amore mutuo colliga, & dissidiorum omnium causas longè ab hisce mœnibus abesse jube. Da, ut. Mercuriales hactenus, jam Sapientiæ candidati audiant; parci, sed cum elegantia; pecuniæ studiosi, sed sine detrimento melioris studii, hoc est, artium & virtutis. Scholæ hujus primordiis benedic, ne doctrinæ solum aut inanis scientiæ, sed & probitatis magistra & mater audiat. Adauge dona tua in nobis, ut dum juventutem erudire muneris nostri est, eam feliciter erudiisse gratiæ tuæ imputemus. Adolescentium animos optimarum artium cupidine accende. Quibus pudor est nescire, discant tua opera. quibus pudor est peccare, in lege tua ambulent, & se pietate Tibi, obsequio parentibus, docilitate præceptoribus probent; ne desint aliquando, qui Remp. hanc prudentibus consiliis fulciant, Ecclesiam facundis vocibus doceant, Scholas denique salubribus præceptis regant. Audi, exaudi nos per & propter filium tuum Vnigenitum Iesum Christum, qui tecum & Spiritu sancto vivit & regnat in æternum verus Deus, Amen.

CASPARIS BARLÆI

ORATIO

In Illustris Amstelodamensium Scholæ Inaugurationem.

Ampl^{me} D. PRÆTOR, Magnifici spectatiss^{que} CONSVLES & SCABINI, SENATORES grav^{mi}, SYNDICI prudent^{mi}, Curatores dign^{mi}, Pastores Ecclesiarum vigilant^{mi}, Doctores, Magistri, & Scholarum Rectores doct^{mi}, Cives, Mercatores human^{mi}, Iuvenes studios^{mi}, & quotquot frequentes ad hanc Panegyrin confluxistis:

QVoties urbem hanc vestram, jam quoque meam, intueor, & oculos per ejusdem decora omnia & ornamenta circumfero; pendeo animi, quid primum in ea, quid secundum, quid postremum mirari debeam. Hic me sacra Deo templa, tot afflictæ paupertatis augusta receptacula, turres & minantes in cœlum Phari: illic injecta fluminibus repagula & cataractæ; alibi mercantium augustæ porticus, tot ubique pontium fornices & laquearia spectantem tenent. Est, ubi mercium peregrè advectarum stupendam vim, ubi navium multitudinem ac robur, ubi portus capacissimos, ubi circumfusas urbi classium stationes attonitus adspectem. Amplitudinem ejus si oculis meti-

ri velim, avocat me ædificiorum ſplendor. cum in ſplendore hæreo , interturbat civium frequentia. cum hanc attentius conſidero, in tanta multitudine, Rectorum prudentiam, legum reverentiam,ſubditorum obſequia,modeſtiam, & quod caput rei eſt,ordinem ſuſpicio. Nec illud leve puto, in eam me civitatem tranſlatum cerni, quæ ſtagnis paludibuſque undique innatat , ubi tantorum operum molem portant ligna, librant ſilvæ, & florentiſſimum totius Europæ emporium ſuffulciunt putreſcentes pini. Vt prorſus in ejus magnitudine conſtituenda natura & labor, virtus & fortuna, tellus Oceanuſque contendiſſe videantur. Quæ quidem omnia, quanquam eximia,ſumtuoſa,admiranda ſint, famamque opulentiſſimæ urbis domi foriſque differant : minora tamen putanda ſunt iſto Ampliſſimi Senatus Conſulumque inſtituto, quo nova ac inſolita huic loco ratione , à Sapientiæ & literarum ſtudiis, earumque publica profeſſione, novum Reipublicæ ſuæ decus hoc die affectare incipiunt. Vtique placuit Viris graviſſimis ac prudentiſſimis, ut quæ Mercurii hactenus fuit ſedes, ac Pluti domicilium, jam Palladis quoque ac Phœbi ſacrarium audiat; opum ſplendorem doctrinæ radiis illuſtret, divitiaſque tum demum rectè æſtimare diſcat,cum

earum

earum usum è Philosophorum monumentis hauserit. Et profectò conveniens erat, urbem illam, quæ opum fama orbem universum replet, tandem de immortalitatis præsidiis cogitare. conveniens erat, cives mercimoniis intentos filios in spem majorem educare, ut quas fluxas possident opes, optimarum artium scientia & nominis perennitate solentur, quarum illa vivis eripi nequit, hæc ne mortuis quidem potest. Nec illustrius quicquam ac gloriosius, quam eos ipsos populos, quos emundi vendundique amor ex omni terrarum parte huc excire solet, ad literarum quoque mercatum proficisci, nec tabernas solum & mercium promtuaria, verum Musarum etiam penetralia frequentare, & aures à forensi strepitu fessas suavissimo earum alloquio recreare. Atque hujus quidem laudatissimæ rei cum initium faciat præsens hic dies, ex prisco Scholarum more quædam præfabor, & Minervam, illam Sapientiæ Deam, inter arma ac Martis strepitus, inter libertatis nostræ discrimina, & reciprocos bellorum æstus huic Reip. æternum consecrabo. Quamobrem istiusmodi mihi argumentum delegi, quod loci hujus ac civium genio, & opulentissimi Emporii studiis aptum esse putavi; piscatores illos imitatus, qui hamo appendere solent illicem ac lenoci-

lenocinantem escam. Equidem ita semper statui, operosè illos ineptire, qui in foro Lapitharum pugnas recitant, in castris Dialecticum torquent enthymema, in sacris regnorum imperiorumque momenta exaggerant, in mensis super Hecubæ aut Andromaches fato singultiunt, in Scholis iis exercitationibus fatigant adolescentulos, de quibus ad Senatum referri expediat: Ideoque præter rem me facturum putavi, Si apud mercatores, apud lucri avidam gentem, inter pecuniarum tinnitus, in urbe quæstui dedita, de aliis rebus, quam de mercatura, lucro, opibusque disseruero: non ut eos mercari doceam, sed sapienter; non ut lucrandi artes præscribam, quas ingenue fateor me ignorare, sed ut optimas vobiscum probem; non ut opum studia damnem, sed rectæ rationis sufflamine coërceam. Illud ostendam: Optimum esse Mercaturæ cum Sapientiæ ac litterarum studiis commercium, nec augendæ rei curam mentis contemplationibus, nec has illi obesse, verum optimis rationibus inter se conspirare, mercandi & philosophandi facultatem, ut tanto mihi felicior sit futurus mercator, quanto philosophari poterit luculentius. Audivere de rebus suis differentes Philosophos Athenæ, legislatores Lacædemon, censores Roma. Nec grave

grave erit, opinor, Amstelodamensium populo, si de mercatorum excellentia, virtutibus & officio differentem audiat, minorum licet gentium, Peripateticum. Quod dum ago, A. O. animum mihi ab hac ipsa, de qua loquar, pecuniarum curâ paulisper vacuum commodate.

Vetus admodum res est mercari. sed & sapere. ut nesciam, an à Sapientia profectam esse mercaturam, an ab hac Sapientiam fluxisse, statuere debeam. Illud certum, mutuam semper operam hæc studia præstitisse, cum sine merciũ permutatione humanis necessitatibus consuli non posse sapientes crediderint, & per eandem rursus magnis incrementis ad prudentiam iri in confesso sit. Quippe erectius mercantibus ingenium est, & dum dolo circumveniri impensè cavent, sapientiam in consilium advocant. Acuit curas lucri spes, spem utilitas. utilitatem commendat indigentia, quæ per varios usus exercitatissima artem fecit non uno modo rem faciendi. Hinc arbitror à veteribus emundis vendundisque mercimoniis præfici, non iracundum Martem, non lascivientem Venerem, non socordem Lunam, non ridiculum Vulcanum: sed ingeniosissimum Deorum Mercurium, illum sapientiæ ac eloquentiæ autorem. Nempe ut doceant, & sapientia & facundia

opus esse mercantibus; illâ, ut quæstum honestum à turpi discernere possint; hac, ut verborum lenocinio commendent eas merces, quas extrudere satagunt. Quam ob causam eidem Gallum affingunt, vigilantiæ symbolum; ut doceant matutinum esse debere mercatorem & vigilem, in omnes occasiones intentum, ut rem faciat. Dudum est, quod in Sticho exclamaverit Plautus: Quàm benè re gesta salvus convertor domum, Neptuno grates habeo & tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimoniis juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam. Antiquitatem certè & primos mercaturæ natales non aliunde rectius, quam ex literarum monumentis ac sapientum libris investiges. Docent illi, primis seculis, cum naturæ opibus census omnes constarent, intrà pecora agrosque illam constitisse, primosque mercatores agricolas & pastores fuisse. Docent illi, decantatam illam in Scholis Philosophorum justitiæ commutativæ appellationem, à negotiatoribus profectam, ut jam ipsius Philosophiæ moralis partem conficiat, hæc ipsa, de qua loquor, facultas. Aristoteles in iis libris, quibus politicum format, de mercatoribus præcepta tradit; ut ostendat, ad sapientis etiam perfectionem facere, has artes nosse. Et divinus ille Plato, ubi

ubi de constituendâ Republicâ laborat, mercatores in eam adsciscì vult, non eos solum, qui res corporeas precio emunt & vendunt: sed & illos, qui animi cultum, scientias, artesque honesta mercede aliis divendunt. Quin & Platone antiquior Pythagoras, totum mercatum in tria hominum genera distinxit, quorum alii prodiissent ut venderent, alii ut emerent, quod utrumque genus dicebat sollicitum esse, ac proinde minus felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut spectatores agant, quos ille solos felices esse perhibebat, quod vacui curis gratuita voluptate fruerentur. Homerus, quo homine Græcorum nemo plura novit, nemo, quæ ad usum faciunt, copiosius docuit, tantum mercaturæ precium esse credidit, ut ipsam Pallada sapientiæ Deam, quasi alio habitu non posset, mercatoris induerit. Vbi enim Telemachum alloquitur, & se Mentem fingit, suaviter ait Pallas, se maria sulcare, ut ferrum, quod navibus vehebat, ære Temesino permutaret. En mercantem Pallada. Quin & ipse Panomphæus Iupiter, è cujus cerebro ortam fingunt Pallada, in celebri illa apud Lucianum vitarum auctione, universam Philosophorum turbam, vili satis pretio, distraxit. En mercatorem Iovem. Illud amplius constat, primam mercaturam, hu-

manitatem & ſapientiam, una cum mercibus per univerſum orbem circumduxiſſe. Solon, qui Athenis leges condidit,& plerique Græcorum illo commercio ſuas res tulerunt ad exteros, ac viciſſim fecere, ut exotica ſui cives viderent. Plutarchus cum vitam ſapientiſſimi hujus Solonis enarrat, eo, inquit, tempore mercatura glorioſa erat, cujus opera cum Barbaris conſuetudo, cum Regibus amicitiæ contrahebantur. Quare tanto Spartanos, ſapientem alioquin populum, à vera Sapientia longius abfuiſſe arbitror, quanto iniquiores mercantibus lucra prohibuerunt. De Gallis ſcribit diſertiſſimus Cæſar, eos Mercurium maximè coluiſſe, utpote artium omnium inventorem, viarum atque itinerum ducem, quem ad quæſtum pecuniæ, mercaturaſque vim maximam habere arbitrabantur. Et quam familiare fuerit Romanis, ſapientiſſimo alioquin populo, pecunias locare, æs alienum contrahere, verſuris faciendis luculenti patrimonii naufragium facere, docet erudita illa Satyrâ Flaccus,in qua ſub perſona Mercurialis Damaſippi illos ſui ſeculi taxat negotiatores,qui poſtquam,ad medium Ianum, rem fregiſſent,& magni inſtar Biantis Priene ſua nudi egrederentur, ſero ad philoſophiam ſe conferebant. Ex quibus colligo, ſummos doctrinæ ac

næ ac Sapientiæ proceres, uti aliarum omnium artium, ita & mercaturæ ac Philosophiæ commune vinculum agnovisse, & de his ipsis, quas tractamus rebus, serio verba fecisse.

Sed propius libet mercantium virtutes expendere, & depromtis è Philosophiâ gravibus præceptis ostendere, quam & illorum vitiis mederi possit Sapientia. Ac primum illud mercatorem attendere monet Sapiens, ne nimium appetat. Id enim egit rerum natura, ut ad benè vivendum non magno apparatu opus esset. Qui immodicas opes sectantur, immodicis sæpè excidunt, & dum omnem felicitatis suæ spem pelago ac ventis credunt, avaritiam paupertate ac ignominia mulctant. atque ita dum alios sua luxuria, alios ambitio præcipitat, hos inconsulta ac Prudentiæ monitis destituta lucri cupiditas. Nihil refert, quantum in ærariis jaceat, si non quæsita, sed quærenda semper computamus. Non enim qui plus habet, sed qui minus cupit, dives est. nec pauper, qui minus habet, sed qui nimis cupit. Infinitum est, quod petit, qui plus petit, quam quod deest. Cleanthes philosophus rogatus, qui dives evadere posset, cordatè respondit, si cupiditatum fuerit inops. Alia atque alia desiderantibus, desunt hæc ipsa, & inter magna vota inopes sunt, qui

dum Orientem pariter ac Occidentem animo devorant, eam beatitudinem ſibi fingunt, quam aſſequuntur nunquam. Philoſophus animum hominis divitem appellat, non loculos. qui quantumvis pleni ſint, dummodo pecuniæ cupiditate laboret animus, pauper es. Divitiæ ex copia æſtimari ſolent, at copiam non aliunde rectius, quam ex rerum ſatietate colligas, quam quoniam non aſſequitur, qui plura appetit, nunquam omninò futurus eſt dives. Fingite alicui ex magno auri acervo vivendum ſumtuoſè, tectis laqueatis, veſte ſuperba, famulis decem, ſupellectile ad invidiam exquiſita; alteri illa contemnenti ad ſumtum ſufficere ſeſtertia centum: uter dives cenſendus? ille qui vanæ cupiditatis mancipium ſemper eget? an alter, qui contracto cupidine abundanti ſimilior eſt? Nec enim cenſum æſtimatione, ſed victu ac cultu æſtimandum ſapientes prodiderunt. Nec plura poſſidet, qui pluribus ad ſe ſuoſque tuendum eget, quam qui pauciſſimis. Mecum ſentit maſcula & ſevera Stoicorum ſchola, qui quotquot cœlo & terra frui datum, divites pronunciabant. nec quicquam tam anguſti & parvi eſſe animi, quam eas res minus amare non poſſe, ad quas hominum vulgus inflammatum aviditate rapitur. At Peripatetici, familiares noſtri, quibus

bus nihil eſt uberius, nihil eruditius, nihil gravius, uti pecunias aliaque vitæ hujus præſidia minimè faſtidiunt, ita eorum omnium amorem mediocritate definiunt. nec immerito diſputant; utrum expediat aliquem plurium eſſe bonorum dominum, quam cuſtos eſſe poſſit.

Illud præterea mercatorem noſtrum didiciſſe gaudet Philoſophus, quod cum opibus abundet, mores ſuos iiſdem non tradat, nec cum Cræſos vicerit, Numa eſſe deſinat. Caducum hoc omne & mobile eſſe ducit, quod poſſidet, nec tam virtutis atque ingenii, quam fortunæ ac temporum eſſe munera. Noverat hoc quoque Lacon iſte, qui cuidam Lampen Æginetam efferenti, ac felicem prædicanti, quod prædives videretur, nihil ſe morari, inquit, felicitatem è funibus pendentem. Sapientia divitiis pro ratione, non pro libidine uti monet. Sapientia minores animos gerere vult, quotquot fortunæ præjudicio majores habentur. Nec enim vitiorum adminicula eſſe debent pecuniæ, aut in Creatoris ſui dedecus, ſed gloriam; neque in proximi perniciem, ſed commoda ac ſalutem conferri. Sapientia opulentos non faſtidit, ſed exoſculatur unicè. illos nempe, qui locupletes ſunt ſine ullius injuria, magnifici ſine luxu, liberales ſine oſtentatione, graves ſine moroſitate, religioſi ſine

ſine ſuperſtitione. Erectæ & bonæ mentis mercator, (inter quales hic loquor, inter quales hic vivo) ſicut vitioſas merces à probis, ita virtutes a vitiis diſtinguit, & quot domi numerat talenta , totidem virtutum officia ſibi præſcribit. Cum nummos ſuos attentius intuetur, fingit uni inſculptam pietatem, alteri candorem, alteri fidem, alteri prudentiam, alteri liberalitatem, & in ipſis malorum irritamentis imagines honeſti concipit. Vt cum totos pecuniarum acervos ſeponit, totum quoque virtutum chorum ſepoſuiſſe videatur. Quo ergo copioſius aurum poſſidet, eò minus peccat: quo fulgidius aurum poſſidet, eò humilior eſſe amat: quanto lucratur ſæpius , tanto in munifici Dei laudes reflectitur crebrius ; quanto lucratur rarius, tanto providentiæ divinæ cauſas ſuſpicit religioſius. Quod ſi rationes turbaverit ſcriba, foro ceſſerit debitor, aut precioſam mercium ſaburram ſorpſerit mare, facile à Philoſophia ſolatium petet, qui præter virtutem reliqua minus æſtimare didicerit: qui vitæ ſubſidia modo his, modo illis liberaliore manu applicari, & iiſdem pene, quibus mare, æſtibus adfluere & refluere attentius perpendet. Quamobrem, qui, rebus nonnihil accifis, animum prorſus deſpondent, Deos neſcio quos increpant, jam in cœlum, jam in

mare

mare convitia jaculantur, ſapientes non ſunt. A Philoſophis quippe accipient: Nihil viro bono præſtandum, præter culpam: Divitem ſat eſſe, qui, cum vel omnia deſint, ſibi non deeſt: nec deſperandum illi, qui rerum omnium egenus omnia bona in ſpe habet: Orbem ſingularium eſſe, & per vices poſſideri, hunc bonorum ejus parte excuti, ut reponatur alteri. Nec dubium eſt, quin major ſit futura materies animum firmandi in paupertate, quam divitiis, cum in hac ſumma vis virtutis ſit, non inclinari, nec deprimi. Quare divitias non minus abſentes, quam præſentes parvi faciet, quia nec advenientes eas ſentiet immoderatius, nec recedentes. Terras omnes ſuas putabit, etiam cum nullas habebit, & quas habet, tanquam quæ aliorum eſſe poſſunt, non reſpuet, ſed amabit ſegnius. Paradoxa vobis loqui videor. Nec diffiteor. Verum hæc Ariſtippi, hæc Socratis ſapientia fuit. Ita Zeno, Cleanthes, Crates, Chryſippus, Epictetus ſentire, ita loqui amavere. Etiam hoc in mercantibus laudabile & prædicandum quàm maximè, quod ingenti lucro aucti ſecum & cum Paupertate dividant, & ex aurea meſſe ſpicilegium aliquod egentibus indulgeant. Habet, non dicam Fortuna, ſed benignior Deus, ſuas rationes, & inter alias hanc quoque, ut quibus

favit liberalius,alios pari liberalitate ſublevent. Non decedit danti, quicquid accedit homini, & cum hominem eſſe commune ſit diviti & pauperi, humanum quoque eſt, huic nihil deeſſe , ſine quo homo eſſe non poteſt. Dedit Deus,ut quod dedit, per eos reciperet, quibus minus dedit. Dedit, ut exemplo ſuo ad piam magnificentiam invitaret,qui ſine exemplis boni eſſe nequeunt. Dedit, ut qui gratis dare neſciunt,præmium expectent ab eo,qui ſolus ſine ſpe præmii dare poteſt.

Iam verò in Emptione & Venditione quanti eſt,nihil utile putare,quod non ſimul honeſtum ſit , nec privatis commodis poſtponere recti conſcientiam. quantum eſt, etiam ſi fraus occultior ſit, non fallere velle , vel ſui damno in contractibus ſincerum ac veracem eſſe. Ac de his ſumma relligione in Officiorum libris diſputat Cicero, ac admirabilem virtutis ſpeciem ob oculos ponens , ab omni fuco alienas eſſe vult negotiationes,rigideque urget illas veteris ævi ſanctiſſimas formulas: Inter bonos benè agier oportet: Omnia ex æquo & bono metienda ; & fide bona. Quin eos conſcientiæ caſus excutit , homo à veri Dei cognitione alieniſſimus, quos nos flocci-pendimus, & in contrahendo propius honeſtatis momenta expendit, quàm

quàm qui illuſtri Chriſtianorum titulo gloriamur. Nihil illi, nihil Panætio ac Antipatro, priſcis Philoſophis, utile viſum, quod non ſimul honeſtum eſſet, nihil honeſtum, quod non etiam utile. quæ quanquam philoſophantium cogitatione diſtrahi poſſint, in vita tamen communi perniciosiſſimè divelluntur. Si enim ad virtutem, aut virtutis actionem nati ſumus, omnino ſequitur, illud ipſum, quod honeſtum eſt, ſummum bonum eſſe, & cum ſummi boni ratio nullum in ſe bonum deſiderari patiatur, etiam utile in ſe includat neceſſe eſt. Accedit, quod, cum utilitas res ſecundum naturam ſit, vitium omne naturæ hominis & rectæ rationi adverſum; nec inhoneſtum cum utili, neque honeſtum cum inutili ſtare queant.

Et profectò nulla exitialior opinio in vitam hominum irrepſit, quam quæ honeſtum ab utili diſtraxit. Vnde enim malæ fidei contractus, falſi teſtes, illicita fenora, verſuræ, æruſcandi artes, monetæ arroſiones, niſi quod dum mercamur, emolumenta in mercibus intuemur, at quod in iis improbum, quod injuſtum, quod fallax, non videmus. Ille in Philoſophia noſtra multum ſe profeciſſe ſciat mercator, qui ſi vel homines injuriam celare poſſit, aut propoſita immunitate injuſtus, facinoroſus, veterator, malitioſus eſſe,

nullius tamen compendii ſpe à virtute recedit. Sed libet ex veterum ſententia rigidius mercari. Iudicat idem Cicero, injuſte improbeque illum facturum, qui,ut pluris vendat,quicquam eorum,quæ ipſe noverit,emtorem celabit. Marci Catonis ſententia fuit: Qui in venundando vitium ſciſſet, & non pronunciaſſet, emtori damnum præſtare oportere. Volunt ergo, ut exemplo rem illuſtremus, ædes vitioſas, male materiatas,ruinoſas, vel peſtis contagio afflatas, ignorantibus hæc ipſa locari aut vendi non debere. Loquar clarius: Si è Galliis vir bonus in hanc urbem magnum frumenti numerum advexerit, idque in ſumma annonæ caritate, ſi idem ſciat plures mercatores è Galliis ſolviſſe navibus frumento onuſtis, quærunt Sapientes, dicturuſne id ſit civibus Amſtelodamenſibus, an ſilentio ſuum quam plurimo venditurus! Negabit dicturum Diogenes Babylonius, magnus alioquin & gravis Stoicus, cum qui ſilet ſuum vendat,ſine inſidiis agat,nulli injuriam faciat,quia jure civili illud dicere non conſtringitur. Affirmabit contra Cicero, cum Antipatro philoſopho acutiſſimo, celandum hoc non eſſe, cum ea lege natus ſis, ne publicæ ſaluti officias, & ut homo de hominibus, civis de concivi benè merearis. Quod ſi illos improbat Cicero,

qui

qui reticent dicenda,quid ſentire eundem æſtimatis de iis,qui in vendendo orationis adhibent vanitatem? Equidem, cum hominis, ad ſummi Dei imaginem conditi, majeſtatem nihil magis deceat, quam veracitas,nec ſimulabit,nec diſſimulabit vir bonus quicquam,. vel ut emat melius, vel ut vendat. Ethnici hominis oraculum eſt: Non licitatorem venditor, nec qui contrà licitatur, emtor apponet: uterque ſi ad eloquendum venerit, non plus, quam ſemel, eloquetur. Intelligitis, opinor, non vobis ſolum, ſed etiam priſcis Quiritibus placuiſſe ſinceritatem,ſimplicitatem,candorem; diſplicuiſſe aſtus & fraudes. Et quanquam conſtet,hæc ipſa vulgo minus turpia haberi; ideoque nec legibus, nec jure civili prohiberi; tamen mecum creditis,naturæ lege ſancitum eſſe, nihil inſidioſè, nihil ſimulatè,nihil fallaciter agendum. Quàm verò illa ſunt apud Ciceronem ſubtiliter & ad admirationem honeſta,cum negat,Sapienti fas eſſe, in naufragio homini tabulam eripere, cui ſemel adhæſit: cum adulterinos nummos, quos imprudens accepit,negat ſapientem,cum id reſcierit,ſoluturum pro bonis: cum ei,qui aurum vendit,putans eſſe orichalcum,indicare vult virum bonum, aurum illud eſſe, ne denario emat, quod ſit mille denariûm: cum promiſſa ſervan-

da esse negat,quæ non sunt iis utilia,quibus promisimus. Breviter,cum omnium mercantium & in vita civili honestè versantium, unam hanc vult esse regulam, ut aut illud,quod utile videtur, inhonestum non sit: aut si inhonestum est, ne videatur esse utile. Erasmus Roterodamus, immortale Bataviæ nostræ decus,ad hanc Ciceronis hominis Ethnici in contractibus sanctimoniam,usque adeo stupet,ut parùm absit,quin inter cœlites & beatorum animas Ciceronem locet. In Præfatione siquidem in Tusculanas quæstiones,in hæc verba prorumpit: Quid aliis accidat, nescio. me legentem sic afficere solet M.Tullius, præsertim ubi de benè vivendo disserit,ut dubitare non possim, quin illud pectus, unde ista prodierunt, aliqua divinitas occuparit. Atque hoc quidem meum judicium mihi magis blanditur, quoties animo reputo, quàm immensa sit, quàmque inæstimabilis æterni numinis benignitas, quam quidam ex ingenio suo nimis in angustum contrahere conantur. Vbi nunc sit anima Ciceronis (verba Erasmi sunt) fortasse non est humani judicii pronunciare. Me certè (Erasmi verba loquor, non mea) non admodum, adversum habituri sunt in ferendis calculis,qui sperant illum apud Superos beatam vitam agere. Hæc Erasmus. Non ego. Verum

relicto

relicto Cicerone, & qui Ciceronem penè apotheosi donavit, Erasmo, pergam Sapientiæ monitis mercatorem componere. Ab hac audiet: Non esse temere spondendum, cum noxa præsto sit: fidendum esse, sed videndum cui: non omnia emenda esse, ne necesse sit mox cum Castore omnia vendere: cavendas esse fenerationes in perniciem publicæ societatis comparatas. Monet eadem, cauti uti simus in nominibus & syngraphis faciendis. Quamvis enim in tabulis addas mille cautiones, & juris laqueos, quibus debitor constrictus teneatur, omnia tamen eludet versutissimus Damasippus. Fiet aper, modo avis, modo saxum, &, cum volet, arbor, & in jus vocatus alienis maxillis ridebit. Et cujus quæso est disputare? Vtrum magnatibus & nobilibus sit permissum mercari; Philosophi. utrum liceat ex pecuniis usuram petere; Philosophi. utrum fas sit carius quicquam vendere, quam emisti; Philosophi. Quis de tota mercatura præcepta tradit, quis sordidam ab opulenta, tenuem à copiosa distinguit? quis depromtis ex jure naturali, gentium, civili præceptis eam universam ordinat? Politicus est. At hunc universæ Philosophiæ principem & architectona vocat Aristoteles. Quis mercantibus non minus, quam Iurisconsultis, sua principia largitur,

Honestè

Honestè esse vivendum, alterum non lædendum, suum cuique tribuendum: Ethicus est. Quis docet, in commutationibus vel rerum cum rebus, vel rerum cum pecuniis, vel pecuniæ cum pecuniis rei familiaris habendam esse rationem? quis familias exhaurire, nomina facere, rem fidemque consumere vetat? Oeconomicus est. Aristoteles, quo viro nemo philosophatus est sanius, Prudentiæ civilis administras comitesque facit, Experientiam, Memoriam, Solertiam, Ingenium, Sententiam & Consilium. At hæ ipsissimæ sunt mercaturæ partes & officia. Experientia quando & quatenus & ubi mercandum docet. Memoria debiti creditique rationes in numerato habet. Ingenium de rebus mercibusque rectè judicat. Solertia ea media excogitat lucrandi, quæ à versutia, & pravis artibus absunt. Consilium mercaturam universam moderatur & regit. Sententia prudentiorum facta & judicia in commutandis mercibus respicere monet, ne, dum soli sapere nobis videmur, fortunæ naufragium debeamus. Audivistis ergo, quam se cum morali Philosopho maritet mercatura. Paucula ex Speculativa Philosophia petamus, ne hanc quoque se fastidire dicat operosus negotiator.

Proprium mercantium est, commutare sedes,

des, & facili mobilitate per omnes terrarum plagas diffundere insatiabilem animum: ire, quo fertilis alicujus oræ, & in majus laudatæ fama evocat. Nihil tam immansuetum hospitio, horridum situ, cœli natura intemperatum, quod non aliqua lucri spe patria abducat. At horum omnium locorum situs, vias, maris vada, promontoria, portus, quatenus cavendi, quatenus subeundi, nosse oportet. Quæ quidem omnia ex Geographia nostra peti possunt. Qui verò singularum regionum sint proventus, commoda, messes, ex physicorum quoque monumentis & rerum naturalium scriptoribus habemus. Docent hi Indiam ebur, Sabæos thura, Persas sericum, Moluccanos aromata, aurum argentumque Americanos, Chalybes ferrum, æs Suecos, stannum Britannos sufficere. Cumque expediat, ea ipsa, quæ emit aut precio æstimat, nosse ementem, de rerum naturis, metallis, arboribus, plantis, aromatibus, animalibus, piscibus, avibus disserentes audiat Physicos, Aristotelem, Theophrastum, Oppianum, Dioscoridem, Plinium & polyhistora Solinum. Quæsita per mare Scythicum in Orientem via unde, nisi ex his ipsis scriptoribus non subobscure colligitur! Vnus Plinii locus tantæ rei auspicium, licet inauspicatum hactenus, fecit, tanto facinori ansam dedit. Vnde

didicimus Africam, etiam versus Austrum, superato Bonæ spei promontorio circumnavigari posse, & hinc in Arabiam, Ægyptum, Persas iri, nisi ex eodem Plinio & Strabone! Quid Columbo, Vespucioque, primis Americæ detectoribus, fiduciam fecit, ut relicto veteri orbe, novo exemplo, proras Occidenti obverterent? Aristotelis, Platonis, & fortè etiam Senecæ loca in causa fuere. Præterea, ab Astrologis discet mercator, quæ anni tempestivitates quibus locis adeundis, aut cavendis conveniant: ex cœlo non dierum solummodo incrementa & decrementa, sed & horarum in mari momenta deprehendet: ex Cynosyrâ, quàm Septentrioni, quàm oppositæ plagæ vicinior: ubi & quantum deflectat ab Arcto acus magnetica, & quibus regulis naturæ error corrigi possit. Et cum absque ventis, mari, æstu navigare negatum illi sit, utile fuerit, proprios regionum singularum ac partium maris ventos novisse. ut: Notum Adriatici maris arbitrum esse, Boream Germanici, Gallici Circium, Calabriæ littorum Iapyga, Atabulum Apuliæ, Athenarum Sciron paulùm ab Argeste deflexum. de quibus in Meteorologicis disputat Aristoteles. utile fuerit novisse, quæ maria & quando procellosa, quæ scopulis infesta, quæ magis, quæ minus, quæ citius, quæ tardius,

dius, quæ nunquam æstuent, quam periculosa prætervectio promontorii australis Africæ, quàm ex portu Sinarum in Iaponiam difficilis trajectus, quam infestæ navigantibus maris Balthici fauces, quantus in sinu Mexicano à continente aquarum refluxus. Illud quoque apud Philosophos reperire est, Oceanum perpetuo motu in occasum ferri, ideoque citius hinc Novum orbem adiri, quam illinc Veterem repeti. Est & ille motus in Scholis nostris decantatus, quo à Septentrione in Austrum mare movetur, qui in mari mediterraneo cernitur, ubi Mæotis per Bosphorum Cimmerium in Pontum Euxinum fluit, Euxinus per Bosphorum Thracium in Propontidem, Propontis per Hellespontum in Ægæum. Vt nihil dicam, de motu peculiari, qui in mari Adriatico ad oram Dalmatiæ, Istriæ, Illyridis, usque ad ultimos Venetorum recessus deprehenditur, ubi flexus in Meridiem maris impetus versus Flaminiam, postea nonnihil ad Orientem se torquet; planè ut in orbem, ex littorum, uti opinio est, appulsu, circumagi videatur. At ille maris fluxus & refluxus quotidianus, uti inter naturæ miracula est, ita solum philosophum differentem patitur. Amplius, non ignorare quempiam vestrûm opinor, quam ex usu fiet vago mercatori, variis linguis loqui pos-

ſe,& ad ſingularum gentium mores,vitæque inſtituta ſe componere. Ergò ſi Græcos adire volet, Cecropis ore ipſi loquendum : ſi Venetos, Hetruſcos, Ligures, Hiſpanos, Gallos, Latinas voces addidiciſſe conducet. Si Arabas, Perſas, Syros,Medos,Indos, totumque ferè Orientem luſtrare animus erit,Arabum quam maximè ſermonem ſciri intereſt. Quæ omnia ex Scholis & ipſis Latinorum, Græcorum, Arabum libris addiſci in confeſſo eſt. Nec vivere profectò apud exteros poteſt mercator, niſi qui gentium ſe ritibus , moribuſque accommodare noverit. Quamobrem conſulendi erunt ſcriptores clariſſimi , qui in Ægypto à fabis abſtinendum eſſe doceant : in Arabia cum bacillo ambulandum ; in Perſia non accumbendum,niſi unctis: in Germania hoſpitum officiis adblandiendum : Græcos rerum novarum eſſe avidiſſimos : Hiſpanos graves & inquieto ingenio : Italos injuriarum tenaces: Gallos civiles blandoſque : Anglos Ioviales : Pœnos perfidos : infideles Allobroges. quæ peregrinum mercatorem neſcire, & pudori ſæpe fuerit & diſpendio.

Sed ſatis oſtendiſſe mihi videor, quanta philoſophantium & mercantium ſit cognatio & ſocietas, quamque ingens literarum & humaniorum artium in facienda mercatura momentum, cui

cui tantum ſplendoris, dignitatis, ac precii ab illis ipſis artibus accedit, quantum æterna caducis, animi bona terreſtribus purgamentis potiora habentur. Reſtat, ut iis reſpondeam, qui, ut laudatiſſima cœpta ſugillent, clamitant: Nihil Mercurio cum Pallade commune eſſe: ſtrepitus iſtos forenſes averſari Muſas, fugere turbulentam urbem, & receſſus ſuos amare ac ſoliloquia: hic de augendo ſolum peculio cogitari, nec patientes aures animi culturæ commodari. Quaſi verò doctorum ſermonibus magnas urbes illigari nefas ſit, aut ludicros ſolummodo in iis ſermones audiri oporteat, aut rerum colloquia leviorum. Quibus in-præſentiarum hoc reſpondebo, perperam illos philoſophari, qui doctrinæ ſtudia arceri volunt ab Emporiis, ob hoc, quod negotiorum plena ſint. cum non ob aliam cauſam iis locus hic eſſe debeat, quam ut aures à mercantium ſtrepitu feſſæ parumper requieſcant, & immoderatior pecuniarum cura præclariſſimarum rerum meditatione caſtigetur. Quid, quod rectius in negotiis omnibus verſari poſſit, qui erudito Muſarum otio rectè uti noverit. Quin, & hoc contendo, cum ad opes eximias atque illuſtres acceſſerit litterarum lumen, tum illud divinum quid ac ſingulare exiſtere. Sed pleni ſunt omnes libri, plena exem-

plorum vetustas, quibus ita statuisse illis temporibus sapientissimos viros constat; opulentissimas quasque urbes scholis, doctoribus, bibliothecis, aliisque sapientiæ instrumentis carere non posse. Athenæ, Achaiæ metropolis, non mercantum solummodo concursu copioso, sed & eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis affluens fuit. Tarentum, Rhegium, Neapolis, plane non opum solummodo, sed & Græcarum artium, ac disciplinarum promtuaria fuere. Capua, Antiochia, non tam civium frequentia, classium robore, mercimoniisque inclaruere, quam iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet. Massiliam quoque Narbonensis Galliæ maritimam urbem, linguarum artiumque studiis olim viguisse ex Strabone & Tacito constat. Quin illa terrarum gentiumque Dea Roma, annon simul & de expugnando orbe & barbarie cogitare potuit? simul & exercitum ordinare, & dicendi leges scribere? simul & Dictatorem castris præficere, & Oratores pro rostris loquentes audire? ut male profecto mihi rationes subducere videantur, qui ob diversarum nationum frequentationes, disciplinarum ornamenta & omnem elegantem doctrinam à civitatibus arceri cupiunt. Quod si præsentia magis movent, Venetos spectate, in quorum amplissima

plissima urbe, publicæ facundiæ non mercatorum tumultus, non Adriatici maris fluctus, non ipse Leonis (quem insignibus ostentant) rugitus obstrepit. Lutetia Parisiorum, hominum multitudine fervet, tumultuatur, sordet. Nec tamen alienum putavit Carolus Magnus, & post hunc multis seculis Franciscus I. ingeniorum gloria regalis solii majestatem irradiari: aut indecorum fore, si vendentium ementiumque litibus eruditæ Sorbonensium lites permiscerentur. In Vbiis Colonia, in Pannoniis Vienna, in Boiohæmo Praga, in Vandalis Rostochium, ad Viadrum Francofurtum, ad Vistulam Gedanum, in Vasconibus Burdegala famæ celebritatem à negotiationibus pariter, & honestissimo Scholarum otio consecutæ sunt. Quod si ad antiquorum tempora recurrere libeat, inter mercatores Solon fuit, gravis Atheniensium legislator, inter mercatores Thales fuit, idem è Sapientum numero; & Socrates, ille oraculo Apollinis sapientissimus. Quin & Plato (teste Plutarcho in vita Solonis) inter divinas animi meditationes, olei Venditione in Ægypto quæstum fecit. quorum autoritate tutus mercator, parum æstimare habebit, quæ in negotiatores acrius scripsere Gregorius, Chrysostomus, Augustinus & Cassiodorus.

Quæ

Quæ cum ita ſint, beatam hanc Amſtelodamenſium Rempub. puto, in qua jam mercatoribus philoſophari, & philoſophis mercari conceſſum. Poſtquam enim ſummis prudentiſſimiſque rectoribus ſtudium fuit, ornamenta omnia dignitatis & præſidia ſtabilitatis ampliſſimæ urbi quærere, pomœria diducere, turres attollere, portus fodere, claſſibus disjunctiſſimas terras adire; adhæc Orienti primum, mox & Occidenti armis inſtare, & ſub invictiſſimis Naſſoviæ gentis Principibus, unà cum ſociis urbibus, potentiſſimum hoſtem patriis finibus propulſare: tandem ad has quoque curas devoluti ſunt, ut veram ſtabilemque gloriam huic loco à litterarum perennitate, ab ingeniorum cultura, & ſapientiæ præmiis vindicarent. ut quæ civitas orbis penè Vniverſi eſt receptaculum, jam quoque eruditionis audiat; quæ totius penè Europæ commune eſt ærarium, prudentiæ theſauros recludat: quæ mercium omnigenarum eſt cuſtos, diſciplinarum ac ingenuarum etiam artium ſit promptuarium. Habuit jampridem multa, quæ mirati fuerunt advenæ. at nunc quod laudent. Obſtupuerunt Germani, Britanni, Scoti, Cimbri, ædificiorum ſplendorem, navium in longum exporrectas ſtationes, ſpatioſam, potentem urbem; omnibus rebus, quas vel natura ſuppeditat,

ditat, vel elaboravit ars affluentem. at nunc eandem præceptis institutisque Philosophiæ & literarum stabilitam sentient ipsi. Et erunt inter eos, qui posterius hoc prioribus præferent, cum illa fortunæ deberi videantur, at hoc omne consilii sit : illa annorum ac longioris ævi spolium sint, hujus verò fructus istiusmodi, qui per omnium seculorum memoriam vigebunt, quos posteritas venerabitur, quos ipsa æternitas semper intuebitur.

Quare, ut unde exorsa est, eò se convertat oratio mea, vos alloquar, Reip. hujus rectores Amplissimi. Date manum & præsidium nascenti Scholæ, quæ vobis natales suos hodie consecrat. Defendite, imò producite, non tam eos, quos egregiis præmiis huc evocastis, quàm optimas artes, sine quibus parum ornata, parum instructa, respublica aut fuit unquam, aut erit. Martem vestra ope armatum vidimus, sensit Hispanus, navibus, auro, terris, etiam ubi terras esse non credidimus, exutus. Iam Minervam, illam eruditionis, humanitatis, sapientiæ Deam, intra portas vestras ac mœnia recipite, non ut bella gerat, sed ut de veterum eam bellis differentem audiatis : non ut regna urbesque evertat, sed quibus consiliis surgant cadantque, doceat : non ut res Romanorum ac Græcorum ipsa gerat, sed

loquatur : non ut mercari cives veſtros, ſed ſapere doceat. ut quæ loca adeunt, quibus ventis navigant, quod cœlum mutant, quos populos peregrè frequentant, quas merces emunt, qua fide, quo candore res augeri debeant, propius ab eâ diſcant. Regum, Imperatorum, Principum laudatiſſimorum veſtigiis inſiſtitis. Bibliothecam, hoc eſt, tot eruditarum mentium commenta & lucubrationes, tot Sapientiæ, & veritatis doctores civibus veſtris donaſtis. Iam inſuper illos, qui veſtris auſpiciis, quod in iis libris ſolidum, erectum & frugiferum eſt, viva voce in animos diffundent. Gratias ergo vobis Reipublicæ hujus, Eccleſiæ, civium & modeſtiſſimæ Iuventutis nomine ago, qui, ſi bona ſua norint, ratum habebunt, quod dixi: ſi non norunt, diſcent propediem, quantum ſit cum doctrinâ virtutem imbibiſſe.

Vos verò viri nobiliſſimi, ſpectatiſſimi, doctiſſimique, ſive cives, ſive advenæ eſtis, animis, linguis Illuſtri huic gymnaſio favete. Erit hic, ubi perfuncti negotiis, animum componetis, ubi afflicti ſolatium petetis: ubi inopinato lucro aucti mentem temperabitis ab inſolenti lætitia: ubi audaciæ in exponendis mercibus occurſabit prudens timor; timorem moderabitur fiducia, fiduciam ſcientia, ſcientiam recti conſcientia. Si patres

tres eſtis, volupe mihi erit de liberis veſtris benè mereri: ſi non eſtis, de vobis ipſis. Etenim in hoc nati ſumus, in hoc educati, ad hoc vocati, ut ea, quæ didicimus, non noſtra ſint, ſed & aliorum. Tum demum vos profeciſſe ſcitote, cum litteras, & earum profeſſores æſtimare didiceritis. Hactenus fines poſſeſſionum propagare ſtuduiſtis, in latifundiis totos lacus abſorbuiſtis, trans Oceanum villicos miſiſtis. nullibi non fluminum ripas ædificia veſtra, villæ, prædia prætexunt. Iam diſcite majorem & ſpatioſiorem eſſe Sapientiam, quæ divina omnia & humana, præterita & futura, cœlum, terras, maria complectitur. Precioſarum rerum pompam in domibus veſtris explicatis. at pretioſior Sapientiæ ac literarum ſupellex, in qua auro, argento, gemmiſque omnibus plus fulgent virtutis & honeſti præcepta, in qua hoc ad precium facit, quod per fortunam non obvenit; quod ſibi illam quiſque debet, nec pravis artibus paratur. Cum mercium, quæ in hanc urbem advehuntur, molem, varietatemque conſpicitis, naturæ exiles particulæ in conſpectum veniunt. cum Philoſophia occurret, ſimillimum toti naturæ ſpectaculum videbitis. Magnum vos aliquid præſtitiſſe putatis, cum Gallias, Germaniam, Hiſpaniam, Africam, Indiam annis aliquot obiviſtis, & quidem

itinere laborioſiſſimo, & tot periculis circumſepto. Philoſophi animus hæc omnia coram videt, coram luſtrat, omnia velocius, quam Sol ipſe, obit, & obit quoties vult, diſcriminum omnium ſecurus. Sed libet quærere ex vobis, ut vel invitis confeſſionem extorqueam, Annon Philoſophiam expeteretis, ſi beneficiaria, ſi lucroſa, ſi utilis eſſet? affirmabitis opinor. At qui beneficiaria non ſit, quæ rerum omnium uberem ſcientiam ſuppeditat? qui lucroſa non ſit, quæ menti lumen, voluntati ſanctitatem, affectibus ordinem ac quietem largitur? Has opes cum poſſideat Sapiens, non minus opulentus eſt, quam vos, non minus ſplendidus, quam vos, non minus beatus, quàm vos. Et profectò ſi callidi rerum æſtimatores, fundos, agros magno æſtimant, quia his pignoribus minus noceri poſſe credunt, quanti putabitis æſtimandam eruditionem, quæ nec incendio eripitur, nec naufragio abſorbetur, & inter ipſas regnorum concuſſiones ac motus inconcuſſa manet.

Vos denique Adoleſcentes & Iuvenes, quotquot adeſtis, parentum veſtrorum ſolatium & amor, Reip. hujus ſpes, erudita propago, eum quoque ad hanc rem animum conferte, qui egregiis exercitationibus erudiri, & bonæ mentis ſucco imbui cupiat. Tum magni eritis & ſa-

pientes,

pientes, cum placere vobis cœperint Sapientiæ prisci ac primi inventores, Plato & Aristoteles. quorum severa lectione non solum intellectum à fœdo ignorantiæ situ vindicabitis, verum etiam de hostibus vestris, ira, voluptate, libidine, audacia, ambitione, prodigalitate triumphabitis, idque eò gloriosius, quo plus est, sibi, quàm aliis imperasse. Ne vitam credite illam, quam ex aere trahitis, sed quam ex studiis; nec splendidum putate auro vel argento circumfulgere, sed doctrinæ luce. dum alii pecunias numerant & ad stateram expendunt, vos Sapientum verba & voces: dum alii æs, piper, linum, ponderant, vos philosophiæ momenta. dum alii peregrinantur, fluctibus jactantur, aut latronum sævitiam experiuntur, vos domi intellectum per illustrium scriptorum monumenta securi circunferte, & dum Morinorum spolia repetunt audaces Neptuni filii, vos doctorum hominum commentationes, quas posteritatis esse voluerunt, in usus vestros, Dei inprimis gloriam, Patriæ ac Ecclesiæ salutem convertite.

DIXI.

INDEFESSVS AGENDO

CASPARIS BARLÆI

DISSERTATIO,

DE

BONO PRINCIPE,

ADVERSVS

N. MACHIAVELLI FLORENTINI
Scriptoris suasorias, quas libris suis de
Principe, Republica, aliisque
insparsit;

RECITATA

in Illustri AMSTELODAMENSIVM Gymnasio,
cùm Philosophiam Moralem auspicaretur,

Ipsis Idibus Martiis, AN. CIƆ IƆC XXXIII.

AMSTERDAMI,
Ex typographia GVILIELMI BLAEV,
Anno CIƆ IƆC XXXIII.

CASPARIS BARLÆI
DISSERTATIO,
DE
BONO PRINCIPE.

Amplme D. PRÆTOR, CONSVLES magnifici, SENATORES, SCABINI, SYNDICI, Curatores ſpectmi, Collega honorande & celebme, Viri nobilmi, Paſtores Eccleſiarum, Doctores, Rectores Scholarum vigilantmi, Studioſa Iuvenum corona:

FERTVR olim Euripidi dixiſſe Plato: Ignoſcendum ſibi, quod tyrannidis laudatorem è ſua Repub. abegerit. Quamobrem nec vitio vertendum opinor, ſi quis non tyrannidis ſolum, ſed & omnium ferè ſcelerum laudatorem, non è Republ. ſed animis hominum abigere allaboret. Incidimus in ſæva & infeſta virtutibus tempora. nec unius ſeculi eſt præmio & commodi ſpe peccare. Afflixit hoc malum togatam olim civitatem, & hodie cum regnis orbem omnem pervaſit. Verum,uti calamitatis humanæ pars eſt, Principes,& quotquot Rerump. cura ſuperior populo ſecrevit,adhibito ingenio & arte quadam peccare: ita illud omnium miſerrimum, cum memoria vocem quoque amiſiſſe bonos, ut nec ſentire liceat, quod velis; nec eloqui, quod ſentias. Primum honeſtatis ſolatium eſt, de improbitate conqueri poſſe. Alterum,juſta reprehenſione inſectari vitia, eaque potiſſimum, quæ apud potentes non inter culpas, ſed mores habentur. Equidem ita ſtatuo, eſſe illud in omni vita apprimè utile & frugiferum, Boni Principis exemplar, veluti in illuſtri loco poſitum, animo circumferre, cum facile ab eorum moribus exempla petantur, quorum nutu res humanæ aguntur & feruntur. Eſt illud extra omnem aleam, maximum eſſe momentum Virtutis, maximum quoque Prudentiæ. cum illa inter omnem fortunam proſperam & adverſam recta incedat; hujus vero tanta in omni negotio ſit neceſſitas, ut ſine ea

virtus, ceu palabunda, erret, nec honesti aciem attingere valeat. Quo magis mirari subit, fuisse & olim,& vixisse etiam hoc nostro seculo viros, quorum nominis celebritas maxima est, qui civilis doctrinæ monita Principibus daturi, hoc omni conatu egere, ut regnis præsidia ac munimenta non ab honestatis incorruptæ studiis, sed pessimis machinationibus & fraudulentis consiliis quæsiverint. adeo ut Imperatoriam Majestatem & juris dicundi in terris potestatem verè divinam,in nescio quam dilatandorum finium, corradendarum opum, ac stabiliendæ quovis modo securitatis publicæ nefariam artem converterint. Nempe falsis nominibus calliditatem prudentiam vocant, ambitionem generositatem,imperandi libidinem magnanimitatem, unam regnandi legem, per fas & nefas ad stabilem imperiorum felicitatem grassari.

Et hoc quidem instituto, ingenioso magis, quam pio, aliquod apud posteros laudis choragium meruisse creditur Nicolaus Machiavellus Florentinus, vir ingenii perspicacis, at honesti perversissimis æstimator. Is in suis de Principe ac Republica libris istiusmodi nobis format Reipubl. rectorem, quem prudentia quidem insignis (ut illam vocat) commendet, sed virtus probitasque pessimo divortio destituant. Monstrum Principis adornari dicas, non Principem; impostorem, non patriæ patrem; pro pastore populorum, vafrum insidiatorem, astutum commodorum suorum cauponem, & vulpem purpura indutam, cui scelus omne, modo prosperum & fœlix pro virtute sit, & ipsa religio mercimonium lucrandi illud unum, quod sibi ac Reip. utile putet. Etenim vixit in ea Aula Scriptor clarissimus, in qua dubium mihi est, an scabiem politicam Principibus suis affricuerit Scriptor, an Principes Scriptori. Illud certum, similes habuisse labra lactucas, & dignum hoc fuisse,isto seculo, & loco,patellâ operculum. Non dissimile Rectoribus suis præstitit officium ab eo, quod Tiberio præstitit Hispo Romanus, Neroni Vatinius quidam, conscientia scelerum maculati & egestate pressi scriptores. Ac mihi quidem A. O. cui jam ad Philosophiam practicam, ac virtutis rigidam contemplationem transeunti,dicendi apud vos facta est copia,veniam dari peto: ut cum ingeniosissimo Scriptore, non de ingenii aut eruditionis viribus,sed de pietatis ac probitatis laude,hac hora contendere liceat. Præfert ille vexillum utilitatis, nos honestatis. Illâ securos Principes præstare vult, nos hac. Nullam ego Principis pruden-

tiam

tiam sine virtute agnosco, quin hanc prudentiæ, ceu basin, substerno, uti illam hujus ducem facio ac moderatricem. neque magis alteram ab altera in Principe Optimatibusque separandam censeo, quam quæ divelli nec natura, nec lex, nec ratio, nec Deus ipse permittant. Primum itaque Virtutem in Principe requiri, mox Prudentiam quoque ostendam. Neque enim nefas puto, ea mentis agitatione separari, quæ in Principe divelli nefas esse hac ipsa ostendam oratione.

Non male illi mihi de Virtute sensisse videntur, qui eam proprium hominis bonum esse censuerunt. Etenim divitiæ ne bona quidem sunt, sed prout est animus, qui eas possidet, vel in laude, vel in vitio positæ sunt. Quæ gloriæ ac dignitatis speciem habent, fugacia sunt, caduca sunt, bractea sunt. Voluptas, licet bonum sit, ita hominis est, ut & belluarum sit. Scientia iis omnibus dignior & præstantior est. at hæc & in Deo excellentissima est, & in Angelis multo quam in homine excellentior. Sola & unica virtus, quæ affectibus ratione imperat, & luxuriantes animi motus in ordinem cogit, hominis peculium est & depositum peculiare, media incedens inter divinitatis cœlestem excellentiam, & irrationalis creaturæ terrestrem ac ignobilem sortem. Quod si ita est, utique in Principe eam non esse solum, sed & eximiam esse oportet, tantoq; excellentiorem, quanto inter homines conspectior est, quisquis imperat. Et hic Cyri aliquam vocem insusurrat Xenophon: Non convenire cuiquam imperium, nisi qui melior esset iis, quibus imperaret. Cum vero maximum ad Rempub. adferat momentum, qua famâ sit Princeps, facillimè ea vacillabit, si à vitæ integritate & virtutis præscripto recesserit. Hac autem vacillante, labascit ipsa soliorum majestas, & evilescit sceptrorum reverentia. Vt jure cavere debeat, qualem famam habeat, qui qualemcunque meruerit, magnam habiturus est. Nec potest stare sua imperio incolumitas, ubi virtute non nisi ad sordidum questum & nundinationem utitur imperator. Atque hic illud Senecæ libens audio: Vbi non est pudor, nec cura juris, sanctitas, pietas, fides, instabile regnum est. Exemplo sint illi, quos sua immanitas & scelera cervicibus publicis depulere. Scelesta, eheu, & ter scelesta vox est: sanctitatem, pietatem, fidem privata bona esse, illuc esse eundum Regibus, qua juvat. Iam vero quam hoc extra omne dubium, eam demum felicem esse Rempub. in qua privatim subditi sanctè in-

noxièque vivunt, metuentes magis, quam metuendi. Sed enim qua ratione in officio suo continebitur populus, si ab officio recedere rectoribus ipsis religio non sit? Vti in Helicen suam aut Cynosuram intuentur navium rectores, ita subditorum mentes oculique in illos conversi, quos in sublimi posuit Superûm favor. Occulta cathena cohærent imperans, & quibus imperatur. Et sicut animi vitio officium non facit pars nostri vilior, pariter cum Principe laborat universum regni corpus. Ad honesta cum præit, sequimur; ad vitia, itidem. Phœbææ instar lampadis est. hæc cum serena est, orbem irradiat, cum nubibus objectis flagellatur, eundem fœda caligine involvit. Procerum vitam moresque eadem sequuntur. Da Principem pium, religionis ac sacrorum cultorem studiosum; dabo plebem, quæ optimum hoc Principis sui exemplum legem esse arbitrabitur. Da versipellem, quique religioni, quam erroneam esse novit, se adhærere simulet; dabo plebem simulandi & dissimulandi peritissimam. Da crudelem, tenacem, raptorem, fedifragum; dabo populum, qui regium esse putabit etiam illa sectari, cum expedire putabit. Est hoc Machiavelli detestandum placitum lib. de Principe, cap. XV. Necessarium esse Principi, ut perceptum habeat, (si se salvum esse velit) qua ratione possit esse non bonus, idque pro rei necessitate in suum convertat, vel non convertat usum. Et rationem addit: Qui enim se virum bonum omnibus partibus profiteri studet, eum certe inter tot non bonos periclitari necesse est. Ad exitium Reip. & æternam Imperatoris infamiam comparata hominis Itali oratio. A qua non multum abscedit illud Euphæmi apud Thucyd. Viro, aut urbis Principi nihil injustum, quod fructuosum. Quorum ego barbaris sermonibus illud Xenophontis oppono; Nullas viro Principi pulchriores honestioresque esse opes, virtute ac justitia. & illud regis Gothici apud Cassiodorum; Cum omnia possimus, sola nobis credimus licere laudanda. Tanto sanctiorem esse oportet Principem, quanto gravius nocere potest, qui plurimum potest. Etenim cum peccandi frenum laxat libido, potentia abutitur ad vitium; & qui pœnam non timet, culpam minus horret, ut omnino sufflamine virtutum opus sit, quibus impunè malis esse licet. Optima imperii decora sunt, honestas, fides, probitas, sanctitas, & recti tenax simplicitas. Hi satellites Principem in forum, hi in Curiam comitentur. Non minus illa populum in rectoris sui amorem pellicient,

quam

quam annonæ laxitas, quam panis & Circenses. Et quid vilius, quam eum, qui sola libertate Rex est, avaritiæ, crudelitati, ambitioni, hypocrisi, fraudibus libertatem animi transcribere? Plus servit, qui vitiorum servus est, quam qui hominum. Lacedæmoniis summo fuit dedecori, clypeum in bello abjecisse. Nec ego fortiter & præclarè quicquam ab iis geri posse puto, qui cum à Deo immortali acceperint clypeum virtutis, & opinionis rectæ, ad cujuslibet sortis occursum eum abjiciunt, ut in fortunæ manu positum sit, probus sis an improbus, bonus an malus, nocens an innocens. Quare & honestum per se est Principi, ut virtuti sacramentum dicat, & ad Reip. stabilimentum utile. Dicam quoque de Prudentia, sed paucis. Hanc enim in Principe solam fere commendat Florentinus noster. Ea vero uti ad res omnes humanas, ita ad imperium quam maximè necessaria est. Multum equidem Rerump. rectoribus præsidii in viribus, in milite, in opibus positum est, sed sine prudentia, invalida illa & noxia. Vis prudentiæ adjuncta usui est, sine ea abit in noxam. Est ergo Principis prout rerum ac temporis exigit varietas, iisdem aptare consiliorum rationes. Est Principis, ad populi se indolem & mores componere, & uti quædam animalia mulcendo, quædam cœdendo, ad obsequium flectuntur, ita civium alios asperitate, alios lenitate in obedientiæ gyrum redigere. Aristotelis nostri illud oraculum est; Prudentia imperantis propria & unica virtus. At illud nunc ostendendum, Virtutem & Prudentiam conjunctissima esse debere in Principe, nec unquam à Prudentia separandam Virtutem. Secus videtur Machiavello, qui in Principe suo cap. 15 ait; Non admodum „ esse laborandum Principi, si in eorum viciorum incurrat infa- „ miam, sine quibus dominatum non facile tueri possit. Solent Im- „ peratores A. O. cum hoste dimicaturi, levis armaturæ milites in primam aciem educere, rejectis in finem triariis. Idem nobis faciendum. Probabili argumentorum serie velitabimus aliquamdiu, mox apodixi una aut altera adversarium confossuri. Est illud in confesso, Principes & terrarum Dominos Dei Opt. Max. in terris administros esse, & quod inter cœlestes genios ac animas est supremum numen, inter homines esse mundi rectores. Quod si ergo majestatis divinæ imaginem refert Princeps, utique & hac parte referat oportet, sanctitate ac prudentia, quæ in Deo excellentissima & summa sunt. Præterea si meliorem esse oportet civibus Imperatorem,

peratorem, nec ea in subditis punire æquum fuerit, quæ ipse commisit prius, omnino à virtutis & honesti calle eum recedere iniquum erit. Ergone fidem non servare licebit Principi, mentiri licebit, aliena per vim auferre licebit, innocentem è medio tollere ludus illi erit & jocus, quoties ita expedire putabit? cives vero eadem committere nefas erit, & morte piandum? Num quod scelus civem dedecet, decebit Principem? In qua quæso schola personis solum distare vitia, non propriis formis, didicerunt grandes isti & Transalpini politici? Quod si propius tum Virtutis tum Prudentiæ definitionem examinare libeat, manifestum erit, alteram sine alterius consortio stare non posse. Virtutem definit Philosophus habitum prȩelectivum, cujus mediocritatem vir prudens definit. Prudentiam vero habitum cum recta ratione agendi ea, quæ honesta sunt & pulchra. Ita altera alterius opem poscit, & amicè conjurant, ut nec virtuti constet sua indoles sine prudentia, nec prudentiæ sine virtute. Cum enim magna in rebus civilibus accidat mutatio, usque adeo, ut non tam naturâ, quam lege & consuetudine honestum constare videatur, ita judicat sapientissimus Philosophus, prudentiæ adminiculo eam temporis, loci ac personarum haberi posse rationem, ut nihil indignum officio viri boni committatur. Hanc ergo virtutis rectricem ac moderatricem esse vult. virtutis inquam, non scelerum, honestatis, non improbitatis, justitiæ, non injustitiæ, fidei, non perfidiæ. Hanc illi æternam legem figit, ut cum recta ratione agat, nec in alio quam honesti circo se exerceat. Vnde manifestum fit, quam nobis Machiavellus fingit prudentiam, non prudentiam, sed calliditatem esse, & vafritiem, & astutiam, eamque fraudulentam & versipellem, qualem Græci πανουργίαν vocant. Ea enim, inquit idem, "necessarium est Principem uti prudentia, qua eorum vitiorum fu-"giat infamiam, quibus imperium illi adimi possit. In reliquis ergo commeatum peccandi facit Principi consultor dolosus. Nempe sævitiam, hypocrisin, superstitionem, perjuria, diffidentiam, avaritiam susque deque habet, modo viam ad regnum struant, vel illi muniendo faciant. Didicit opinor à M. Lepido Triumviro, Nihil gloriosum esse, nisi tutum, & omnia retinendæ dominationis honesta esse. Vel à Thyeste audivit, Precario regnari, ubicunque dominanti tantum honesta licent. Sanctius diviniusque philosophatur Stagirites, cum Principem omnem virum bonum esse vult,

vult, easque in illo requirit virtutes, quæ cujusvis sunt privati. Machiavellus num vir bonus sit Princeps, num malus, ne ciccum interduit. At alium nobis Principem depingit Plato in lib. de Rep. alium Xenophon in Cyro, alium in Traiano Plinius, alium Seneca, qui regnum decere ait; Vt nemo doceat fraudis & sceleris viam. Alium vult illa puerorum nænia, *Et maribus Curiis & decantata Camillis*, quæ regnum rectè facientibus offert. *Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex.* At illud mihi expediat velim Florentinus, qualem Principem formare susceperit? an talem, quem nullis omnino legibus teneri velit, an legibus adstrictum? Si prius, istiusmodi Principem orbi dabit, qui orbis odium execrationemque merebitur. Principis est leges tueri. at inter has ipsas prima est, Princeps uti vir bonus sit. Nec potest recte imperare, qui summo Imperatori Deo parere nescit. Malus est honesti vindex, quisquis se honestatis imperio subtrahit. Quod si legibus Principem adstringat, quæro qua lege coerceri illum cupiat? An lege quam naturæ vocamus & rectæ rationis, sive gentium omnium? an vero lege divinitus scripta? Si lege naturæ & gentium, utique religio illi erit, fidem datam non servare; religio illi erit, aliorum regna per vim vel religionis defendendæ vel propagandæ invadere. Atqui hæc ipsa scelera Principi suo instillat Machiavellus. *Non chartæ ac scripturæ, sed vis ac necessitas ad servandam fidem adigit.* Hac ubi se expediverit Princeps, irrita vult esse pacta & federa. Princeps sapiens ea promissa declinet, (inquit) quæ suis commodis contraria fore videt. & rursum; Duo sunt genera decertandi, unum jure legum, alterum per vim; cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum ad posterius, si non satis est uti superiore. Proinde necessarium est, ut Princeps rectum utriusque & belluæ & hominis usum teneat. Et ne sine ratione loqui videatur, subjungit; Si probi essent omnes homines, præceptum hoc planè fuisset inutile; verum cum improbi sint, diligenter eorum improbitas perfidiaque erit eludenda. Nec deerunt (inquit) causæ, quibus in violatam fidem color inducatur, cum simulando, tum dissimulando. Quocirca ad omnem ventorum & fortunæ conversionem versatile ingenium princeps habeat, necesse est, & ab eo, quod bonum est (hoc illi utile est) ne discedat, at si necessitas urgeat, edoctus sit & malum, (hoc illi inutile est) avertere. Atque hinc: Vitam tueatur princeps, curetque imperium conservare. quibus

8. Hist. Florent.

De Princ. cap. 18.

„ autem id artibus fiat, eæ modo honeſti ſpeciem præ ſe ferant, nun-
quam non honore dignæ laudibuſque exiſtimabuntur. Damnat
crudelitatem & in ſubditos ſævitiam recta ratio: At parvi, inquit
ille, ducat princeps ſævitię nomen, quo concordes ſuos in fide reti-
neat. Quam humana, quam divina eſt illa Senecæ vox; *Decet timeri*
Cap. 17. de Princ. „ *Cæſarem, at plus diligi.* Florentinus contra, Satius eſſe ait, metui prin-
„ cipem, quam amari. Nec deeſt illi, quod malæ cauſæ mutuetur pa-
trocinium à Didone, quæ inhumanitatem regni novitate excuſat.
Res dura, (ait Pygmalionis ſoror) *at regni novitas me talia cogunt moliri.*
Quod ſi legibus à Deo ſcriptis eundem adſtringat, utique ſuaſiſſe
oportuit, populi rectoribus ab omni vitio religioſe & ſerio abſti-
nendum, non prætexendum temere ſceleribus religionis nomen,
nec ſatis eſſe, ut pietatem ſuperſtitioſe colere videantur, ſed ſincere
Lib. 1. de Rep. cap. 26. „ citra Ithaciſmum & dolum colant. Principi urbem aut regionem
„ occupanti plane novam Reip. formam inſtituendam eſſe ſuadet,
„ omnia innovanda, bona opulentorum hominibus pauperibus di-
„ ſtribuenda, eoſq; ditandos, ut de illo dici queat, quod de Davide
Rege fertur: *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* A Rege
ſcelerate factum fingit, quod ipſius Dei αὐτοκράτορος & res humanas
„ pro arbitrio moderantis juſtiſſimum eſt factum. Agnoſcit crude-
„ lem eſſe illam imperandi rationem, ſed aut non imperandum eſſe
„ ait, aut iſta via inſiſtendum. Addit; Multi ignorantes mediam viam
„ ingrediuntur, nec plane boni, nec omnino perverſi eſſe volunt,
„ quod illis nequaquam proſpere ſuccedit. Ergo ut Rex ſis, eximié
malum eſſe præſtiterit, hoc monitore, quam ἡμιπόνηρον. Atque illud
Lib. 1. cap. 27. ſuum axioma ut probet, unus illi ſufficit Macedo, ipſiſſima Machia-
velliſmi idea. Diſplicent eorum principum exempla, qui optimo
ſucceſſu victos clementer habuerunt, relictis iiſdem ſacris, ſalvis
privatorum bonis, & regiminis forma quam minime mutata. Et eſt
hæc, quod notari utile fuerit, perpetua Machiavelli vel perverſitas,
vel cœcitas, ex uno alterove principis iniquiore facto exſculpere
concluſionem univerſalem, ſpretis bonorum principum exemplis,
quibus ex honeſti præſcripto omnia agentibus res imperii feliciſſi-
me ſucceſſerunt. Atque hæc ipſa non minus facile fuit illi invenire,
quam illa omnis ævi βδελύγματα & vibices publicas attentiore ocu-
lo obſervaſſe. Nempe ſordibus magis & vitiorum documentis gau-
det, quam virtutis innocentia. Et uti ſues cœno lutoq; pingueſcunt,
nitidius paſtæ gracileſcunt, etiam ille principum fortunæ à fœdis
artibus

artibus incrementa quærit, quæ à recti studio haberi posse neuti-„ *Lib. 3. cap. 4.*
quam est desperandum. Negat principem tutum esse posse,„
quamdiu illi vivunt, quos regno spoliavit. Male, inquit, hoc succes-„
sit Tarq. Prisco, ab Anci filiis interfecto; male Servio Tullio Tarq. Superbi dolo & scelere trucidati. Scelus ergo sceleri superaddi mavult, quam commisisse simplex. regno ubi spoliaveris innocentem, suadet eundem, & liberos amicosq; è medio tolli. At ignorare non potuit, plurimos principes bono eventu iis pepercisse, quos regno exuissent, bono eventu iis ignovisse, qui quæsitæ dominationi nuper restiterant. Horum exempla cum apud priscos & recentiores scriptores ad manũ sint, maluit credulitati vicinior haberi, quam clementiæ. Etiam ita disserit: Quæcunq; promissa publico nomine per„ *Lib. 3. cap. 42.*
vim extorta sunt ab hoste, ea omnia, ubi cessaverit vis illa, quæ prius„
cogebat, irrita fieri solent, & quidem sine ignominia ejus, qui non„
servat. Et provocat ad exemplum Consulis S. Posthumii, qui Ro-„
manis ad turpes pacis conditiones adactis post Caudinam cladem, suasit non servandam esse pacem cum Samnitibus factam. At cur non potius infert servandam esse hosti fidem? cum pessimè cesserit tot populis & civitatibus fidei violatio. Patriam defendi vult, sive id fiat honeste, sive cum ignominia aliqua. Neque ab hoc scopo,
inquit, avertere quemquam debet justi, injusti; crudelitatis aut mi-„ *Lib. 3. cap. 41.*
sericordiæ, non denique laudis aut ignominiæ nota. Miror utique,„
cum cap. 29. lib. 3. de Rep. tales esse ostendat populi mores, quales„
sunt principum, cur non principem honestum & rigide probum orbi ob oculos posuerit, ut tales quoque illi tradat subditos, qualis est ipse. Iam nefarias artes docet Principem, ut inter nefarios vivat tutius; cum minus hi sint futuri tales, si ad probitatem præiret conspectior regentis vita. Nec animadvertit malus politicus, iis ipsis artibus, quibus imperia fulciri & stabiliri putat, eadem amitti & convelli. Multorum scelere petitur, qui multorum damno peccat. Pluribus qui periculum est, periculis multorum exponitur. Omnium manibus opprimitur sæpe, qui cervici populi sui gravis, hunc unum premit, ut securius imperet. Pessima est diuturnitatis magistra peccandi libido. Et licet occulte rem geras, oculata plebs quicquid sibi noxium videt perspicaciter, & execratur hostiliter. Fortunam & tempus oportunum ubi nacta fuerit, non aspiciet rector illas ipsas manus securus, quibus se commisit. Et quæ illa insania est, putare, improbitate, ac sycophantarum artibus po-
 tius

tius regna firmari, quam invicto virtutis præsidio? An non audivimus sæpe Reges, civitates, & imperia per scelera amisisse, quæ per virtutem ceperant? Annon à Deo illa vox? *Regnum à gente in gentem transferam, propter injustitiam, & injurias & contumelias, & dolos.* De promissis divinis dubitant, qui minus efficacem tuendo imperio putant probitatem. Illud omnis ævi docent monumenta, plures pios & recti tenaces ad regnum pervenisse minori incommodo, quam improbos; plures pios felicius regnasse; plures pios felicius & tranquillius decessisse. Eant nunc, qui sola utilitate felicitatem imperiorum æstimant. Et quis sanæ mentis credat, provinciam istam, quam summus Regum orbis rectoribus imposuit, non posse sine subsidiaria tot scelerum cohorte administrari? Ægyptii Reges in sceptris circumferre solebant Ciconiam, pietatis, & Hippopotamum justitiæ hieroglyphicum. Machiavellus noster Principum sceptris Leonem & vulpem inscribi cuperet, hoc est, tyrannidem & vafritiem. In libris abrogatarum legum referuntur Lex Ælia, Sentia, Iunia & Norbana. Ille novo exemplo inter abrogatas poni cupiat; Honeste vivere, alterum non lædere, suum cuiq; tribuere, quibus universa juris prudentia continetur. Equidem sapientum de turpi & honesto sententias similes esse vult numismatis antiquioris ævi, quæ quamvis æstimari soleant, tamen ad contractus humanos

Cap. 18. de Prin. minime conducunt. Præcipuè, ubi de religione differit Machiavellus, veluti mercimonium aliquod rem sanctissimam solis regni "commodis circumscribit. Satis est, inquit, ut Princeps pietatem, "fidem, religionem sanctè colere videatur. Nihil magis præ se ferre "ipsum oportet, quam postremam hanc virtutem. Ferè etenim ho-"mines magis specie & colore rerum, quam rebus ipsis permoventur. Rectius Peripateticorum Princeps inquit, oportere Principem res divinas curare seriò. Religionem à Principis personato vultu dependere nefas est, Principem à religione prorsus necessarium. Dantur principes illi, non illa principi, ut vult Machiavellus, quoties docet Romanos auspiciis pro Reip. utilitate usos, & ex religione artem fecisse. Religionis est informare custodem suum, non custodis, illa tanquam Lesbia norma uti. Flecti ad ejus præscriptum possunt principes, non hæc illorum arbitrio fingi & refingi. Hoc qui moliuntur, perinde faciunt, ac si quis anni tempora hyemem, ac æstatem hominibus accommodare velit, non homines illis. Non eget humanis artibus, nedum Sinoniis, religio, ut adolescat;

adolescat; ipsa sibi sufficit, & incrementa sua à se sola, & ipsa pietate sperat. Mendaciis, simulationibus, perjuriis illam promoveri, quæ hæc ipsa vitia damnat, improbum & stolidum est. Irreligiosum prorsus Principem divino nomine abuti, ut ambitioni suæ & cupiditati autoramentum quærat. Quod si nulla res, Tacito teste, multitudinem efficacius regit, quam superstitio, si hoc philtro subjectos sibi populos dementarunt Numa, Scipio Africanus, L. Sulla, Q. Sertorius, Minos, Pisistratus, Lycurgus, Zaleucus, Midas, qui cum Diis & Deabus se collocutos finxere, major profectò veræ ac Christianæ religionis vis erit, ut quæ rectrix humanæ vitæ, justi injustique norma, perturbationum optima est gubernatrix, in adversis solatium, frenum in prosperis, unica deniq; & invicta mentis domina. Et sicuti ficta religionis professio impia est, ita veræ professionem felicissimam arbitror gubernandi populos magistram ac artificem. Nam & minus injustum aliquid sperant ab eo Principe pati, quem religiosum Deique verentem existimant; & minus ei insidiantur, utpote tutorem & adjutorem habenti Deum. Movet quoque illius veneratio opinionem, ut nihil sine ope divina aggredi videantur. Denique quid æquius, quam eum, à quo sceptra acceperis, innocenter coli, quam ejus cultum sine fuco curare, cui cura est venerandi Regis. Atque hactenus abunde ostendisse mihi videor, pessimis à Machiavello Principem artibus imbui, distractis à se invicem virtute & prudentia. Quare exeat è bonorum principum ordine Philippus Macedonum Rex, plane ad Machiavellicum ingenium comparatus, qui vicinorum odia ac simultates fovebat, ut aliis oppressis, aliis in partes pertractis, omnibus imperaret. Hic ille est, qui veluti è specula Græcorum libertati insidiatus avide arripuit Phocensium sacrilegium, ut religionis defendendæ prætextu victos victoresque sibi subjiceret. Et hæc quidem religionis nundinatio, uti in profanis merito damnatur, ita magis execrabilis fuit in Ieroboamo Rege, qui ut animis magis dissiderent Israeliticæ tribus ipsum secutæ, nova sacra, novos Deos instituit, ne facile coirent partes cœlo ac numine distinctæ. Augusto quoque Cæsari, si fides Tacito, pietas erga parentem, & tempora Reip. obtentui sumta, consulti per ludibrium Pontifices, conciti dominandi cupidine per largitiones veterani, simulata Pompeianarum partium gratia. sed Pompeius imagine pacis, Lepidus specie amicitię, Antonius federibus decepti. Verum

 ut hæc

ut hæc condonem, illud, Auguste Cæsar, condonare non possum, quod perfidi Triumviratus amore disertissimum illum Romuli nepotum Antonii furoribus victimam objeceris, quod illam linguam, sine qua jam dudum conflagrasset Roma, sine qua nec tu Consul unquam, nec Imperator fuisses, rostris affigi siveris, ut regnares. Addo & alterum crimen, quod Ovidio Nasoni, ad Tomos exsuli, implacabilem te præstiteris. Non te cœlestes isti elegi, non tot libelli supplices in Parnasso scripti flectere potuerunt, non ille versus toto Imperio Romano nobilior: *Flectitur iratus voce rogante Deus.* Iacuere ante pedes tuos Musæ Iovis filiæ, jacuit Apollo, jacuere Gratiæ omnes, pro Nasone per ipsum Nasonem locutæ. Ad omnium preces obsurduisti, tanquam silex & Marpesia cautes. Nempe videri volebas scurriles poetæ versus odisse, quos sicuti execror, ita illud in te execror, quod facere malueris illa, quæ poeta lascivius scripsit. Præivit iisdem artibus Dictator Cæsar, qui pietatem colui voluit, sed citra regni jacturam. Et profectò, si quisquam alius, in hoc theatro histrioniam egit Tiberius, cui familiare fuit dolo & casibus objectare summos Reip. viros, & & per tyrannidem ac minaces delationes imperitare. Nec alieni ab his studiis fuere Nero & Galba, quorum ille Rubellium Plautum in Asiam specie tutioris & minus turbidæ juventæ; Otthonem rivalem in Lusitaniam per speciem honoris seposuit: hic vero Virginium ab exercitibus Germaniæ secum abduxit per simulationem amicitiæ. In Othone falsas quoque virtutes notat Tacitus & vitia reditura. Neque latuere istiusmodi artes sequiorem sexum, cui ad regnum contendenti, nihil inhonestum fuit, nisi quod dominationi obicem poneret. Athaliam videte inter Iudæos, Semiramidem inter Assyrios, Agrippinam inter Romanos, Mammeam sub Alexandro Severo, Brunechildes aliquot inter Francos, quæ non alia ratione, quam fraudibus, regnum vel sibi vel suis paravere. Pipinus Galliæ Rex translato ad se à Merovæa stirpe Francorum regno, à Stephano Pontifice coronari voluit, ut religioni videretur debere occupatum arte imperium. Refert Guicciardinus XII histor. Ferdinandum Aragonium Hispaniæ Regem omnes imperii cupiditates colore religionis texisse. Magna quoque vafrities fuisse dicitur Vladislai Pannonum Regis. magna quoq; Ludovici XI Galliarum Regis, qui, teste Cominæo, in otio constitutus, avide captavit offensiones & simultates vicinorum Principum.

pum. Illa religionis improba oſtentatio etiam Turcarum Imperatoribus uſitata eſt, qui, ut ſunt mobiles ad ſuperſtitionem perculſæ ſemel mentes, quoties de graviſſimis rebus deliberant, Muphtim ſuum, hoc eſt, religionis Antiſtitem conſulunt, qui explorata ante Imperatoris voluntate, eam, quæ placere poſſit, ſententiam dicit. Nihil jam de priſca Græcorum & Carthaginenſium in frangendis federibus ac pactis levitate ac perfidia dicam. His magiſtris, his doctoribus in aulas principum irrepſerunt uſitata paſſim imperii ſophiſmata, quæ politici ſtatus rationes vocant pragmatici homines; rectius ille, dominationis flagitia. Cujus generis ſunt hæ quorundam politicorum ſuaſoriæ & Machiavelliſtarum floſculi: Vti pueros talis, principes juramentis ludere minus nefarium videri: Demetenda eſſe papaverum capita, juxta ambulantis Tarquinii ἀπόδειξιν: Non eſſe recitandas leges iis, qui gladio prævalent: Optime de finibus diſputare, qui illo ſuperiores ſunt. De alienis decertare regium eſſe, privata tueri plebejum nimis ac vulgare: Vrbes provinciaſque præoccupandas, ſi idem forte facturus ſit alter noſtro damno. Nec diffitentur, cum Tacito, magna illa exempla habere aliquid ex iniquo, quod adverſus ſingulos utilitate publica rependitur. Ab eodem pure fluxere hæc carcinomata; Vtiles eſſe principibus delatores, & per præmia eliciendos; Inſidiari temporibus debere principem, & frigidam ſuffundere vicinorum litibus, ut ſequeſtri functus partibus ſolus poſſideat univerſa: Anguillis tunc capturam eſſe, juxta Ariſtophanem, cum Regum obitu de herciſcundo diſputatur: Fovendas eſſe domi religionum controverſias, ne unanimes populi in rectores ſuos conſpirent, quo fine Catonem ait Plutarchus contentiunculas inter ſervos callide foviſſe: Colendas cum finitimis amicitias, quamdiu utilitas coli ſuaſerit: Deglubendum eſſe ſubinde multorum capitum pecus, cum egeſtas civium ſecuritas ſit dominantis: Exprimendas eſſe ſucculentas ſpongias, ne opibus elatiores regnantibus periculoſi ſint; Non contemnendum illud Lucani, *Satis eſt populis fluviuſque Cereſque.* Et quæ alia plurima ſunt ſcholæ Philippicæ, Tiberianæ ac Machiavellicæ flagitioſa dogmata. Vnum nobis ad veram & æternam Principis laudem iter à virtute directum probatur. nec fas puto rerum humanarum adminiſtrationem, bono conſilio à Deo immortali Imperatoribus datam, in fraudem malitiamque converti. Spartani ad bellum

ituri, non tympanis, non lituis, sed solis poetæ Tyrtæi versibus animos ad fortitudinem inflammabant. Similiter ad regnum, ad sceptra & fasces ituris, non insusurrandæ sunt lenocinantes istæ adulantium voces, quæ præter commoda, utilitatem, securitatem nihil crepant, sed potius recitandæ iis augustæ Platonis sententiæ, divina Aristotelis oracula, Socratis, Epicteti, Senecæ de Virtute præcepta, quibus vita, quibus mores Principum corrigi & emendari possunt. Verumenimvero, adversus ea, quæ hactenus à nobis disputata sunt, regerat quispiam. Aliud esse Principem formare & politicum, aliud virum bonum, aut Christianum. ac si subjectis differre oporteat Reip. rectorem, & virtutis cultorem, nec utile sit in eodem reperiri pietatem & prudentiam, sapientiam & veræ religionis studia. At constanter ego inficior, Principem illum esse omnibus numeris perfectum, qui non sit vir bonus & rigidus honesti exactor. Nec illos moror, qui Principem talem à Machiavello describi contendunt, quales dantur ut plurimum: veræ virtutis studiosum Principem inter Epicuri intermundia quærendum: aliud esse in Platonis πολιτεία, aliud in Romuli fece sententiam dicere: Principes inter malos, inter argutos & fraudulentos vivere, ideoque fas illis esse fallere, ne fallantur, & vulpinarier cum vulpibus. At hi omnes malos esse cupiunt, quia multi tales. Ex fraudibus fallaciisque conflari volunt Principem, quia plerique in hac classe. Non si per fraudem amittuntur imperia, per eandem servari fas erit; non magis, quam morbum pelli, alterius morbi procuratione. Te sequor M. Tulli, Nihil fallaciter, nihil insidiose, nihil simulate agendum homini ad candorem, ad veritatem nato. Communis, inquiunt, utilitatis derelictio contra naturam est. At magis honestatis. Semper, inquiunt, officio fungitur Princeps, qui utilitati publicæ consulit. Sed enim nihil ego utile puto, à quo honestum abest. Magnus ille & celebratus Politicorum in hac Batavia Scriptor, negat Principem debere præfracto rectum esse, neque tantopere illi curandum, ut semper superet vera illa & directa ratio. Verum liceat nobis, tanti viri pace, id quod sentimus eloqui. Principem obliquare sinus, instar prudentis Palinuri, permisero; & si hac via portum salutis publicæ assequi nequeat, mutata velificatione assequi. Sed nolim vel latum unguem à recto discedere. Non desinit vinum esse vinum, si guttulam aquæ adspergas. at desinit virtus esse id quod est, si vitium adspergas.

gas. Non amat illa permiſceri ſceleribus, quibus adverſutur. Fucum non fert, purpura eſt; lux eſt, tenebras neſcit; colorem reſpuit, cœleſtis naturæ eſt. Nec deſunt, qui Machiavelli patrocinium ſuſcipientes, pro illo reſpondent, non fuiſſe eam viri hujus mentem, ut officium eſſe Principis æſtimaverit, virtute ac religione in ſuum & populi commodum uti: nec hoc conſilio conſcriptos ab ipſo eas, quas edidit de Repub. & Principe diſſertationes, ut callida illa rerum gerendarum conſilia imitari habeant; ſed hoc ſolum fine,ut quæ ſint imperantium inſidæ & doloſæ machinationes & ſtudia clarius cognoſcatur. Verum, non quid fiat à Principibus, ſed quid fieri oporteat, quid fieri neceſſum ſit, exponit. Non Hiſtorici, ſed Doctoris partibus fungitur. Licet ſubinde, ne non callidè improbus videatur, ſanas voces ſceleratis permiſceat. Et eſt hoc inter ſeculi hujus vitia non minimum, non ſolum cogitare,qua ratione occulte peccari poſſit, verum etiam modos comminiſci,quibus impietas artificio ſuaderi poſſit.ut quemadmodum empto vultu ſe commendant turpes meretriculæ, ſanctimoniæ quoque larva placeat certiſſima animorum peſtis ἀθεότης. Et profecto eæ ſunt impietatis illecebræ, ut etiam quidam ne pii quidem videri cupiant, hoc ſolum nomine, ut à piis differant. Alios cum videant religioni addictos impenſe, ea nota ab ipſis diſcerni ſtolide amant, qua mali à bonis diſcernuntur. Populi & vulgi virtutem eſſe credunt pietatem. Et ſicuti ſordent multis lyræ & cytharæ, quia mendicantibus placent; deſpectior quoque eſt religio, quia plurium eſt. Accedit ingenii ſæpe vana oſtentatio. Et quia religionis adoranda myſteria non rationibus humanis, ſed divinis oraculis fulta vident, amant Creatoris ſui ſapientiam & voces profanis argutationibus, velut naſo ſuſpendere. Ac ſi laudis foret & egregiæ fiduciæ teſtimonium, ad inſtar Graii iſtius hominis, mortales oculos contra cœlum attolere. Nempe fidem exigunt vecordes animæ, quam demonſtratione concludas, aut inductione ſenſibus objectes; cum ne quidem vel probabili ratione impietati ſuæ patrocinari queant. Quam libens lego illud Livii; qui poſtquam nepotem Conſulis Papirii à religionis ſtudiis laudaſſet, hoc elogio illum immortalitati donat: *Iuvenis* (inquit) *ante doctrinam Deos ſpernentem natus*. Nobis talis Princeps formandus, cui ſcelus ſit naturam ſpreviſſe Dei; talis,qui credat ſummum illum arbitrum animis & mediis cogitationibus rectorum intervenire; talis qui credat

credat prospera omnia eventura Deum colentibus, adversa spernentibus.

Vos itaque, quotquot aliis præestis, sive Regum, sive Principum, sive Magistratus titulo, famam multùm, at conscientiam maximè vereamini. Hanc qui verberat, in seipsum latrocinatur, & postquam regna agrosque milite vastaverit, rabiem in se convertit. Eam religionem amplectimini, non quæ imperantibus vobis conducet, sed de vestra salute serio cogitantibus. Nec enim dum aliis consulitis, prudentiæ fuerit, vos perire; aut beatitudine æterna privari velle, dummodo terræ pugillum ad tempus possideatis. Tribunalia vestra fulciant Iustitia & Æquitas. nec satis sit ea possidere, quæ per vim ac fraudem possideri possunt. Sola vobis licent laudanda, nec permissum, quicquid commissum. Nulli subditorum injuriam facite, quia expediat, cum expedire non possit, quo solo ferè Respublicas everti constat. innocentem lędere, non rectorum, sed tyrannorum est. Sævitiam aversemini, ut quæ plus timoris addit imperanti, quam securitatis. repertis autoribus de vindicta cogitant, quos metus terruit. Populum atterere, iniquum & periculosum credite. citius necis paternæ, quam ablati peculii obliviscitur egena plebes. nescit illa timere, quoties jejuna est. obsequii impatiens est, cum esurit. Semper compertum est, egentissimum quemque esse audacissimum, versa in desperationem paupertate. Fidem datam, vel hosti, servate, aut hominum consortio exite. Hac lege si coerceri non cupitis, subditos fide ipsi solvitis. Nec sufficiat perfidiæ ac fraudis speciem reperisse. Distringit fraus, non solvit perjurium. Latebram perjurio quæsivisse oportunum putant multi: sed qui illam reperiat mens, in seipsam conversa, quæ si alios latere possit, seipsam non potest. Callidis vobis esse licet, sed citra iniquitatem. Fines extendere, sed sine scelere. Bella gerere, sed cum ea evitari nequeunt. Vim inferre, sed ut propria repetatis. De pace cogitare, sed ne noceat ejus obtentus. Diffidentiam non improbavero, modo solam excludat credulitatem. Vtrumque noxium, & omnibus credere, & nulli. Nec dissimulationem damno, modo ea solum tegat, quæ publice nesciri interest. In reliquis frontem mentemque pariter exporrigi laudabile. Simulatio absit, quæ fallacibus blanditiis velet nequitiam. Inter consiliarios distinguite, & delatores, quos ut legum custodes amplexus est Tiberius, at longe ab aulæ foribus abesse

volue-

voluerunt, melioris ævi Principes Nerva & Trajanus. Capreas Tiberianas cogitate, in optimorum civium & optimatium perniciem cessisse. Has qui probant & suadent, digni sunt, quibus primis verbosa & grandis epistola à Capreis veniat. O vere Principem, qui in tanto fastigio positus, non magis magnus, quam probus audire desiderat. qui potentiam justitia moderatur, sagax in pernoscendis civium animis, peritus bellicarum artium, pacis bonis artibus tuendæ solers, dexter obsecundandi temporibus, constans in federibus, in promissis verax, cœptis magnanimus, expeditus adversus dolos, & quod primum dixisse oportuit, Dei & sacrorum antistes sincerus. Hæ virtutes munimenta sunt imperii, quibus insistendum, hæ fulcra magnitudinis vestræ, Principes. Hæ populos veneratione implent, hæ vos tutos sanctosq; præstant. Certissima debilis & jam fatiscentis Principatus documenta sunt, cum virtutibus ac viribus destituti, ad ignobiles illas & plenas probri Machiavellistarum sycophantias, nequitiasque confugere cogimini, quæ tametsi ad tempus juvent, postremo fallunt. Finiam Plinii verbis: Agitis cum Deo, Principes, qui vos incolumes sospitesque præstabit, si vos ceteros. Sin contra, ille quoque à custodia corporis vestri oculos dimovebit, & vos relinquet votis, quæ non palam suscipiuntur.

DIXI.

CASPARIS BARLÆI

ORATIO

festiva

DE RE sive ENTE REALI,

habita in Illustri

Amstelodamensium Gymnasio, cum Libros Metaphysicorum Aristotelis auspicaretur, XXVII. Feb. CIↃ IↃ CXXXIV.

AMSTELODAMI,
Apud GVILIELMVM BLAEV.
M. DC XXXIV.

CASPARIS BARLÆI

ORATIO,

DE RE ſive ENTE REALI.

MEMINI me A.O. aliquando de Ente Rationis in illuſtri Batavorum Academia diſſeruiſſe,ſed oratione iſtiuſmodi, quæ ſeveram ſapientiam comitate,& Peripateticum ſermonem Lucianico miſcuit. Subibant tum temporis animum meum clariſſimorum virorum exempla, qui in gracili ac exangui argumento ingenioſæ commentationis laudem quæſiverunt. quos dum imitari ſtudeo,& mecum contendo,accidit mihi,quod Aſcanio,Æneæ filio, qui profugum Troja patrem ſequebatur, non paſſibus æquis. Quam jam vellem magis ſeria apud vos loqui, aut grandia verba fari; qualia de Sabinarum raptu, Oedipodarum odiis, Polyxenæ tumulo, aut jamjam morituro Catone declamare ſolent tragici oratores. Quam cuperem de rebus loqui Reipublicę huic ſalutaribus, pacis bellique momentis;qualem ſermonem nuper exorſi ſunt Brabanti,aliis pro pace induciiſve placide,aliis pro bello turbulenta oratione decertantibus. Quam optarem muneris mei eſſe aut opis, expendere hac tempeſtate, vicinorum Principum molimina, machinationes,occulta apertaque bella: quorum ſtudiis erigi, quorum affligi poſſint res noſtræ: qui arma ſuadeant, ne armis petantur ipſi; qui diſſuadeant, ut de ociofis ac ſegnibus aliquando triumphent. Verum cum nefas ſit,ſutorem de aliis rebus verba facere,præterquam de crepida,& periculoſum ſit, uti de Diis, etiam de Principibus vera dicere; ſtabo intra Philoſophiæ cancellos, & quia ſuperiore anno,cum adverſus Florentinum ſcriptorem diſſererem, præter meum morem, fui gravis; libet jam ineptire,& nugari & jocari, adeoque dum Bacchanalia Sapientiam omnem exeſſe jubent,lepide & feſtive philoſophari. Homericus Iupiter, pater ille hominum ac Deorum, non ſemper de bellis Trojanorum ac Gręcorum deliberat. interdum cum Iunone ludit,aut ad Æthiopas commeſſatum abit,interdum cum

loripedem suum adspectat, ridet effusissime. Terribilis ille terrarum quassator Neptunus, modo urbes agrosque fluctibus territat, modo placidum sternit mare & obsitam spuma algaque barbam pectit. Magnæ Themidis sacerdotes, qui hominum fortunas ac fata Digestis suis circumferunt, non semper cruces, laqueos, crurifragia decernunt, verum non inutiles subinde casus egregia facilitate amicis indulgent. Medicorum filii inter ægrorum querelas, olidas crises, & melancholicorum somnia risus materiam inveniunt, & hilaritatem imperant, quibus labor est respirare. Miles detestata matribus bella, cantu, alea, Thaide solatur. Navita, postquam quassam procellis navem mari subduxit, cantat Auriacum Germani sanguinis Principem, aut nostratis Velsii audax facinus, aut puellæ propter rivum sedentis inconcinnos amores. Quare alienum minime fuerit, philosophum, qui inter tristes Categoriarum vultus, inter Prædicabilium macilentam quincuncem, & Syllogismorum formidabiles ordines ætatem degit, amœniora loqui. &, mutato nonnihil philosophandi genere, spacium exposcere dilutiori sapientiæ. Dicam de argumento, quale nunquam ausus fuit tractare Demosthenes, nunquam Cicero. cujus formulam nec Theo, nec Aphtonius Sophistæ tradidere. Altum de eo silentium in Senecæ Suasoriis & Controversiis, altum in Fabii declamationibus. Et tamen illud, de quo dicam, oculis omnes usurpatis, omnes manibus tangitis, omnes pedibus calcatis, imo vos estis ipsi. nullum aliud natura parit, nullum aliud ars format. volat in aëre, in aquis natat, in terris repit, in aulis superbit, in castris militat, in Scholis disputat. grave est, leve est, neutrum est. imperat, paret; ociatur, laborat; vendit, emit; fallit, mentitur; equitat, navigat; sedet, stat, jacet, currit. mas est, femina est, virgo est. Breviter, ejus compendio cœlum terra; supera infera, totumque hoc Universum absolvitur. Eo sublato, periit Senator & civis; orator & auditor, mercator & institor, Curia & Schola, aula & princeps, cum rege grex, & cum utroque lex. Nondum scitis, opinor, de qua Re dicturus sim. At jam dixi. quique alias Ens rationis in scenam produxi, habitu ridiculo, jam Rem sive Ens reale vobis dabo eodem amictu. Quod dum facio & per Metaphysicorum spineta molliori pede incedo, cupio abesse Scotistas, Occanistas, Albertistas, Thomistas, & quotquot barbara subtilitate Theologiæ pariter & Philosophiæ majestatem conspurcarunt. Solent sapientes

pientes à finitione auspicari. Factitatum hoc à Platone, Aristotele, Euclide. at Res tantæ est dignitatis tamque immensæ amplitudinis, ut definitionis terminis coerceri nequeat. *Rei definitio.* Ineffabile est Iudæorum τετραγράμματον, quia quatuor illæ literæ, quibus signatur, Iod, He, Vau, He, conjunctæ nihil sonant. Res ineffabilis quoque est, non si vocem spectes, sed rem; quia nec genus supra se habet; cum ipsa sit summum; nec differentiam, cum hæc ipsa sit res. Tametsi qui in ejus descriptione desudant, Rem dicant esse, quod realem habet essentiam; manifesta nugatione. quasi apoplexiam dicas esse, qua laborat apoplecticus, Abbatiam cui præest Abbas, Flandriam, quam inhabitat Flander. Martem à Neptuno dignoscas gladio & fuscina; Dianam ab Actæone cornibus: Castorem & studiosos hujus ævi agnoscas calcaribus; Pollucem & nostrates aulicos unguento. At rem non cognoscas, nisi per rem, hoc est per seipsam. Illud quantivis est precii, Rem pluribus titulis nominibusque superbire, veterum Romanorum exemplo. Sunt enim Synonymæ hæ appellationes, Res, Ens, Aliquid. *Appellationes synonymæ.* quæ non magis dissident, quam lena, meretrix, lupa. Habet ergo nomen, cognomen & agnomen. planè ac si Marcum, Tullium, Ciceronem nomines, aut Titum, Pomponium, Atticum. Sed illud mirandum magis, cum omnia alia in aliquo conveniant, aliquo differunt, sola res in nullo convenit, à nulla re differt; cum statim esse desinat, quicquid res non est, & sine re nihil sit, quicquid per rem fuit aliquid. Duo tamen sunt, si modo sunt, à quibus res immane distat: Nihil, sive non res, & ea omnia, quæ à mente ficta rationis Entia barbare vocantur. Inter hæc media incedit Res, uti inter Athenienses, nō homines, & umbram suam medius ambulavit Diogenes. Si ad Nihilum accedat, periit: si ad rationis Entia confugiat, actum est de ejus salute; Hannibalis fato, cui exuli nec apud Romanos hostes, nec apud Bithyniæ regem tuto esse licuit. Et quamquam spuria hæc rei proles veras res imitetur, naturæ tamen præstantia, operum magnitudine & natalium splendore discrepant. Rerum siquidem aliæ æternæ sunt, aliæ plus minus durabiles. *Discrimen ab Ente rationis & Nihilo.* At entia rationis quotquot sunt, vix nata pereunt. nec tam facile est igni naphtam, Soli spiritum Alchymisticum absumere, quam menti illa ipsa. Rerum plurimæ honore, plures laude dignæ sunt. At entia rationis aut prorsus inutilia sunt & despectissima, qualia sunt Hæcceitates, personalitates, ubicationes, formalitates, suppositalitates, quibus

destitutæ scholæ nihilo fuerint insipientiores: aut si utilitate aliqua prosunt, Aristoteli nec τίμια sunt; nec ἐπαινετὰ. Præterquam quod omnis agendi vis à rebus sit, entia vero rationis non magis agant, quam Lemures territant, aut pugnant umbræ. Laudatur in unoquoque genere illud, quod simplicissimum est. quamobrem præstant cœlestia sublunaribus, spiritus corpori, circulus quadrato, Monarchia Aristocratiæ. Et in vocibus eæ, quæ nulli originem debent, præstant aliunde natis. Ex quibus apparet, Rem vocis quoque simplicitate & brevitate commendari. Nec enim qui vocum etymologias expedivere, Isidorus, Nonius, Festus aliique hujus originem dederint. Scholastici Theologi quantis polysyllabis superbiunt, beatitudinum, reverentiarum, sanctitatum, benedictionum, maledictionum, anathematizationum, excommunicationum. quam operosis vocibus loquitur Astræa, quoties emphyteuses, usucapiones, contestationes, litis-suspensiones, excussiones, portiones Trebellianicas, Senatusconsulta Velleiana ingeminat. Poëtæ quam cothurnati sibi videntur, cum ambubeias crepant, pharmacopolas, balatrones, ciniflones, sesquipedalia verba. Turget Hippocrates, cum apoplexias, epilepsias, raucedines, impetigines, cardialgias per Aphorismos suos rotat. Quarum vocum aliæ Græciæ, aliæ Latio originem debent. At omnibus hisce simplicior est Res, quæ ternario literarum, qui inter numeros sacer est, definita, sine origine, sine natalibus est, ut merito inter Aborigines, & αὐτογενεῖς censeri mereatur. Nec minus tamen terribilis est, cum fronte eam literam obtendat, qua iras colligit Cerberus, cauda vero eam, quæ anguem aut Libycum serpentem refert. Græci modo τὸ ὄν vocant, modo πρᾶγμα, à πράττειν, quod est agere, quia cum mortua nulla agendi facultate polleant, sola res iis viribus est prædita, ut gladium nacta urbes evertat ac regna; flammam, obvia quæque devoret; aquam, perruptis cataractis aggeribusque agros inundet: ventos, turribus montibusque infesta sit; classes, Indiam utramque Hispano extortum eat. Proverbiis locum fecere Apollines, Mercurii, Corœbi, Tiresiæ, Glauci, Thersitæ, Codri, Sardanapali. quanta nomina. At in hoc Deorum, regum principumque ordine suas quoque stationes tuetur Res. sive rem libeat acu tangere, sive res in cuspide ferri sita sit, aut in cardine versetur, sive omnis res duas ansas habeat, teste Epicteto; sive rebus turbatis, pessimus sit in honore: sive res in nostro foro vertitur: sive

Vocis simplicitas.

Laus à proverbiis.

ſive res ſit palæſtrę & olei: ſive alia res ſit ſceptrum, alia plectrum. Nec illud infitias ibitis, eximium ſemper & excellens habitum, à poëtis laudari. quo nomine Achillem felicẽ prędicabat Alexander, quod Homerum nactus fuiſſet pręconem. Et Scipio Africanus Ennium belli ſocium eſſe voluit & tumuli, non ob hoc ſolum, quod victum Hannibalem cecinit, ſed ob hunc opinor verſiculum: *Vnus homo nobis cunctando reſtituit Rem.* Virgilius vatum princeps, cum Priami faſtum, opes, regna collapſa innuere vult, ſatis habet dixiſſe: *Poſtquam res Aſiæ*, &c. & ubi Marcello adulatur: *Hic rem Romanam*, &c. Horatius civilis prudentiæ optimus magiſter adeo hujus vocis amore captus fuit, ut eodem ſpiritu ter eam repetat:

Iſne tibi melius ſuadet, qui ut rem facias, rem
Si poſsis recte: ſi non, quocunque modo rem.

Nuſquam Lydiæ ſuæ, nuſquam Chloes, nuſquam Pirrhæ toties vacavit illi meminiſſe, quoties rei. Et jam ante me obſervatum ab homine non ocioſo, vocem Rei centies ſexagies in Horatio reperiri. Livius grande illud opus exorſurus, *Operæ precium ſe facturum*, ait, ſi de rebus P. R. dicat. Et Trogi abbreviator à *Principio rerum* arceſſit hiſtoriam. Ariſtophanes Græcæ Comœdiæ facile princeps, Plutum ſuum auſpicaturus, ad Iovem & Deos omnes exclamat, *ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ᾽ ἐστιν ὦ Ζεῦ ϗ θεοὶ. Quam difficilis eſt res.* Latini non ſolum imperia ac regna, ſed & opes, quas tantopere ſectamur & amamus, Rem vocant. Hinc illa paſſim reperire eſt, rem facere, quadruplare rem, in re lauta eſſe, rem ſi augere, virtutem & genus ſine re viliorem eſſe alga: tecum mihi res eſt, Roſci: frater ejus ad rem eſt avidior. Et quoties ſuaviſſimam viri feminæque συνουσίαν exprimere volunt, ajunt, Martem rem habuiſſe cum Rhea. quam ob cauſam doctiſſimus Auſonius, cum magna induſtria monoſyllaba colligit, Rem addit, cum hac quæſtione: *A ſignificationibus.*

Imperium, litem, Venerem cur una notat Res?

Sed omiſſa voce, Rem ipſam aggrediamur. Sine re, omnes artes, ſcientię, diſciplinæ languent ac frigent. Tolle æs ac lignum, nec Phidias erit, nec Polycletus. tolle tabulam, tollis Apellem. Nec aliter ſublata Re tollis Philoſophum. Equidem toti Philoſophiæ ſubſternitur res, & ab artibus organicis Grammatica, Rhetorica, Logica hac nota diſtinguitur, quod illæ circa voces & notiones ſecundas conſeneſcant, hæc circa res verſetur. *Rei in diſciplinis neceſſitas.*

Roma-

Romanorum Ducum alius à victa Africa Africanus, Daciâ Dacicus, Aſia Aſiaticus, Numantia Numanticus dictus fuit. Philoſophi à re Reales dici voluere, & per rem à Nominalibus diſtingui, uti Græcos à Romanis pallio & toga diſtinguimus. Et quis quæſo colores in Apparentes dividit & Reales? Phyſicus. Quis omne Ens in reale & rationis? Metaphyſicus. Quis primæ Philoſophiæ ſolam Rem ſubſternit? Metaphyſicus. Quis cum omnia diſtinxit, ipſam diſtinctionem diſtinguit in realem ac rationis? idem. Quis rerum alias dicit eſſe univerſales, alias ſingulares? Logicus. Quis res ubique aſſeverat eſſe eaſdem: diviſionem aliam eſſe nominis, aliam rei: ſcientiam non niſi rerum eſſe? Logicus. Ab Optico audias, res ſæpenumero aliter apparere, quam ſunt: ab Aſtrologo res alias prædici poſſe, alias non. Totum inſuper Ius annon in perſonas, actiones & res diſpeſcitur? Quin imo niſi rem ponas, tollitur actio in rem, quam utiliorem arbitramur ea, quæ in perſonam eſt. Et licet vocem rei in anguſtias cogant Iuriſperiti, tamen ea ubique non uti amant; cum rem Comperendinatam & Iudicatam vocant, cum rem creditam dicunt, cum res mobiles & immobiles diſtinguunt, cum teſte Cicerone pro Murena, dubitant, utrum litem, an rem dicere debeant. Medicina vero quid aliud eſt, quam rerum naturalium, non naturalium & contra naturam ſcientia? Orator cum in genere demonſtrativo occupatur, non perſonas ſolum ſed & res laudat. Ethicus ſine re nec virtutis mediocritatem, nec Iuſtitiæ diſtributivæ & commutativæ diſcrimen expediat, quarum illa medium perſonæ, hæc rei ſervat. Et quæ Vegetii foret laus, niſi de re militari ſcripſiſſet? quæ Modeſti, niſi de vocabulis rei militari diſſeruiſſet? quæ Varronis, niſi rem ruſticam poſteris dediſſet? Theologis ſi rem eripias, quomodo vel perſonarum inter ſe, vel ab eſſentia diſtinctionem expedient? Comœdiæ ac poëmatis nullum eſt momentum, niſi ſpiritus acer ac vis rebus ſimul inſit ac verbis. Vt ſi omnium ore laudari, celebrari, ab omnibus coli non infima laus eſt, res omne punctum ferat.

Amplitudo. Quod ſi, qui late imperant Principes, auguſtiores habentur, inter auguſtiſſimos Res erit, quæ ne illis quidem, quibus Solis curſus, terminis terminatur. Romanorum imperium Danubio & Euphrate claudebatur. Alexander ultra Indum ivit, ulterius Liber. Nos Batavi longius in ipſos Auroræ thalamos penetrauimus, & occiduo ſtridentem gurgite ſolem ſecuti, cum ipſo occaſu orimur.

At

At res terras omnes,maria omnia complectitur, Antœcos,Periœcos, Antipodas, Heteroſcios, Periſcios, Amphiſcios. Nihil tam vile & exile adſpicit Sol, quod res non ſit, nihil tam grande & præcellens,cui pudor ſit rebus accenſeri. Iovis filium cum ſe appellari voluit Macedo,intra res ſtetit.Qui ſe Aſiæ Africæque dominatorem jactitat, non niſi rebus imperat. Cum Dictaturam, Conſulatum, Præturam ambit Romanus, ſolius rei cauſa tribus ambit. Qui à nullo ſe in ordinem redigi patiuntur Imperatores, intra rerum ordinem ſe cogi non inviti ferunt. Sub re ſceptra æquantur ligonibus,conſul civi,miles Duci,Davus hero. Nec enim qua res ſunt,alterum alteri poſtponas,aut præferas.Angelos tanta locorum intercapedine ſejunctos ſociat nobiſcum communis Res.Immenſam ſubſtantiarum & accidentium congeriem ſub ſua ſigna vocat. à quibus ſi receſſerint vel latum unguem,corruptioni proxima fuerint,& ἐν πύλαις ἄδυ. Miramur Principum genealogias,& longa ſerie deſcendentes nepotum ordines. Eſt qui ab Ænea,eſt qui ab Antenore arceſſit gentis ſuæ primordia. Verum hi ipſi populorum autores à re fluunt. Hinc Æacidæ, Atridæ,Heraclidæ,Pelopidę,Aſſaraci,Cecropes,Promethei,Iapeti,mortalium antiquiſſim, idefluxere. Ipſe Iupiter, quanquam res hominum ac Deorum temperet, ſupra ſe rem agnoſcit, quia nobiſcum res eſt. Vt ſtupeam audaciam Venuſini vatis,qui ſpreta hac imperatrice, auſus fuit canere, *Et mihi res,non me rebus,ſubmittere conor.* Nec illud leve,rem,quam inScholis Ens vocant,longiſſime à ſenſibus & ſingularium intuitu abeſſe. Cum non niſi ſolo intellectu percipi poſſit. ut quemadmodum hujus operatio divinior eſt & defæcatior ea,quæ ſenſuum eſt,dignior quoque ſit Rei abſtracta contemplatio, eorũ omnium quæ terrenis craſſiſq; corporum organis percipiuntur. Et ſicuti vulgo bellaria ab Afris aut Indis petita æſtimamus,& quæ longius diſſita ſunt,ſuſpicimus aut veneramur; ita neſcio qua religione, in Rei admirationem rapior,quæ tanto intervallo à Petro ac Paulo diſtat,ut non niſi ſcala prædicamentali,quâ per hominem, animal, vivens, corpus,ſubſtantiam itur, ad edita Divæ rei templa conſcendere detur. Nec eſt quod quis objiciat, Rem ob hoc miſerrimam eſſe, quod omni forma denudata à naturæ ſpeciebus longiſſime abſit,quaſi in Pathmon religata aut ultimam Thulen. Equidem hoc ipſo felicior eſt res, quod ad ſpiritualem & ſimplicem intelligentiarum naturam accedat, nec iis *Simplicitas.*

egeat,quibus fullo aut vespillo dapibus. Etenim Res à formis specierum per intellectum vindicata,nec cæditur,ut lapis,nec tunditur ut ferrum,nec uritur ut lignum,nec coquitur,ut cyprinus,nec sordet in volutabro,ut sus,nec ingemit aratro,ut bos. Res,universim si spectes,nec pudescit,quia virgo non est;non vexatur ambitu,quia nulla re,præterquam seipsa,eget; non invidet,quia figulus non est;non dolet,quia sine sensu est;non plorat, quia Niobe non est. Denique cum legem nesciat,non peccat. Hinc jam expendite, quot malis,quot sollicitudinibus obnoxia sit hæc vita, quantis periculis degatur hoc quicquid est ævi,& cognoscetis,quot quantisque malis subducta sit suprema & universalissima Res, οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένη.

Nec cœlum nec terram tangens.

Perspicuitas.

Et quanquam remotissima sit à sensibus, nihil tamen Re notius,nihil evidentius, nihil quod prius se hominum animis cognoscendum ingerat. Da infantem bimulum & vix ære lavatum, nesciet,quid sit homo,pomum,cerasum. at entis & non entis,rei & non rei discrimen observabit ocyus. Eminus specta,& oculorum aciem in distantia differ, citius hominem esse cognosces, quam Socratem; citius animal, quam hominem,citius vivens & corpus & substantiam,quam animal,citius vero rem vel Ens. Quamobrem communi ferè Philosophorum suffragio primum intelligibile,primumque cognitum Res est. Et arbitror ideo rem in proverbium abiisse Platoni,Aristophani,Luciano. Quoties enim de rei evidentia dubitatur,Res, inquiunt, indicabit, res clamat, res docet,res ipsa loquitur. Inter virtutes non infimo loco censetur veracitas, candor, simplicitas, integritas, cum nihil rectæ rationi magis sit adversum,quam aliud esse & aliud videri. Homerus certe hypocritam,qui aliud lingua loquitur,aliud in corde agitat,magis odit,quam ipsum Orci limen. At res fucum detrahit simulationi, hypocrisin odit,candoris omnis & veracitatis studiosissima. Si colenda est amicitia,re oportet amicum esse,non verbis. Si viro forti pro aris focisque decertandum, non in ventosa lingua Mavors erit,sed in re. Tantali epulas, & officiosas aulicorum,sine re,voces execratur. Quod si adversus ignorantiam & errorem muniendum pectus,ipsa res opinionis levitatem discutit, & non contenta persuasione, rem sectatur,non umbram. Canes Æsopici sunt,qui imagines rerum captant, neglecta re. A Socrate & Æschylo didicimus, virum bonum non videri, sed esse talem. quia ipse modus,

ἀυτὸ ἔργον δείξει. τὸ πρᾶγμα φάνερον ἐστὶ. ἀυτὸ τὸ πρᾶγμα βοᾷ.

Rei virtutes.

Sinceritas.

quem ultra citraque nequit consistere rectum, est in rebus. ut stolidam Scepticorum sententiam explodam, qui res tales esse volunt, quales apparent, & opinionem non minus valere arbitrantur, quam rem ipsam. Falsum ergo est illud Terentii in Adelphis: *Si tibi istic reipsa non dolet, at simulare certe est hominis.* Rectius in Tusculanis Cicero: *Rem opinor spectari debere, non verba.* Habet enim nuda & simplex rei veritas aculeos suos, quibus multo plus afficimur, quam tumultu verborum. Cum Polyxenus Dialecticæ professor Dionysio juniori dixisset, ex more Dialecticorum: *Ego te redarguam verbis*: *verbis quidem*, respondit ille, *at ego te rebus ipsis refellam.*

Quin tanta est rei in omni negotio excellentia & autoritas, ut *Excellentia.* quicquid ad rem non faciat, aspernari soleamus. Flaccus in carmine seculari, in quo vota pro imperio Romano facit, rogat, uti Dii Romulæ genti dent Rem, prolem & decus omne. ut jam inter Deorum munera censeri possit res. Tanta ejusdem est constantia, *Constantia.* ut si quis rem unam tentet prodigialiter variare, Delphinum appingat silvis. licet interpretes nonnulli tentaverint, num dignè rem vertere possint. Hinc fit, ut malè rem gerere, insani sit; contra, benè, sani. at prudentis, nec majorem facere rem mala ratione, *Prudentia.* nec vitio nostro aut culpa minorem. Ea insuper est rei castitas, ut meus non audeat rem tentare pudor, quam vires ferre recusant. Amicitię usque adeo studet, ut alterius rei opem poscat res, & *Amicitia.* conjuret amicè. Et ubi anceps est eventus rei, quo res cunque cadent, unum & commune periclum. Vna salus ambobus erit. Id- *Fides.* eo ab antiquis dictum, amicum certum in re incerta cerni. & res tua tunc agitur, paries cum proximus ardet. Sanè inter summa philosophorum decora res est, cum Aristippum non solum omnis color & status, sed & res decuerit. Quod si comitatus famulæque ad splendorem faciunt, non caret pedissequis res. Equidem voces & verba, prævisam rem non invita sequuntur. quin se ad rei nutum prorsus componunt. Si enim de re tenui dicendum, sermo tenuis est; si de gravi gravis, si de mediocri mediocris. Verum illud lepidum, ut res salva sit, saltare in ejus gratiam senem, ex veteri proverbio: *salva res est, saltat senex.* Sed penè omiseram de Rei potentia viribusque disserere. Audivistis, Auditores, magnam vim fuisse Romani exercitus in prima acie hastatorum, qui ex florentissima juvenum pubescentium turba constabant: majus vero in

acie principum ac robustiore ætate scutatorum. Sed his profligatis, ubi ad triarios Res venit, tum demum pugna incrudescere, extrema tentari, victis animus redire. Ergo ubi Res bellica est, victorem Ducem ostendit Capitolio: ubi comica, Romanis equitibus & peditibus cachinnum extorquet: ubi tragica, irarum plena est, & peruncta fecibus os tumultuatur. Illud certissimum potentiæ non levis argumentum, quod rebus parvis magnæ juvari possint: quod magni atque humiles simus, prout res dant sese; ut est apud Comicum. Etiam tantum confert ad eloquentiam momentum, ut cui potenter erit lecta res, nec facundia hunc unquam deserat, nec lucidus ordo. Proinde Epaminondas Thebanorum dux capitis postulatus apud judices, paucis verbis causam absolvit, negans se habere verba rebus meliora. Et Græcis ita visum est, Demosthenem quidem summum esse oratorem, Phocionem autem ad dicendum efficacissimum, non ob aliud, nisi quod Phocion vera & ad rem pertinentia loqueretur, cum Demosthenes multa simularet ad gratiam populi. Vnde factum, ut unum Phocionem metueret Demosthenes, reliquos contemneret. Et semper ita à sapientibus judicatum, majorem esse rei ipsius ad persuadendum vim, quam orationis. Heraclitus à civibus rogatus, ut concordiam pro concione suaderet, suggestũ ascendit, calicem implevit frigida ac infusam farinam miscuit ac bibit, & mox discessit. videlicet reipsa loquens, & docens, seditiones ex luxu & superfluarum rerum appetentia nasci. Scylarus Scytharũ rex filios ad concordiam hortaturus, colligatum [illegible] mox dissolutum fasciculum ostendit, re ostendens efficacius, quam verbis, potentiam illorum invictã fore, si concordes manserint, dissidiis singulos superari posse. Et cur Sertorius adductis in medium equis Lusitanis persuasit, quod facundia non poterat? Cur Lycurgus canes duos aliquando produxit ad populum, venaticũ & domesticum? Cur Tarquinius filio, per nuncium rogatus, quid de Gabiis faceret, nihil respondit, sed altissima papaverum capita decussit? nempe ut exemplis commonstrarent, rebus ipsis debiliorem esse eloquentiã. Præterea, quia alios aliis rebus affici certum est, libet Rem per omnes vitæ humanæ gradus circumducere. verum duplici lege. Prima est, ne quempiam à me tangi putetis, nisi cui ulcus est. Altera, ne quicquã à me in rem aut pro re dici putetis, nisi prçeunte suis verbis Horatio. Equidem omni fortunæ negotium est cum rebus, sive illæ

Rei varietas hominum respectu.

illæ adversæ sint, sive secundę, sive dubiæ ac trepidæ. Rebus angustis fortes nos & animosos esse oportet, adeoque pectora adversis rebus opponere. Secundis contrahenda sunt vela, & ab insolenti lætitia temperanda mens. Trepidis autem ac dubiis, satius est neutros esse, quam cum Antonio ac Catone stare à partibus. Imperatores, Reges, Principes novæ ac auctioris semper potentiæ cupidi, rem sæpe perdere malunt, & uni fortunæ ictui fata sua & populi exponere, quam illum, quo allevantur, spiritum compescere. Populus, quem Divûm vocet ruentis imperii rebus, nescit. Tum se turbulenta miscent ingenia, quibus perdita re-publica opus, & novis rebus infidelis Allobrox. Legati magnis de rebus peroraturi ad exteros mittuntur, an ad mentiendum Reip. causa, non ausim dicere. Miles rei sacræ contemptor improbus, nec Deorum aris templisque, nec virginum aut matronarum pudori parcit. Sacerdotes & divinæ mentis interpretes, si religiose distinguerent, inter res ac modos rei, nec de his tam pertinaciter contenderent, melius se haberent Christianorum res. Iudex, cum muneribus res agitur, sordet & evilescit. Actores causarum rem litigiosam amant trahere, tanquam finiendam nunquam. & cum causa exciderunt, cliens vero rebus suis, mercedem nihilominus postulant, vel ob hoc, quod erubuerint. Qui ægris opem ferunt, ubi ægroto corpore febres deduxerint, rem bene gestam Soli aperiunt, ubi vero hypercatharsin secuta est invita animula, rem male gestam tota tellure & superingestis saxis tegunt. Paracelsistæ, cum tincturas, extracta, salia, magisteria, vitra, regulos, misceris propinant, viam compendiariã quærunt, sibi rem faciendi, aliis moriendi. Mercatoribus quibusdam res crescit multo sub fenore, versuris intricant rem, & ubi nominibus detinentur, cogitant, quibus artibus amissas res queant reparare. Mercatorum pararii alienas res curant, quia propriis non raro excussi sunt. Ruris cultor suas quoque callet artes rem faciendi. ambulat vafer Menalcas tardius, pluente Iove, ut crescat lactis copia ex imbre. forte, ne minus noceat civibus dilutus humor. Invidus alterius opimis rebus macrescit. Ignavus clamat, optimam esse rem, non partam labore, sed relictam. Amantium autem res quam sunt stolidæ & ridiculæ. Hic libertatem dote modica vendit. ille vetulam ducit, ut citius discat tussire. alter zelotypus semper metuit, ne Iupiter denuo fiat olor. ille agros & jugera crepat, quæ oculatissima natura nusquam videt. Sunt qui

Usus & abusus.

rem piam putant, ſi mortua noverca lugubri pallio tegant gaudium. Sunt qui videri volunt reapſe divites, cum domi areſcant, Sole & frigore & eſuritione, ut dentes vel ſilicem comeſſe poſſint. Prodigus rem patris oblimat, & decoctis rebus Moluccas adit, ut quam à parentibus domi noluit, à pipere & cariophyllis diſcat virtutem. Avarus in triviis diſcurrit ob vilem aſſem. & dum ſemper in augenda re feſtinat, obruitur re. At rectius parcus ex magno acervo ſumit, quantum res poſcit, & comportatis rebus bene cogitat uti. Qui alienas cœnas ac prandia captat, frigente domi culina, bonis rebus agit lætum convivam. At inter inſanos eſt iſte dapifer, qui in una re curam conſumit, & dum vini vitia corrigit, ſecurus eſt, quo olivo perfundat piſces. Senes, quo ſunt animi ac corporis languore, res omnes gelide timideque miniſtrant, juvenes calide & audacter. Meretricum ac lenonum rebus favent non infideles arbitræ, Nox & Diana. Fur, latro, perduellis, æris reciſor, & quotquot rebus male partis vivunt, in quanta ſunt rerum deſperatione, cum res ad reſtim rediit. At ambitioſi, poſtquam amiſſa Noachi diluvio nobilitatis inſignia, in Hyrcaniæ aut Armeniæ montibus reperere, tenui alias re, pennas extendunt nido majores. Hiſtorici ſapientes res geſtas componere malunt, & Naſſoviorum bella exequi, quam repentes per humum ſermones ducere. Amanuenſes publici de re communi magna & nova ſcribenda habent. ideo rogant Horatium, ut velit cras reverti, quo grande ſecretum aperiant. Verum ille, qui lectione faſtorum hebdomadalium ac Voluſi annalibus paſcitur, iiſque pingueſcit, ſicut aëre chamœleon, garrit aniles fabulas ex re, & eſurire mavult aut ad ſecundam prandere, quam neſcire mendacia. Litterarum ſtudioſi quam fruſtra ſunt, dum ſterile vocum ſtudium ſectari malunt, quam res ipſas, rectius facturi, ſi vocum elegantiam rebus, & rerum pondus vocibus adderent. Quam tragici actores ineptiunt, & tragœdiæ res decuſque infamant, quoties pueros coram populo trucidant, & poſtquam ingenti clamore Ajacem furentem deſpumarunt, eoſdem actores ad molle tripudium producunt. Satyrici quia non audent Cæſaris invicti res dicere, humanis rebus amant illudere, & opus ſuum aut ultra legem extendunt, aut corpus ſine nervis componunt. At nemo utiliorem rem præſtat orbi terrarum, quam Criticus, quoties obſervat, eſſe unum in toto Homero verſiculum, in quo omnes partes orationis

Verſus iſte legitur lib. α. Iliad.

αὐτὸς ἰὼν κλισίην δε, τὸ σὸν γέρας, ὄφρ εὖ εἰδῇς. γέρας *nomen.* εἰδῇς *verbum.* ἰὼν *partic.* αὐτὸς & σὸν *pronom.* τὸ *Articulus.* εὖ *adverb.* ὄφρα *conjunct.* δε *pro* εἰς *præpoſitio.*

nis deprehendas: prima Livianæ historiæ verba hemistichio constare: Tacitum annales suos à carmine hexametro ordiri: Valerium Flaccum peccasse, quod in primo Argonauticorum versiculo amphiboliam commiserit. Et his commentis adeo sibi placet, ac si Americam Ferdinando monstrasset. Nec minus Dialectici cornua sumunt, cum Sophismate uno aut altero instructi quavis de re cum quovis audent decertare. Inter hos vir bonus & sapiens contemptæ rei splendidior est dominus, & ubi pecus, rem, lectos, argentum sublata videt, animum bonum servat in re mala, & hoc se solatur dicto: mors ultima linea rerum est. Quod si poëtas tangere libeat, audite quo rem deducam. De rebus dissona valde loquuntur Persius & Virgilius. quorum ille clamat: quantum est in rebus inane: hic, Iovis omnia esse plena. Qualem rem, Auditores, canit Maro, cum Æneam & Didonem in eandem speluncam devenisse ait: quantam rem, cum Italas res Trojani Ducis scuto insculptas perhibet. quam idem ubique rebus apta loquitur, sive Tityrum, sive pastorem ab Amphryso, sive Turnum loquentem inducit. Naso quam est petulans, cum res Veneris canit. Catullus quã suavis, cum mille & centum basia Lesbiæ confundit, ne tantæ rei malus livor invidere possit. quam non nova res est, à Sulpitia Tibulli Cherinthum amari. quam sunt rotatiles Elegiæ Propertii, ubi Cupido, Græcorum more, elegias polysyllabis claudit. Flaccus, quam est severus, cum robustum acri militia puerum jubet sub dio agere & trepidis in rebus. Martialis quam est salsus, cum mœcham uxorem dicit esse rem, quæ ad Ollum pertinet. Claudianus quam est verax, cum injustos negat ad culmina rerum crevisse, sed in altum tolli, ut lapsu graviore ruant. quam idem ubique sibi esset similis, nisi à rebus & argumento destitueretur. Illud in Claudiano peculiare, quod nullibi excellat magis, quam cum de non rebus agit, hoc est, Proserpinæ raptu. In Statio major est tumor verborum, quam rerum. In Silio major rerum, quam verborum. At Seneca tragicus verba rebus æquat. Lucretius naturalium rerum scabritiem Latini sermonis purissimo nitore expoliit. Persius, de quo modo loquebar, dum res bonas loquitur, saxa spuit & lapides. Iuvenalis, cum res Quiritium perfricat, illud inter reliqua eximium habet, paucos cognoscere, quæ sint vera bona. Lucanus & nimis historicus est & à re propria amat digredi. De Comicis si res sit, Plautus Comicorum ingenio-

Res Poëtis applicata.

Latinis.

ingeniosissimus servorum res tractat disertius,quam militum. Vnde colligo illum in pistrino vixisse, non in castris. Terentius fatetur se res accepisse à Menandro, sed Romanum istum leporem & scenæ decorum & judicii exacti vim Lælio ac Scipioni deberi,dissimulat. Homerus,qui nil molitur inepte,omnium rerum peritissimus,primum Sapientiæ rerumque omnium fontes monstravit
Græcis. posteris. Callimachus res divinas, Theocritus pastorales, Hesiodus agrarias, Aristophanes histrionicas Græcis pedibus adstrinxerunt. Inter Historicos Livius rerum copia & gravitate excellit,
Historicis. Polybius antiquitate,Tacitus utilitate,Suetonius veritate, Cæsar perspicuitate, Salustius compendio, Florus poeticâ subtilitate, Curtius orationibus directis, Iustinus rerũ Iudaicarũ ignorantia,
Philosophis. Plinius mentiendi dicam felicitate an infelicitate? Inter Philosophos res sapientissimas oraculo Apollinis locutus fuit Socrates, Plato divinissimas, gravissimas Zeno, verissimas Aristoteles,lætissimas Democritus, tristissimas Heraclitus, facetissimas Diogenes, sanctissimas Epictetus.Et proximis seculis de rebus scripsit universalissime Thomas, obscurissime Scotus, sincerissime Durandus, copiosissime Cardanus, subtilissime Scaliger.Hippocrates Medicorum princeps, si plura scripsisset, feliciores essent res medico-
Medicis. rum.Galenus si de quarta figura tacuisset,nihil medicæ rei decessisset.Dioscorides,si hoc viveret seculo,rem Botanicam miris modis auctam stuperet, præcipuæ tot versicolorum Tuluparum & nucis Maldiviensis horribili admiratione. De Aëtio,Tralliano,Avicenna, Rhase,nihil dicam,quia fateor,me non legisse. At quid quæso Mathematici rerum agunt? cum disputant,an puncta & lineæ sint res. quam prodigiosam rem moliuntur, quando scrutantur, quot hordei granis primum mobile à terra distet, interea ignari, quot à morte absint passibus. quam periculose philosophantur, cum terram rotari, Solem stare contendunt, quod jam inter hæreses Transalpinas est.Et ne putetis rem populis gentibusque Europæis non esse cordi, ita statuo: Gallos indirectis bellis directum à se prudenter amoliri, & sic res suas stabilire: Anglos invidenda pace beatos rerum exterarum non valde sata-
Principibus gere: Hispanos hîc res, quondam suas, pertinaciter repetere, &
& populis. alibi alienas ad se rapere: Federatos Belgas re maritima Tyriorum, Græcorum,Carthaginensium exemplo, imperium late differre. Germanos Principes eo rerum statu esse,ut inter Cæsarẽ,

Gallum

Gallum & Suecum poſiti lupum videantur auribus tenere: Suecos afflictis Germaniæ rebus feliciter conſuluiſſe: Cæſaris res in pejus lapſas, ex quo Principum æraria ſollicitare cœpit, & Petri patrimoniũ repoſcere: Archiepiſcopos jam credere, non omnium rerum viciſſitudinẽ eſſe jucundiſſimam: Sabaudum cum de Brabantia litem movet, forte iſtius proverbii meminiſſe: *Suam quiſque homo rem meminit:* Pontificem Romanum Regum Principumque ſuæ ſedis res ea cautela moderari, ne de invadenda Roma cogitent: Venetos res majorum laboribus ac fide partas circumſpecte modeſteque tueri. Polonos & Ruſſos de Smolenſko nimis diu contendere quia res Poliorceticas ignorant.

Sed miſſos faciamus homines, qui ideas rerum & umbras ſectari malunt, quam res veras. Redeo ad Rem, cui triplicem vultũ inducit prima Philoſophia. modo enim Vnam vocat, modo Veram, modo Bonam. Sileni Alcibiadis duas habebant facies inter ſe diſſimiles. At Ens tres habet. Quicquid enim res eſt, hoc ipſo non eſt aliud, ideoq; indiviſibile & unũ. Homo ut eſſet homo, omnes partes ejus omniſque natura in unum ſolidata eſt. Eodem modo arbor, lapis, equus. Si unitatis patiantur divortium, ceſſabunt eſſe. Apud Lucianum gloriatur Gallus ille Pythagoricus, quod unus omnia fuiſſet, philoſophus, vir, mulier, rex, privatus, piſcis, rana. Nec aliter res, ſi demigret in ſpecies ſuas, fiet aper, modo avis, modo ſaxum, & cum volet arbor. Eadem res vera eſt. at quid veritate laudatius? In ſcena fucum amat actor, in aula adulator. alius tingit canos. alius emptis dentibus mandit. alius frontem capillitio abſcondit, ut effrons habeatur: alius verticem radit, & ſerico tegit, ut naturæ exprobret. Res quælibet talis eſt, qualem eam aut Deus fecit aut ars. Vt negem verum eſſe illud Alcibiadis, vino pueritiæque tribuendam veritatem. Omne ens verum & omne verum ens. nec ullius favore vel odio falſi ſpeciem induit, nec Principibus, Pontificibus, non divitibus, potentibuſq; placere ſtudet. Denique omnis res bona eſt, & omne bonum res. Nihil condere viſum magno opifici, quod non conveniens alicui ſit & amabile. Notum eſt Epiphonema creationis; Vidit Deus omnia eſſe bona. Quamobrem nec malum, qua tale, res eſt, ſed rei privatio. & ſi quid illi adſit boni, id omne à re eſt. Hanc vero bonitatem tam diffundit late, ut nullam orbis particulam ſui muneris expertem eſſe ſinat. Non omnis tellus fert omnia. alibi arborei fetus, alibi injuſſa

Rei affectiones. *Vnitas.* *Veritas.* *Bonitas.*

gramina naſcuntur. Pontus Caſtorea dat, Tmolus odores Tyrios, India ebur, Sabęi thus. At res nuſquam non viget & viret, cum ſingulis neceſſum ſit rem eſſe. Ac ut ſuprema loquar, ea eſt Rei beatitudo, ut mortis metu vacet, quatenus in Iove Intelligentiiſque reſidet. Vacat conſcientiæ carnificina, cum omnia alia tranſcendat, non territatur à lamiis, cum illis ſit defecatius quid. non metuit, non ſperat, cum à loco & tempore, ut Philoſophi loquuntur, abſolvatur. Tempus eſt, Auditores humaniſſimi, ut deſinam de re loqui. Nihil enim de re, præter rem, aut ſupra rem dicendum. Qui veſtrum lauta ſunt re, malint audire tinnitum rei in loculis, quam in ſcholis. Qui minus lauta, ab hoc rei encomio non redibunt unctiores. Bacchanalia ſunt, quo tempore de bello Moſcovitico perorare nihil πρὸς διόνυσον. Supereſt ut rogem, hanc uti de Re diſſertationem nullius inſectationi, ſed exercitii cauſa ſcriptam boni conſulatis. Iniqui profecto ſunt, & triſtes Dii, quotquot patienter adſpectant latrunculorum luſus, ſtudiis vero nullum luſum, nullam intermiſſionem concedunt. Verum hi ex præſcripto Martialis lactucis utantur & mollibus malvis & miteſcent propediem.

DIXI.

CASPARIS BARLÆI

ORATIO,

DE

ANIMÆ HUMANÆ ADMIRANDIS,

Habita

in Illuſtri Amſtelodamenſium Gymnaſio,
cum Libros Ariſtotelis de Anima interpretaretur.

INDEFESSUS AGENDO

AMSTELODAMI,
Apud GUILIELMUM BLAEU.
M. DC. XXXV.

CASPARIS BARLÆI

ORATIO

DE

ANIMÆ HVMANÆ ADMIRANDIS.

NOn valde miror, A. O. vos solito frequentiores ad me audiendum convenisse. Invitavi vos magno promisso. nempe, de rebus Admirandis me dicturum. quæ sicuti sine Numine confici nequeunt; ita incredibilem vim habent, rapiendi animos hominum in admirationem. Curiosum nobis natura dedit ingenium, avidumque cognoscendi aliquid abditum insolitumque. Et quia obvia fastidimus, solum id amamus, quod vel novitate, vel precio, vel raritate commendabile est. Quoties in foro ludio aliquis aut agyrta, rem miram, nec visam populo, incœptat, brachia ferro trajicit, venenum securus haurit, lumbricos tricipites è novacula suspendit; alius fumos ignesque ore eructat: alius mira manuum agilitate præstigias oculis facit: stamus attoniti, & dubitamus, an Dii in terras migraverint, an homines Dii facti sint. Cum Dodona loquitur, cum anus parturit, statuæ plorant, sanguine rubet Sol, arbores ambulant, equa leporem gignit, cum armatæ acies in nubibus concurrunt; ad tantarum rerum conspectum accurrimus omnes. nec displicet sæpè ficta & mendax fabula, modo miraculo vel prodigio affinis sit. Norunt callidi & versuti mortales, incredibilium rerum vel relatu, vel ostentatione, commendationem parari, & auditores, alio abituros, si per quotidiana ducantur, miraculis esse excitandos. Nunquam majorem Quiritium frequentiam vidit Tyberis, quàm cum Æsculapium sub forma Epidaurii serpentis è Græcia advectassent Romanorum Legati. Nunquam magis strepuerunt Tarentinorum compita, quam cum columbam ligneam in aere volitantem exhibuisset Archytas. nunquam magis cursitatum apud Indos, quam

cum tripodes ambulantes, & pincernas aureos convivis ministrantes exhiberet Apollonius Thyanæus. nunquam magis stupuerunt Byzantini, quam cum pediculum aurea catena vinctum circumduceret circumforaneus mercator. Ideo ad spectacula & ludos properamus, præclusa naturæ rimamur, secretiora indagamus, antiquitatis reliquias anxiè conquirimus, mores habitusque barbararum gentium avidi audimus, & pronas aures commodamus miracula narrantibus, rerum vulgarium, quasque indies adspectamus, contemptores superbi. Hoc consilio, ut apud plures quoque jam loquerer, nolui communia sectari, aut ea via ire, qua itur indies. Magna, rara, ambitiosa loqui institui. ut necessum non sit, benevolentiam vestram & attentionem sollicita præfatione emendicare. quam facilè ab argumenti novitate, dignitate & excellentia impetrabo. Philosophabor utique de Animæ humanæ Admirandis, quidque in ejus contemplatione maximè suspiciendum sit, quid inextricabile & rationi humanæ impervium, id omne selectum dabo. Novi, quàm sitis plerique Apitii, quàm delicatioris palati. Mullos vultis, & apros & sumen, & ostrea. Diaria fastiditis & quicquid quotidiani ac publici est saporis. Cupedia quærenda sunt, & conchylia Eois intonata fluctibus, ut oscitantes vestros stomachos pelliciam, ad hoc meum Convivium, sive Miraculorum Diatribam. Quare ut idonei convivæ, hoc est, auditores sitis, exuite paulisper ab animis vestris earum rerum admirationem, quæ nec bonæ sunt, nec laudabiles, nec quicquam eximium, excellens, dignumque humana admiratione in se habent. Nec enim res magnas dignoscit admittitque animus, vilibus, minimisque intentus. nec capit aliquid majus se, qui quicquid minus se est, amat & veneratur impensius.

Duas Respublicas vos velim animo complecti. Vnam magnam, cœlestem & verè publicam: Alteram minorem, subcœlestem, cui nos mortalitas adscripsit. In illa miraculorum unicum autorem Deum, Angelosque: in hac alterum summi opificis miraculum, Hominem contemplamur. Vnde duæ Philosophiæ partes natæ sunt, ex mente Stoicorum: Vna altior, quæ ad Deum & res à materia secretas spectat: altera depressior, quæ Hominem, & quod in homine divinissimum est, Animam intuetur. Non ita pridem divinioris sapientiæ secreta investigavimus, quæsivimusque de universi auctore & conditore, de mundi materia, quid sit

Deus,

Deus, totus sibi vacet ex Epicuri mente, an etiam ad nos respiciat, faciatne quotidie aliquid, an semel fecisse contentus sit, an pars sit mundi, an mundus, an neutrum; possitne pro imperio mutare, quæ fecit; an fatorum lege factorum ordini adstrictus subjectusque sit. quæque alia Metaphysici sunt fori. Iam vero ad alteram Philosophiæ partem, quæ de Homine agit, provectus, substiti attonitus ad Animæ Humanæ contemplationem. Et quanquam in corporis humani fabrica totius Vniversi compendium artificiosè exhiberi deprehenderim; suos illam habere orbes, sua astra, sua elementa, sua metalla, plantas, flumina, nubes, fulmina, totique naturæ analogas partes: tamen detinuit me, & detinet etiamnum Animulæ nostræ, quam hoc corpusculo circumgestamus; attenta consideratio. sive ejus naturam, originem ac propagandi modum, sive operationes, functionesque diversissimas, sive summam imperii in mente ac voluntate vim majestatemque propius advertam. Homerus, quoties Iovem Deosque introducit, nubibus & caligine eos involvit, ut imperuestigabilem humanæ menti divinitatis gloriam demonstraret. Idem de Anima verum. ideoque Apuleius, quoties Psychen suam apparere facit, fumis nebulisque cinctam describit, ut videri nequeat. Rerum, quotquot sunt, aliæ sciunt, aliæ sciuntur. Sola anima in terris omnia scit, præterquam seipsam. Lux est, quæ alia omnia illustrat, sibi caligo est. oculus est, qui intendi in quævis potest, in se nequit. Manus instar est, quæ apprehendit obvia, se excepta. Docet quidlibet, capit quidlibet, profitetur quidlibet, seipsam ignorat. Magistra est omnium, non sui. Tot retro seculis investigatum fuit, quid anima sit. Quæsivit Chaldæus, nec invenit. quæsivit Ægyptius, nec repperit. quæsivit Græcus & nescivit semper. Alius substantiam esse vult, alius accidens. Hic corpus, hic spiritum. Critias sanguinem esse contendit, negat Zeno & ignem esse vult. Hippo aquam esse clamat, Diogenes aërem, Heraclitus vaporem, Pythagoras numerum esse dicit. Democritus etiam atomos in anima invenit. Aristoteles entelechiam esse contendit. Aliis cor ipsum animus esse videtur. unde excordes, væcordes, concordesque dicuntur. Dicæarchus, omnibus deterior, animam nihil esse dicit, præter inane nomen. Harum sententiarum, præter postremam falsam, quæ sit vera, Deus aliquis viderit. quæ sit verisimillima magna est quæstio. Singuli dum aliud dicunt, probabile est

nescire neminem. Vt in tanta opinionum diversitate Deus crucem fixisse videatur excellentissimis ingeniis, ut eo esset res admirabilior anima, quo ejus minus explorata est cognitio. Qui vero omnium rectissimè de ea judicarunt, tam stupendis eam & superbis vocibus prosequuntur, ut dicentes illud, quod penè est verum, falsum tamen dicant. Hi animam Deum esse perhibent, aut divinæ auræ particulam. Vti enim ille in Vniverso, ita animus in corpore vivit, præsidet, imperat. uti ille perituram mundi machinam agitat, ipse æternus & immortalis; ita animus mortis ignarus fragile ac luteum corpus. Nihil in terra magnum, præter hominem, dixit Phavorinus, nihil in homine præter mentem. nec ob aliam causam Trismegistus hominem miraculum vocavit, quàm ob animæ excellentiam divinitatemque. quæ, quia spiritualis est, Angelos sibi cognatione junxit. & quia corpori uniri potest, mediam inter illos ipsos, corporaque naturam obtinet. ut plus sit, quam id, quod corpus est, & minus aliquid, quam quod Intelligentiam vocat Peripateticus.

Illud quoque admiratione dignum suspexerit quisquam, eundem animum in corpore habitare, & tamen nescire ipsam animam, qua corporis parte resideat potissimum, & num una sit in uno corpore, an multiplex. Etenim dissentiunt etiam hic doctissimæ animæ. & cum sciant se alicubi esse; nec esse, nisi in corpore: nesciunt tamen, ubi in corpore regiam sedemque fixerint. Democriti anima dicit se habitare in toto capite; Medicorum, in cerebro. Stratonis in superciliorum interstitiis. Erasistrati in membranis cerebri. Si Herophili animam roges, ubi habitet, dicet se in ventriculo cerebri habitare. si Parmenidis, in pectore; si Zenonis, in corde. si Empedoclis, in sanguine. Nec defuere, qui animam in certa corporis parte latitare dicerent, è qua araneæ instar pro rerum opportunitate per totum corpus discurreret, & in quam, quoties vellet, ilicet recurreret. Quis non stupeat esse in regno suo Regem, jussa dare subditis, & ipsum nescire Regem, an Persepoli habitet, an in Ecbatanis: an Hagæ, an Delphis: an Pragæ, an Viennæ. Præterea eundem nescire, an unus sit in aula imperator, an plures. In tanta miseri rerum ignoratione versamur, ut nesciamus ipsi, ubi domicilium fixerit pars nostri melior, qua sumus, quicquid sumus, qua scimus, quicquid scimus. Imo & hoc nescimus, an una nobis sit anima,

an tri-

an triplex, discrepantibus etiam super hac re clarissimorum virorum sententiis.

Familiare est Physicis nostris, maximos naturæ effectus, quorum causæ minus in aperto sunt, ad Planetarum occultos influxus referre. quales sunt tractio magnetica, maris reciprocatio, metallorum & animalium è putri materia generatio. Verum cum singulis singuli inserviant Planetæ, & metallorum aliud Saturni, aliud Iovis, aliud Martis, aliud Solis, aliud Veneris, aliud Mercurii, aliud Lunæ arbitrio regatur; tanti momenti res credita fuit Anima, ut ei omnes Planetas famulari divina sapientia jusserit. Saturno jussum, ut ad intelligendum ratiocinandumque illam disponeret; Iovi, ut vim agendi fortiter illi conferret; Marti, ut animositatis ardorem acueret; Soli sentiendi opinandique naturam; Veneri desiderii motus; Mercurio pronunciandi, & quæ sentiat, interpretandi vim; Lunæ nutriendi, augendi, generandique facultatem. Tot Deos, aut potius astra, sibi famulantia habet. nec simplicis astri contenta est obsequio, quæ, quoties vult, cogitationum sublimium motu astris omnibus superior est.

Procedentibus vero Sapientum de ea altercationibus, eo deventum est, ut in labyrinthos inexplicabiles devoluti, eam rem, quam animam vulgo vocamus, dixerint esse totam in toto corpore, & totam in qualibet parte. Ita visum Angelico Doctori, ita Cajetano Cardinali, ita Ægidio, Marsilio, & ante hos Averroi. Invaluitque olim hæc opinio eousque, ut etiam Hipponensem Episcopum in suas partes pertraxerit. Quorum opinio si vera est, sequetur: eandem animam totam moveri in una parte, totam quiescere in altera: totam esse in capite sursum, totam in pedibus deorsum: totam loco à se distare: totam esse in pluribus locis, nec tamen multiplicari: esse instar puncti indivisibilis, & tamen in quavis parte. Quæ quidem singula miraculorum omnium fidem excedere manifestissimum est, utpote contradictioni proxima. Auget admirationem hanc, ipsam animam per universum corpus spargi, singulis membris adesse, nec tamen divisis membris secari aut dividi posse. Cum facinorosis reciditur cervix, anima celerrimum ictum celeriore motu evadit, & inter media tela & acinaces illæsam se, velut in arctum, contrahit, ut vulnus corpori inflictum ocyus eludat. Cum Priamo caput humeris avelleret Pyrrhus, de corpore triumphabat victor, invicta anima. Cum lace-

laceraretur toto corpore miser Deiphobus, distraheretur Hippolytur, raptaretur Hector, corporis continuitas soluta fuit, non animæ. Domicilium suum destrui patitur, at se incolumi. & cum in frustra secamur, manet illa una, nec numerum facit.

Aristoteles, dum in Animæ scrutinium altius admittitur, negat animam moto corpore moveri. Nempe, vult vos credere, currente Atalanta, non currere primò animam: volante Dædalo, non volare animam. Et tamen in illo ipso corpore est, quod movetur. quin & illud ipsum est, quod movet corpus, & sine quo iners illud est & immobile. Quod si sciret apud inferos Sisyphus, posset indefessos corporis sui labores hac animæ immobilitate solari. Prodigiosa loquimur, Auditores. Itur in Orientem, nec it anima. comes est corporis, & quiescit nihilominus. Scandimus montes, descendimus, saltamus, remigamus, pugnamus, fixa interim & quiescente in corpore, quæ motuum horum causa anima. At, inquies, movet ferrum magnes, ipse licet immobilis. quid mirum? locis suppositisque differunt. At animam corpore claudi, corpus impellere, nec impellere primo seipsam, credat Alexandri præceptor. mea hoc, ut ingenue loquar, comprehensione majus est. præsertim, cum novas partes per nutritionem appositas subeat, & veteres vel calore absumptas, vel vi resectas deserat.

Quod si originem & natales Animæ investigare animus sit, non illam è semine elici, non per traducem transfundi credimus, aut more aliorum viventium à simili generari. Solum Deum autorem habet, nec nisi ex nihilo, hoc est, miraculo produci potest, quæ omnium miraculorum ipsa est maximum. Quietem sibi imperavit magnus opifex, cum cœlos, terras, maria condidisset. In sola animarum creatione perstitit indefessus. Omnium suorum laborum periplum sabbatho finivit. Sola animarum productio sabbathum nescit. Nec enim spiritum produci possibile est, quam per spiritum: nec modus productionis alius, quam per creationem: nec potentia ulla huic operi par, quam quæ infinita est & omnipotens. Potuit Amphitheatra exstruere Titus, aquæductus quaquaversum diducere Agrippa, Danubium ponte sternere Trajanus, Athon perfodere Xerxes, Alpes aceto dividere Annibal. At hæc tanta qui potuerunt, unicam animulam condere non potuerunt. Nihil ad hanc rem confert Lysippi industria, penicillus Apellis, Phidiæ solertia, Archimedis sagacitas, nihil tot archite-

chitectorum dædalæ & ingeniosæ manus. ne quidem ipsa Angelorum dextera, quantumvis potentissima, in hujus operis consortium partemque admittitur.

Ad illud non semel obstupesco, animam nostram in corpore esse, cum corpore esse, substantiam esse in substantia, nec tamen corpus esse. quin tam diminutæ, tenuis & subtilis esse essentiæ, ut nulla corporis pars sit extra ipsam, nec illa ullibi, ubi non sit corpus. Et tamen in tanta unione, partiumque penetratione, ac naturarum indistantia, non affici à corpore aut lædi animæ essentiam. Si paralysis partem nervi obstruat, ipsa permeat. si apoplexia spiritibus viam occludit, nondum occludit animæ. si exarescat oculus, flaccescant brachia, caries erodat ossa, deficiat sanguis; illa nihilo secius integra & vegeta manet. Cum claudicat pes, balbutit lingua, manum distorquet chiragra, corporis illa vitia sunt, non animæ. Instar citharœdi est, cujus sive fides laxæ sint, sive ad verticulos apposité intensæ, ars tamen, quæ in mente residet, nihilo vel deterior est, vel melior.

Accedit, quod virtutes functionesque innumeras exerceat unus idemque animus. Mirantur poëtæ in Apolline numen triplex, tergeminam Hecaten, tria virginis ora Dianæ. Mirata fuit olim Roma pantomimos suos, qui exercitato vultu corporisque motu quosvis imitabantur. Stupuit Græcia illos, qui quovis certaminum genere victores erant, quos πένταθλοις vocabant. At nihil hæc ad animæ vim, quæ sibi ubique similis, in eadem corporis parte, trahit, retinet, alterat, expellit, nutrit, auget, sentit, appetit, movet, ratiocinatur, vult. Miramur in horologiis artem, quæ alias partes ascendere faciat, alias descendere, tardius, celerius; alias in orbem rapi, alias in obliquum; alias trudi, alias trudere. Sed quid hæc ad animam? quæ innumerabiles corporis particulas, forma, mole, finibus diversissimas regit, flectit & moderatur.

Et quis ratione assequi possit, in eadem anima esse aliquid rationale: aliquid irrationale: moriturum & immoriturum: partes ministras famulasque, & principes dominasque: aliarum tam ignobilem sortem, ut non nisi servire debeant; aliarum tantam esse dignitatem, ut cum omnibus præsint, ipsæ solum Deum superiorem agnoscant.

Quod si distinctius libeat Animæ humanæ vires scrutari, major latiorque rerum mirabilium & stupendarum ordo panditur. Cum

nutrimur, ecce, quæ alimenta ſpecie tota erant diverſiſſima, vi animæ unum fiunt in ventriculo, & veluti in pulticulam & polentam concoquuntur. Illic terreſtria aquatilibus, utriſque volatilia permiſcentur. Illic obſonium & ferculum, furfuracea & hordeacea, ovilla & vitulina, aſſa, elixa, toſta, frixa coëunt. illic columba patitur ſturnum, aſellus lupum, perca porcellum, aper leporem, vitis braſſicam. Quæ omnia ſimulac unam chyli formam nacta ſunt, paucarum horarum interjectu, ejuſdem animæ induſtria in diverſa rurſum abeunt. & ex eodem ſanguine, ejuſdem caloris ope, os fit ſicciſſimum, caro humidiſſima, membrana validiſſima, pulmo flaccidus, oculus multicolor, nervus candidiſſimus, res ſubſtantia, temperamento, officiis diverſiſſimæ. Quoties domum molitur architectus, facit rem unam ex materia non una. ſed hæc unitas mera partium aggregatio eſt. Anima in unius naturæ ſubſtantiam mutat diverſarum ſpecierum res. & veluti Chymicæ artis perita, quod unum eſſe fecerat, diſtrahit rurſum in diverſa. Maximæ ſapientiæ eſſe putamus, ſi ex tot autorum aliis atque aliis lucubrationibus ea ſeligat ſtudioſus lector, quæ ſibi conducere arbitratur: aut ſi ex rerum civilium infinita congerie vir prudens, quod utile & frugiferum, in ſuos uſus convertat. Num ergo animæ occultam ſapientiam mirabimur? quæ ex rudi, craſſa & feculenta ſanguinis colluvie, ſingulis partibus impertit ſuum? & eo quidem diſtributionis genere, quod Geometricum vocant & quoad nos. In Accretione illud inexplicabile, quomodo creſcente corpore non creſcat anima, tanquam nullius alimenti indiga. & tamen minorem eam eſſe in puero, quam in viro, majorem in viro, quam in decrepito & contracto ſene. quin potius creſcente corpore debilem eſſe rationis vim, illo decreſcente, incrementa illam prudentiæ virtutumque capere. In Generatione verò noſtra, licet omnia humanæ mentis captum excedant, illud prorſus ſuſpiciendum, ex informi ſemine edolari tanto artificio corpus, capax tam illuſtris hoſpitæ. Iurares Zeuxin aliquem vel Polycletum in utero matrum omnes ingenii vires in formando homine explicare. Tantus ordo partium, ea ſymmetria, ea figuræ & quantitatis in ſingulis membris ràtio, ut nihil non ab exactiſſima ſcientia profectum videatur. Fulcitur moles corporis noſtri plus, quam ducentis oſſibus, quæ pro trabibus ſunt. illa totidem cartilaginibus, ad motus facilitatem incruſtantur. Hæc ipſa ligamentis, quæ pro

clavis

clavis sunt, ne locis suis excidant, nectuntur validè; nervis autem & tendinū ope, veluti funiculis & chordis, moventur. Accedunt venæ arteriæque innumerabiles, quæ velut aquæ ductus singulas partes irrigant. Musculi penè quadringenti carnesque diversi generis fibrarum spatia, ceu tomento, replent. omnia denique cute, tanquam universali veste, adversus injurias muniuntur. Atquæ hæc dum molitur Natura, nesciunt bonæ matres, quid intus agatur. & cum alias imperiosæ satis sint, nihil hic, quod imperent, mutent, corrigant, habent. Quæ admirati Arabes, non seminis brutam & stupidam vim, quam animæ vicariam vocant Peripatetici, sed Deum aliquem, vel Intelligentiam, vel animam mundi tam admirabilis & elaborati operis autorem prodiderunt. Hæc dum mecum considero, jacet magnitudo Romana, vilescunt omnes veterum toto orbe decantatæ fabricæ. in quibus non unus artifex desudavit, sed plures, aliæque fuerunt partes architecti, aliæ lapicidæ, aliæ fabri lignarii, aliæ ferrarii, aliæ vitriarii, aliæ cæmentarii. cum in adornando corpore nostro, una magistra sufficiat anima, vel animæ ministra virtus plastica, quæ sola & præparat materiam & universum opus absolvit. sola rotundat, quadrat, ferruminat, contignat, investit, tegit.

Sed abripit me Sensuum contemplatio, tum eorum, quos positos habemus in propatulo: tum eorum, quos altius abdidit natura. Omnia hic miraculis majora sunt. At nullibi magis extra me sum, quam cum in visus oculique naturam penetro. Vetus inter sapientes lis est, An visio fiat emissis ab oculo radiis, an receptis ab objecto speciebus. Prius Platoni, posterius Aristoteli arrisit. Nihil jam definio. Sed illud assevero magna animi contentione, Deum utrobique infinitæ suæ virtutis documentum grande dedisse, ut vel in solis oculis præsens Numen oculis videri possit. Placet visionem fieri radiorum emissione? quanta illa res, tantam lucis vim in pusillis oculorum orbiculis circumferri, quæ à terræ superficie ad ipsa usque stellarum fixarum corpora per aliquot miliarium myriades diffundi possit, & ad oculos redire, idque momento. cum immane illud Solis corpus, centies & sexagies sexies majus terra, omnis lucis fons & scaturigo, radios suos in terram jaciat, sed ad se revocare nequeat. Placet species recipi a re visa? jam illud non minus admirandum, res, quæ minus sunt, quam res, imò rerum imperceptibiles umbræ & simulachra so-

lummodo, & pene nihil, per immensa spacia salvas integrasque deferri. Deinde, eam iisdem speciebus inesse propagandi seipsas virtutem, quæ cœlos omnes intermedios, & elementorum interjecta corpora permeet trajiciatque. Etiam illud horribile naturæ secretum est: imaguncul am illam, quam speciem vocamus in scholis, secundum aëris extensionem extendi, & nihilominus, in quovis aëris puncto, animæ nostræ repræsentari totam rem. ut totos montes, turres, arces intueamur, in indivisibili aëris punctulo. Crescit miraculum. si observetis, species plurium rerum, etiam contrariarum, in eadem esse aeris parte. nec tamen aut species confundi, aut vim repræsentandi debilitari, aut figuras se mutuo destruere, aut ventis tempestatibusque à linea recta, qua oculum petunt; vel minimum dimoveri. Inter sensus interiores Memoria occurrit, cujus modus tam est inextricabilis, ut merito inter ea referri debeat, quæ mirari nos Deus, non scire voluit. Hæc illa est facultas, quæ parvo cerebri spatio circumscripta, infinitas rerum species recipit, nec confundit. Et quamquam in humida & flaccida capitis substantia resideat; is tam specierum in ea ordo, is nexus, ut ad imperium voluntatis vel omnes adsint, vel plurimæ, vel singulæ. Inscripsit aliquis memoriæ Æneidem Virgilii, vel Iliada Homeri, quæ aliquot millenis vocibus decurrunt; illa eo ordine singularum vocum species reddet, quo exstant extra ipsam. Orator, quoties verba facit, ex tam grandi specierum acervo, contexit & recitat Phillippicam. ut citius auditorem patientia, quam memoriæ fides dicentem destituat. Qui memorandi artem callent, millena aliquot vocabula, Græca, Latina, barbara, ficta, in memoriæ tabulis disponunt, & eodem, quo semel lecta fuerunt ordine, aut, si voles, retrogrado recitant. singularum ad hæc vocum numerum situmque, sine errore & perturbatione, designant. Atque hæ imagines cum in eodem cerebro stabulentur; ea tamen illarum ratio est, ut quædam adsint ultro & injussæ, non aliter ac si in labris natarent; quædam non nisi longiore meditatione subeant; quasi precario & invitæ adessent: quædam vocatæ & injussæ adesse recusent; tanquam altius repositæ. ut non nisi per attentam reminiscentiam excitari & in apertum produci queant.

Memoriæ assecla est Phantasia, sive Imaginatio. in qua illud admirandum, quod cum sedibus & loco distet ab ea facultate,

quæ

quæ formando corpori in utero incumbit, tamen hæc illius impetus motusque persentiscat. usque adeo, ut fortior imaginatio membra subito distorqueat, numerum, situm, figuram partium pervertat, vibices tenello corpori imprimat, cœptamque fabricam mutilet ac deformet. Hic ignorare puto sapientissimos, qui fiat, ut impressa phantasiæ coloris aut partis monstrosæ sola species & imago, verum stabilemque colorem deformitatemque imprimat embryoni. & opus edat, causa sua, ut videtur, nobilius. Quam quoque stupenda est, Auditores, somniorum generatio. Feriantur sensus, feriatur ratio. viget tamen phantasia & portentosis se spectris vel oblectat, vel terret. Dormit causidicus, & apud se causas agit. dormit Imperator & pugnat. dormit nauta & decumanos fluctus vitat. dormit mercator & pecunias numerat. Et quanquam imaginatione hæc fiant, tanta tamen ejus est fiducia, ut mendacio juvet somniantem, & se somniare neget tunc, cum somniat maximè. Hæc ditissimos nos facit, cum habemus nihil: reges, cum imperamus nulli. cubamus in reginarum thalamis, positi inter sues. ostro villisque pretiosis induimur, pannis annisque obsiti. ut non mirer, indignatum valde fuisse Mycillum Lucianicum, quod aureum & dives somnium galli cantus abrupisset. At quoties ineptire vult, & ridicula esse in melancholicis, quid non persuadet miseris. Hic se vitreum credit, metuitque sibi sollicitus ab astantibus. Ille ranas in ventre coaxantes se audire jurat. Alter se granulum hordei esse arbitratur; timetque, ne gallinæ pabulum fiat. Est, qui montes sibi incubantes sentit, & sub tanto onere dum gemit, jacet immobilis. Apud Trallianum muliercula, cum se digito totum orbem gestare affirmaret, ausa non fuit illum inflectere, verita ne tota mundi machina laberetur. Iam vero videtis, nihil morti tam esse simile, quam somnum. atqui dormientium animi maxime declarant divinitatem suam. multa enim, quoniam remissi ac liberi sunt, futura perspiciunt. ex quo intelligitur, quales futuri sint, cum plane se corporis vinculis relaxaverint.

Præter sensus, etiam Appetendi vim nobis largita est divina providentia. Quam si cum ratione compares, manifestum erit, unam eandemque animam secum bellum gerere: unam eandemque imperare sibi & dicto parere: idem fugere & prosequi: damnare & probare. Omnis lucta duorum est. omnis pugna plurium.

rium. Anima nostra licet una sit, secum pugnat. videt meliora probatque, deteriora sequitur. aliud illi cupido, aliud mens suadet. eademque est, quæ suadet & cui suadetur, dissuadet, & dissuadetur. In bellis inauditum prorsus, eundem esse victorem & victum. eundem triumphare & in triumphum abduci. Anima vincit, anima vincitur. Anima triumphat & refractariam cupiditatum turmam, hoc est, seipsam, in triumphum abducit. In foro differunt, actor, reus, judex, forum, arbiter, testis, lictor. Anima nostra omnia est. eadem accusat se & accusatur. absolvit vel condemnat. eadem inter rationem & turbulentos affectus arbitra est. nec ad aliud forum provocat, quam ad seipsam. nec aliis testibus eget, quam seipsa. nec alio lictore aut flagello, quam seipsa. In scholis disputant partes. disputationem moderatur præses aliquis. Animus noster secum disputat, & modo rationem, modo obluctantem sensum disputantem audit, & utrique pro arbitrio præsidet.

Appetitui comes it ea animæ vis, qua loco movemur, qua currimus, saltamus, brachia pedesque jactamus. Sed illud mihi expediat, quisquis fiet ille Sophorum: qua ratione necessum sit imperio voluntatis, quę in sublimi est, nec cum corpore communicat, moveri extrema infimasque corporis partes: vel qua ratione, & quibus apparitoribus mandata mentis deferri possint momento ad membra remotissima. cum nec membra hæc, nec spiritus internuncii aut mandata capiant, aut mandantem norint. Volo currere pedes? currunt. quiescere? quiescunt. loqui linguam? loquitur. silere? silet ocyus. at qui meus pes intelligat capiatque jussa voluntatis, plures mecum nescitis. Quin illud omni sapientia humana majus est, quomodò pulsantes citharam digiti, pari motu celerrimas cogitationes assequantur, ut nec à mente digitus, nec à digito mens relinquatur.

Atque hactenus ea prosecutus sum Animæ officia, quæ vel cum plantis, vel cum cæteris animantibus nobis communia sunt. Nunc divinissimam animæ particulam, qua homines sumus, perpendamus. Hoc primo eximium & excellens est in homine, Animum immortalem esse in domicilio mortali: sine materia in materia: expertem corruptionis in corpore corruptibili. Disserit de morte, mori nescius. disserit de morbis, morborum ignarus. verberat, lædit, vulnerat, necat, nec ultorem metuit. Quo

morti

morti propius corpus, quo ille vivacior. quo magis illud extabescit, eo ille erectior. Patitur corporis exuvias concuti, organa, labefactari, nec de abitu, nisi destructo corpore, cogitat. Bibit Socrates cicutam, quam anima in immortalitatis vertit medicamentum. Contusus fuit in mortario Anaxarchus. non, inquam, Anaxarchus, sed follis Anaxarchi. Anima Catonis inter ruinas publicas recta stetit, & licet legionibus custodirentur terræ, classibus maria, invenit tamen, qua exiret. Cum lectulo affixus esset æger Vespasianus; erexit se anima, & Imperatorem voluit stantem mori. Cum Thraseam Pætum destitueret vigor corporis, de natura sua, & spiritus corporisque dissociatione, inquirebat Animus. Cum fugiente sanguine deficeret Seneca, anima de se, de republica, de justitia, patientia, ad stuporem disseruit, & constantibus exemplis se aliosque munivit. Irruente in Ciceronem Popilio, valedixit corpori disertissima anima, & de se secura feriri jussit cervicem. Cum piorũ corpora exucca sunt & putrida, animus ultra cœlos sibi rapi videtur, & inter beatos vivere. Destruunt ignem aquæ, aquas ignis. Viventium alia his, alia aliis modis intereunt. Anima sola in terris hostem non habet. Cum corpore conspirat, nec tamen illi incolumitatem suam debet. Spiritum non metuit, quia ipsa spiritus est. Si qua inter animos hostilis decertatio est; non in animæ, sed corporis destructionem noxamque dirigitur. aut, cum doctorum animæ disceptant, emergit ex hoc conflictu clarior veritas. Modum quoque corruptionis nescit. non illum, qui corporum est, nec enim corpus est. non illum, qui accidentium est, cum sit substantia. non illum, qui est rerum à materia dependentium, quia in materia operatur & tamen sine illa. non non illum, qui est rerum a generante perpetuo emanantium, quia à solo Deo creatore dependet. Septem orbis miracula tot retro seculis suspexit orbis. At eadem vel solo æquata sunt, vel æquantur indies. Nihil immortale manus mortales fecere. Animus licet esse incipit, esse non desinit. Mundo interitum ipse mundus minatur. inveterascet cœlum, colliquescent elementa, in confusionem fortè primasque tenebras omnia redibunt. Anima fatis exempta, quia æterna cogitat, æterna appetit, mortalitatis & immortalitatis discrimina novit, quia in futurum longè videt, vivit æternum. Si fauces nodus constringat, si lapsus comminuit caput, si jugulum ferit mucro, inter ipsas latronum ac sicariorum

manus

manus,anima elabitur. In Ætnam cum Empedocle incidit, nec uritur. in voragines ſe mergit, nec mergitur. & toto licet Oceano obruatur, evolat ſoſpes, nec ſuffocatur. Loquitur anima Martyrum in mediis ignibus & Deum innocentiæ teſtem invocat. præſciſſo linguæ plectro, hymnos modulatur mens. quin terris defoſſa, cum hoſtes ſuos increpare nequit, pro hoſtibus ſuis orat. Dicebat olim Zeno, malle ſe videre Indum conſcendentem rogum; quam quoſvis philoſophos audire de animæ immortalitate diſputantes. Quid vos ſentiatis neſcio. Ego, ut immortalitatis animæ ſententiam firmius imbibam,malo videre Paulum decollatum, Petrum inverſo corpore pendentem, Bartholomæum excoriatum,Laurentium in cratere jacentem ſpe immortalitatis, quam ea legere, quæ à Platone in Phædone, vel à Cicerone in Tuſculanis, vel à Thoma, Scoto totaque Scholaſticorum turba de animæ Immortalitate eruditè diſputantur. Quod ſi quando ſeducta mens fiduciam immortalitatis excuſſerit, tamen ubi ſuprema hora adventaverit, è veterno expergeſit, iiſque ſe cogitationibus occupat, quæ immortalem eam eſſe evincunt. ſive metuat Deum, quem offendit: ſive converſa in melius, ſperet ſibi lenem. Ita aliam vitam jam tum præſentiunt, quam futuram ingenii temeritate negaverant. At grande illud eſt naturæ portentum. in eadem animæ parte languere nutritionem, languere ſenſum,motumque; vim vero rationalem integram manere. quæ tamen, ex mente Ariſtotelis, in quavis eſt animæ parte, etiam illic, ubi malè videt oculus, & difficulter reſpirat pulmo. Si in Mentis rationiſque penetralia admitti vultis, rerum mirabilium adſpectu vos obruam. Si in voluntatis ſacraria, abyſſos videbitis. Si utriuſque nexum mutuaque obſequia, ignorantiæ mecum eritis & ſilentii profeſſores. In plantis arboribuſque obſervamus occultum aliquid, quo creſcunt, florent, fructum ferunt. At nihil tale, quo ſciunt ſe creſcere, florere, fructum ferre. In brutis, præter illa,obſervamus principium ſenſus motuſque, nec non aliud, quo cognoſcunt ſe ſentire & moveri. At nihil tale quod ſupra ſenſus ſe, ac ſingularia, materiæque conditiones elevet. In Homine veneranda Dei filia Ratio eluceſcit, quæ non ſolum ſcit ſe ſcire, adeoque ſupra ſeipſum reflecti poteſt, & cauſæ cauſam longa ſerie inveſtigare,verum etiam res rebus abſtrahit,hominem Petro, equum Bucephalo,nec tamen eas divellit aut multas facit.

Eadem,

Eadem, per ea, quæ videt, penetrat in eà, quæ non videt. per ea, quæ non ſunt, intelligit ea, quæ ſunt. per ea, quæ craſſa ſunt & feculenta, percipit ſpiritualia. per compoſita, indagat ſimpliciſſima, & per rerum finitarum conceptus, abſorbet infinitum, & ab eo abſorbetur.

Corpora certis dimenſionibus conſtant. nec capiunt quicquam, quàm quod quantitate ipſis reſpondeat. cumq; operantur, potentiam termino finiunt. Mens noſtra majus aliquid corpore eſt, nec tamen extra corpus eſt. & licet eſſentiæ terminis in corpore circumſcribatur, virtute in immenſum abit. omnia capit, præter Deum & ſeipſam. cœlos & terram complectitur, nec de anguſtia queritur. Quamvis maximæ ſint res; ſtant cum parvis in mente. quamvis multæ ſint res, alias admittit. Quo plura habet, eo plura appetit. quo impletur magis, eo ſe expandit magis. quo plura ſcit, quo plura ſe ignorare diſcit. Tot artibus, tot diſciplinis locum dat, nec deeſt novus. Materia formam recipit unam. intellectus noſter innumeras. Idem dum in corpore eſt, etiam alibi eſt. & licet loca climatibus diſtent, momento eſt in pluribus. Vix juſſeris eum ire ultra Sauromatas, & jam confectum eſt iter. Vix domum revocaveris, & jam domi eſt. montes ſcandit & ambulat in vallibus. montibus deſcendit, ſtatque in cacumine. Verſat ſe & vagatur quaquaverſum, immobili licet corpore. Tanta vero ejus in agendo velocitas, ut in centro poſita per cœlorum ambitus & horribilia ſpacia feratur. tanta ejus perſpicacia, ut clauſis oculis videat acutius, & oppletis auribus audiat ſe loquentem melius. tanta intelligendi vis, ut quo feratur, unde venerit, in quem exitum tandem tantus mundi apparatus properet, proſpicere probabiliter poſſit. Reliqua, quotquot in natura ſunt corpora, diſtinctis bonis gaudent. animus omnibus. & cum nulla re alatur, vivit omnium contemplatione. Totus hic mundus illi pro alimento eſt. nec tamen ſatiatur unius cognitione. quærit infinitos in Luna, Sole, ſtelliſque reliquis, aut plures invenit: aut, quod puto probabilius, inveniſſe ſe ſomniat. Mirata eſt ſuperior ætas Saporem regem Perſarum, qui Sphæram conſtruxerat, tantæ magnitudinis, ut ipſe in centro ſedens, circumquaque picta ſtellarum lumina adſpiceret. Quanto majus illud eſt: animas noſtras ſedere in totius Vniverſi puncto, & circum ſe oculis animoque Planetarum

orbes ac late patentis Firmamenti convexa tueri. Amplius. pertinax inter res contrarias est pugna. æterna in animantium & plantarum genere odia deprehenduntur & inimicitiæ. Hæc omnia in mente coalescunt, & coëunt placide. Intellectus, inquit Aristoteles, fit id, quod intelligitur. Ergo, illic cum calore frigus, cum recto curvum, cum pari impar numerus amicè oberrat. illic lupus ovi, capra leænæ, lepori canis it comes. Marium & Syllam cogitat, exutis odiis. Pompejum & Cæsarem sine æmulatione. Achillem & Agamemnonem, sine maledictis. Quæque extra nos se invicem destruunt, specierum & imaginum ope, in nobis veluti sororiant. Illud in sensibus experimur, eos vel vehementiore luce, vel sono, vel calore lædi. Visum nec videre nimis propinqua, nec de remotis rectè judicare. Menti nihil tam lucidum, quod non eam perficiat magis. nihil tam acre, quod non cernat lubentius. nihil tam propinquum, quod non videat facillimè. nihil tam remotum, quod non apprehendat distinctè.

Vnum est, quod sine stupore referre non possum: Mentem humanam adeo rebus sublimibus intentam esse posse, ut sensuum omnium vitæque functiones deserat. jacet mortuo similis contemplator, & dum in ecstasin rapitur anima, riget consistitque corpus, tanquam catalepsi correptum. Hoc Platoni, Socrati, Trismegisto accidisse ferunt. De Socrate refert Alcibiades in Convivio, eum aliquando uno gradu, uno loco, diem & noctem stetisse cogitabundum, cibi, potus, somni & Xantippes suæ immemorem. Meminit Augustinus Presbyteri cujusdam, nomine Restituti, qui, quoties vellet, adeo se auferebat à sensibus, ut non solum vellicantes & pungentes minimè sentiret, sed aliquando ignibus admotis ureretur, sine doloris sensu.

Sed quis Oedipus illud assequetur? in eadem anima, ut docet Stagirita, mentem esse duplicem. Vnam Patientem, quæ species recipiat, intelligatque: unam vero Agentem, quæ faciat, ut illa intelligat. Illam se habere ad modum coloris illustrandi. Hanc esse instar lucis illustrantis. illam corruptibilem esse, & à corpore inseparabilem: hanc incorruptibilem & separabilem: illam cum semine traduci: hanc forinsecus ingredi. Cæcutio ad hæc Peripateticorum fulgetra, tanquam noctua & talpa ad Solis facem.

Altera

Altera Animæ humanæ facultas Voluntas eſt. In ea admiratione digna ſunt, agendi modus, libertas, imperium. Agendi modus iſtiuſmodi eſt, ut nec corpore utatur pro inſtrumento, cum honeſtum appetat: nec appetendo ſatietur, niſi cum Deo fruitur: nec in præſentia ſolum feratur, more ſenſuum, cum etiam illa, quæ in terris ſola ſpe poſſidentur, deſideret. Reliquas in natura cauſas Deus mera agendi neceſſitate adſtrinxit. Sola voluntas actionis ſuæ, quanquam ſub Dei moderamine, arbitra eſt. Non cœli aſpectibus terretur, non elementorum conflictus horret, non vi, non ſuaſionibus invita à propoſito dimoveri poteſt. Inter flagra, uncos, cruciatus exquiſitiſſimos, pergit velle, quod vult, nolle, quod non vult. Ab uno Deo ſe flecti patitur, quem unum creatorem agnoſcit. Eſt & hic aliquid, quod acutiſſimos Philoſophos torquet. quomodo voluntas Intellectum ducem ſequatur, quomodo inter honeſtum & inhoneſtum eligat, & tamen quid honeſtum, quid inhoneſtum ſit, ipſa ignoret. ſcire quippe intellectus officium eſt, non voluntatis. Nec minus illud vexat magnas mentes: quomodo voluntas, quæ inſtar bilancis in utramque partem vergere nata eſt; ſibi & trutina ſit & lanx & pondus, ipſa velit, & ſe faciat ultimo velle, ipſa ſe determinet, & determinetur. Quæ enim hic intellectus ſunt partes, ſuadentis ſunt, non determinantis. Imperium videte. tale illud eſt, ut nullum ſit aliud, quam rationis & voluntatis. ſive imperium exerceat in nobis, ſive extra nos, in alios. Cum intellectu imperium dividit, diſpari licet jure. Nam illi cum imperat intelligendi locum, tempus, argumentumq́, paret ratio, ſervorum exemplo, nec refragari audet. Viciſſim, cum intellectus juſſa audit, paret civium exemplo, qui refragari ſubinde ſuſtinent. Quod ſi inſurgat contra rationem non una cupiditas, etiam hic faſces ſuos oſtentat regina voluntas, & ea fugit, quæ male expetimus: aut ea expetit, quæ male fugimus. Sed vim, qua loco movemur, ſervilius habet; nec reſpuere ſinit imperium partes, ad ſervitium natas. Imperium, quod in alios exercet, non aliis terminis, quam quibus Univerſum, terminatur. Non aliam dominam agnovit Aſſur, Perſa, Græcus, Romanus. Quæcunque de imperiis veterum & recentiorum legimus, voluntatis imperia fuere. Hæc illa eſt Aſiæ & Africæ dominatrix in Philippis, hæc Galliarum imperatrix in Borboniis, hæc Gothorum Vandalorumque princeps in Guſta-

vis. Hæc jura dicit Cimbro in Christianis, Adriam sibi subdit in Veneto, utrumque orbem nuper cum Hispano partiri voluit in Batavo. Nullam aliam Imperatores potestatis suæ agnoscunt formulam, quam potentissimum istud, SIC VOLVMVS. Et quæ est illa res? vis animæ est. & quantula illa est res anima? si in toto homine est, sex non raro, aut minus, pedum res est. Si in capite, non unius. si in corde, vix digiti, si in cordis ventriculo, vix semidigiti magnitudinem habet. Imo si Philosophis quibusdam credere vultis, instar puncti est indivisibilis. Ergo tantilla res est, quæ orbem omnem turbat, reges collidit, regna, arces urbesque subruit. Cum exercitus concurrunt, cogitate inter se pugnare millena aliquot punctula, aut aliquid iis non multo majus. Corpora enim nihil moror, quæ animæ sunt, quod cochleæ est testa. Cum inter se contenderent Ajax & Vlysses, Annibal & Scipio, Arminius & Flavius, cogitate perorasse res minimas de rebus maximis. Tantillæ res sunt, quæ in templis religiosè concionantur, in curia disertissimè litigant, in foro subdolè mercantur, suaviter epulantur in conviviis, amant in lectulo procaciter, in agris fodiunt serviliter. Tantillæ res sunt, quæ pyraticam exercent in pelago, adulatoriam in palatio. Tantillæ res in scholis cum Socrate disputant, cum Carneade dubitant, cum Epicuro quiescunt, cum Stoicis graves sunt, cum Cynicis sordidæ & abjectæ. Breviter. animula nostra est, quæ histrioniam hic agit. quæ Ninos, Cyros, Alexandros, Cæsares, Attilas, Totilas in scenam produxit, magnos fabulæ humanæ Davos. Qui naturæ secreta rimantur, ad magneticam vim extra se rapi videntur. At in anima omnia mirabiliora. Magnes similibus polis magnetem fugit, dissimilibus amplexatur, cum natura universa similes sibi res amet, fugiat dissimiles. Anima hominis, quod majoris est operæ, & similem sibi amat, cum vult, & inimicissimos, cum pia esse vult. Idem lapis majorem vim trahendi ferro largiri videtur, quam habeat ipse. cum paradoxum sit, causam dare, quod non habet. Anima vero movet, nec movetur; lædit, nec læditur; cogitat æterna, principii particeps, cogitat infinitum, cum sit finita. Vis magnetica, ubi ferrum occupavit, pro vario ad terram situ, nunc Borealis est, nunc Australis. Diceres ludere in lapide dæmonium aliquod, & homini illudere. At quid anima nostra? nonne cothurnus est? simulandi dissimulandique peritissima?

modo facilis, modo difficilis, modo honesta, modo improba, modo Tros, modo Italus, tota Protheus, tota Polypus, tota panagæa Diana. Illud postremum miror, ut tandem desinam mirari, eandem animam, post tot exantlatos in corpusculo hoc labores, solutam tandem isto carcere æternam vitam agere. Tunc alibi vivere, sed liberius: tunc intelligere, sed plenius: tunc scire, sed certius: tunc appetere, sed sine lucta expeditius. Quam illud est arduum & generosum scitu: superesse adhuc Læliorum, Scipionum, Camillorum, Regulorum, (quanta nomina) animas. Vnâ forte esse animam Antonii & Ciceronis, Fulviæ & Terentiæ, Tiberii & Germanicorum, Alexandri & Parmenionis. Occursare alicubi animam Senecæ, Neronianæ, sed sine ira: animam Elvidii Domitianæ, sed immemorem injuriæ paternæ: Caligulæ Syllani, at sine novacula: Claudii Agrippinæ, sed sine boleto & pinna. De hoc animorum post mortem statu audite loquentem „Tullium: Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur, „stultissimus iniquissimo, quia ille longius videt & cernit se ad „meliora proficisci: hic quia hebetior est, illa non videt. Equi„dem efferor studio Paulos & Africanos, quos colui & dilexi, vi„dendi: neque verò eos solum convenire aveo, de quibus co„gnovi; sed illos etiam, de quibus audivi ac legi, & ipse conscripsi. „Discedo ex hac vita. tanquam ex hospitio, non tanquam ex do„mo: commorandi enim natura diversorium nobis, non habi„tandi locum dedit. O præclarum diem, quum in illud animo„rum concilium, cœtumque proficiscar, & quum ex hac turba „& colluvione discedam. Proficiscar enim non ad eos solum vi„ros, de quibus ante dixi, sed etiam ad Catonem meum, quo ne„mo vir melior natus est, nemo pietate præstantior. Hactenus „Cicero.

Intellexistis, A. O. admiranda animæ, ejus majestatem, originem, potentiam, immortalitatem. Habent ineffabile aliquid Theologi, creationem, resurrectionem aliaque. Habent ineffabile aliquid Medici, causas puta periodicarum febrium. Habent ineffabile aliquid Mathematici, divisionem lineæ in infinitum & circuli quadraturam. Habent arcanum quid Politici, reconditos Principum sensus. Nobis Physicis ineffabilis est ille, de quo verba fecimus, Animus. Quamobrem, nolite admirari ea, quæ suspicit vulgus. non divitias, nam fluxæ sunt. non domos splendidas,

ruinosæ sunt. non servorum agmina, quia fallaces sunt. non currus & phaleratos equos, quia discerpent vos. Transeunt ista, nec possidentur diu. Animam suspicite, mole exiguam, virtute maximam, origine cœlestem, duratione perpetuam. quæ si virtute fulgeat, fulget semper, si scientia splendeat, splendet semper. Hæc propria nostra dos est. hæc peculium. reliqua fortunæ sunt bona & hostium. Animam stupete, quæ felix est cum infelix habetur; potens, cum impotens; dives, cum paupercula creditur. cum sorte sua contenta est, cum sapientia se implevit; ingens fit animo, plena fiduciæ, major invadente. Animam suspicite, quæ si sceleribus locum fecit, pessima res est; si pietati, si probitati, optima. Sunt, quorum oculos præstringit ambitio. Sunt, quibus luxuria pro portento est. Sunt, qui in agris ædificant, & turres turribus imponunt, ut mirabiles habeantur. Ab animo hæc sunt fateor, sed sapientiæ veteris ignaro. Sapientis anima excrementa illa putat mundi, non ornamenta: vomitum ebriæ cupiditatis, & saginam inutilem insatiabilis avaritiæ. Sapientis anima majoris æstimat Solem meridianum, quam fastum Pellæi juvenis. Vbi de aqua & polenta prospexerit corpori, Iovi de felicitate controversiam movet. Cum, vitæ integra, manum ad stipem porrigit, non se miseram credet, dummodo virtutem possideat. cum laceris vestibus occultatur, provocat purpuratos. nec enim decus suum aliis, sed sibi debere cupit. cum cervicem in fœno, vel lapide reclinat, quia nullius sibi culpæ conscia est, dormit suaviter, & culcitras regum & Circense tomentum fastidit. Nullum diem execratur, sed acerbum patientia mitigat, prosperum animi moderatione castigat. Animam stupete, sed ut Creatorem stupeatis magis. qui licet divinitatis suæ luculenta documenta ostendat propalàm, in Animæ creatione (sit venia dicto) seipsum superasse videtur. Revereamini ejus sapientiam, quæ in re tam pusilla, tenui forte aurula, inexplicabiles virtutis suæ thesauros deposuit. Revereamini ejus potentiam, qui tot malis septo, impetito, vexato, fracto corpore, à mortalitate cœleste hoc depositum vindicat. Revereamini ejus bonitatem, quæ soli animæ imaginem divinæ suæ majestatis impressit, nec nisi ab illa cognosci, coli, adorari voluit. Si quis adhuc Diodorus est vel Protagoras, illo ore Deum esse fateatur, quo loquitur anima. Si quis adhuc Epicurus est, illo ore Deum nos curare agnoscat, quo adversus providentiam

tiam philosophatus fuit. Ille demum anima mihi præditus videtur, qui hos in fines habet: veritatis virtutisque studium, Reip. Ecclesiæque bonum, & Dei gloriam. Alios in fines qui vivit, cum vita animam perdidit. Talem ergo vobis Auditores animam opto, quæ pia sit, sobria, temperans & Religionis Christianæ præceptis abundet. Magistratibus talem optem esse, qualis fuit Fabriciorum, Curiorum, Fabiorum pro republica. Ducibus talem, qualis fuit Epaminondæ, Themistoclis, Phocionis pro patria. Civibus talem, qualis fuit Thrasybuli, Agesilai, Arati pro libertate. Iudicibus talem, quæ Zaleuci æquitate temperet Manlianam severitatem. Sacrorum administris talem, qualis fuit sanctissima & juxta prudentissima anima Tharsensis Apostoli, quæ facta est omnibus omnia, ut aliquos Christo lucrifaceret. Medicis animam precor, Hippocratica sapientia plenam, quæque non minorem pauperis animulæ, quam opulentæ curam habeat. Mercatoribus animum Solonis, qui cum mercatura Sapientiæ studia jungat, & hoc sollicitè caveat, ne animam debeat. Militibus animam voveo, qualis fuit in Sicinnio Dentato, quæ non patiatur unquam animum cadere in pedes. Studiosis animum Æschynis, gratum erga præceptores, quique studiorum tædia nominis immortalitate soletur. Mihi denique eum animum, qui Remp. hanc florentissimam, Proceres optimos, Cives humanissimos, eruditissimam hanc Iuventutem, & Vos, quotquot adestis, omnes & singulos amare & colere æternum perseveret.

DIXI.

Ad Illustrissimum Principem

FREDERICVM HENRICVM,

Principem Auraicum, Comitem Nassaviæ, Cattimeliboci, Dietzæ, Viandæ, Mursiæ, Buræ, &c. Marchionem Veræ & Ulissingæ, Baronem Bredæ, Dominum Graviæ, &c. Vicecomitem hæreditarium Antwerpiæ & Bisanciæ, &c. Dynastam Gertrudisbergæ, Swaluæ superioris & inferioris, Naelduici, Honselaerdicæ, &c. Gubernatorem Geldriæ, Hollandiæ, Zelandiæ, VVestfrisiæ, Zutphaniæ, Ultrajecti, &c. Supremi militiæ Fœderati Belgij Ducis, generalis rerum maritimarum Præfecti, &c.

Gratulatio Panegyrica

CASPARIS BARLÆI.

LVGDVNI BATAVORVM,

Ex Officinâ GODEFRIDI BASSON. 1625.

AD

Illustrissimum Principem

FREDERICVM HENRICVM

Principem Auraicum, Comitem Nassaviæ &c.

Gratulatio Panegyrica.

ILLVSTRISSIME PRINCEPS,

Facit contemplatio, sensusque publicę felicitatis, ut quos honores divinis pariter, & humanis consilijs summos adeptus es, Tibi gratulari audeam; eâ oratione, quæ nec ulli nostratium invidiosa, exterorum nullis, præterquam hostibus, ingrata esse potest. Vti enim ad hoc maximæ dignitatis, & imperij fastigium, non ambitio Te, aut luxuriantis fortunæ cæcus favor, sed perspecta Belgarum populo virtus, animiq; fortitudo, & gentis Auraicę ingentia merita evexerunt; ita nulli grave esse potest tanti nominis tui incrementum, nisi cui expedit sine rectore esse avitæ libertatis vindicem Rempublicam. Etenim post noctem, quam penè supremam habuimus, defuncto fratre Principe, novum sidus illuxisti, cujus ortus, quasi novi Solis, lucem caliganti patriæ reddidit, & publici mœroris invisam tempestatem subita serenitate discussit. Vt dubium sit, utrum major fuerit conceptus ex morte Invictissimi Herois dolor, an ex hisce imperij tui auspicijs commune gaudium. Certè paria sint oportet. Nec dispar esse

 potest

potest occidẽtis, & nascentis virtutis æstimatio. Et ita nobiscum comparatum est, ut quorum bonorũ jactura dolemus quam maximè, eorum accessione, quum summa illa sunt, gaudeamus non minus. Quantũ enim in Fratre amisisse nos fatemur, tantũ in Te recuperasse certa animi fiducia credimus. Vt si sub illo floruit inclytum Fœderati Belgij imperium, sub Te, quam adeptum est securitatem, & gloriam, porrò inviolatam conservabit. Non poterãt profectò Potentissimi Fœderati Belgij Ordines sapientius tantarum rerum momenta moderari, nisi ut in eadem domo familiaq; Imperij vires remanerent, cujus nomen colere venerariq; assuevimus, & in qua salutis ac præsidij nostri firmamentum ac robur omne fato quodam repositũ fuisse videtur. Fuit illa Nassaviorum domus, cœlitus delapsa progenies ad Imperia Belgarum; quæ primum Belgio universo Præfectum dedit Engelbertũ Nassavium propatruum tuum, cujus ductu quũ res maximas in Gallia Flandriaq; gessisset Cæsar laudatissimus Maximilianus, florentissimis eum Belgij nationibus præfecit. Quem secutus Henricus Nassavius, Engelberti è fratre nepos, non solùm potẽtissimo exercitui Caroli Quinti Cæsaris in Gallijs dux præfuit, verum etiam Brabãtiæ universæ, aliarũq; Provinciarũ, ejusdem Imperatoris nomine, gubernacula tenuit. Nec minor laus fuit propatruelis tui Renati Cabilionensis, Arausionensium Principis, Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæque gubernatoris, qui postquam Gelriæ ducatum Caroli Cæsaris imperio adje-

adjecisset, felicissimos blandientis fortunæ successus præmaturâ morte finivit. Mox ad patrem tuũ Gulielmum devolutus Auransiæ Principatus, & Hollandiæ, Frisiæ, ac Vltrajecti Prefectura, in qua ita se gessit Princeps consideratissimus, ut quum se & Patriæ, & Regi suo sacra fide obstrictum sciret, non prius à Rege defecerit, quam postquam ille rex esse desijsset, nec patriæ custodiam deposuerit etiam tunc, quum empti latronis metu ea defendenda esset, & magna mercede parricidis veniam fecisset regius furor. Et quanquam nulla calamitas par ejus morti ab irato Numine excogitari potuit, tamẽ magnitudinem rerum, quas difficillimis temporibus egit, intuẽtibus, credere licet, tantum Principẽ Deum accommodasse turbatis Patrię rebus, ut nõ nisi extincta tyrannide, partaq; libertate, eum origini suæ, hoc est, cœlo repeteret. Post hunc, gravissimis Hispanorum odijs ac periculis circumseptã Rempublicam, Gubernatoris titulo, assecutus est Mauritius frater, qui bellum sub Patre inchoatum tanta in rebus agendis promptitudine, celeritate ac felicitate gessit, ut hostem, qui lacessiverat prior, fractis jam ultra Herculis Liberiq; terminos viribus, induciarum leges accipere coëgerit. Et sanè, si causam potuisset, non alium ipse belli sui Imperatorem electurus fuisse videbatur. Itaq; nomen ejus, & fama rerum per totum orbem diffusa, gentibus etiam exteris admirationi ac terrori fuit, & non modò eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed etiam antiquitatis memo-

riam superavit. Huic Principi quum successor quęreretur, non poterat præter Te eligi alius, qui ad hanc spem genitus & educatus, non majores solum, sed & jam nuper Patrem, Fratremque tantorum muniorum consortes habuisti. ut quoties hos mente circunferres, toties in altero singularis prudentię, in altero fortitudinis militaris cum fortunâ conjunctæ imaginem recognosceres, & per vestigia utriusque decurrens, sicuti generi, ita & magnitudini amborum succederes. Vtiq; istis Ducibus ordinata primùm disciplina militaris, viresque civitatum non minus bellandi arte, quam virtute firmatæ; ut quibus studijs imperij nostri fundamenta jecit Pater, opes publicæ ac privatæ, bellicæq; laudes sub Fratre creverunt, ijsdem totius operis gloriam consummares. Nec solum profectò maximorum Principum cognatione, velut honesto quodam sanguinis præjudicio, Reipub. gubernaculis admotus es, verum proprijs virtutibus id fieri meruisti, quod citrà ullius invidiam, omnium applausu, veluti cœlesti oraculo, factus es. Non militari impetu ac inclinatione, quod Romanis Imperatoribus familiare, sed consilio & ratione electus es; si modò eligi potuisti, qui solus tantę moli sustinendæ idoneus superfuisti, nec tam augustæ gloriæ vicinum magis paremve alium habuisti. Opus erat Milite, cujus Tu partes omnes explevisti, tum mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptione, tum gloriæ laudisq; insatiabili cupidine. Opus erat militię Duce, quem ita

ita hactenus expressisti, ut non nisi serò factus videaris, nec doctrina usuq; solùm, sed naturæ beneficio Imperator esse credaris. Opus erat rerum, quæ domi sunt, Gubernatore, quem excelsæ indolis moderatione, rara humanitate, erga cives benevolentia, & prudenti consilio omnibus numeris absolvis. E ludo & pueritiæ disciplina in militiæ disciplinam profectus es, & tyrocinij rudimenta sub fratris militia deposuisti. Expugnatâ jam tum ab eodem Gertudisbergâ, validissimæ urbis Dominio simul ac Præfecturâ auctior, patriæ hæreditatis sortem inclyti sanguinis ac nominis fama illustrasti. Adolescens ordines & signa duxisti, & majore, quam ferebat ætas, animo hostem petijsti, non antè potens tui, quàm maximi parentis manibus Hispanorum sanguine parentasses. Omnia facilius, quam moram ferre poteras. Cunctatio servilis, statim exequi militare ac regium adolescenti videbatur. In acie animus, & armis erat, & victoriam jam animo præconcipiebas, si tantū ante signa, & phalanges tuas stare potuisses. Quin etiam, quæ leviora haberi solent in re militari, charum te ac venerandum efficiebant, exercitatio armorum quotidiana, inter ipsos milites gregarios conversatio, vigorque militaris. Fratri perpetuus comes adhærebas, qui tot urbium victor, tot prælijs superior, tot classium domitor, nunquam sine Te victor fuit, sed uti consilij periculique, ita laudis quoque & gloriæ consortem esse voluit. Ibas in hostes, ipsis cuneis immixtus, nec honestum esse ducebas de

illo triumphare, quem non læsisses ipse. Leve credebas nominis tui auspicijs pugnari, nisi bellorum discrimini te offerres ipse, mucrones in ora hostium dirigeres, collato pede pugnares, ordines turbares, nec nisi prostrato hoste gradum promoveres. Ità non Ducis solùm, sed & militis munia executus es; nec disciplinâ solùm ac jussis, sed exemplo etiam, & factis prçivisti. Vidimus vultum ducentis in prœlium milites, obsidentis urbes, fugantis obsidentes, obsessos liberãtis, & equites ad bellum excitantis; jam patriç libertatem, jam hostium spolia, jam inveteratæ virtutis documenta, & immortalis gloriæ præmia pro concione commemorantis. Ne verò major esset armorum, quàm prudentiæ tuæ laus, ineunte adolescentia in Concilium Status (quòd vocant) adscitus, bellicas rçs consilijs quoque tuis moderatus fuisti, & eas sententias dixisti, quæ summam prudentiam cum summa animi excelsitate conjunctam indicarent. Peditum agmina postquam feliciter duxisses, tandem totius Belgici equitatus imperator fuisti, & maximum belli nostri robur ac septum cura tuâ fulsivisti. Nec poterat arctis patriæ limitibus concludi sublimis animi tui vigor. In Britanniam legatus mitteris, & initum olim cum Elizabetha fœdus restaurans, à Iacobo Rege veteris societatis subsidia facilè impetras. Reversus, urbibus, propugnaculisque omnibus, quotquot in Flandricâ orâ Potentissimis Ordinibus parent, gubernator præficeris, & futuræ dignitatis præludia auspiciaque capis,

capis. Etenim, quum in belli Duce hæc inesse oporteat; scientiam rei militaris, animi fortitudinem, & authoritatem, quis Te scientior esse potest? qui militiæ præcepta non solum a Fratre accepisti, sed & dedisti ipse, nec quæ dedisti, ex alienis semper judicijs, sed ex proprijs quoque bellis ac victorijs hausisti. Puer, vir, domi, foris, armis, consilijs, pace, bello, arte, robore, eques, pedes, terrâ, mari, miles, dux, vel gessisti, bella, vel quæ gereres, cogitasti. Quis ordo agminis, quæ cura explorãdi, quantus urgendo trahendove bello modus, expedire, proprię tuę laudes sunt. Vt pedestres, ut equestres ducendæ turmæ, ne locum deserant, ne ordines turbent; ut munire castra, ut ducere fossas, ut committere exercitus, ut eosdem revocare oporteat: deniq; quæcunque evenire in acie ac præliis possunt, omnia campestri meditatione prænovisti. Fluminum tractus, Mosæ, Vahalis, Rheni, Isalæ, Schaldis vada, profunditates & flexus: urbium, propugnaculorum, portuũ situs, ac robora, aperta tibi sunt. Et, quod in Annibale laudat Livius, non minus hostium, quam tua loca explorata habes. Fortitudinem verò animi in ijs perspicere licet, quæ vel sine alijs, vel cum alijs magna præclaraque egisti. Tu comite Briaulteo, alijsque Gallicæ nobilitatis Ducibus è castris digressus, & Mendozæ insidiis circumventus, insigni fortitudine Te tuosque expedivisti, & periculi magnitudinem laudi ac commodo deputasti. Nec enim temerè adversa casuum æstimat, quem fortuna subinde decepit.

Tu ad Roram amnem, circumfusis undiq; hostibus, captus penè, capi tamen non potuisti, & cum victus videreris, verso in desperationem consilio, non sine numine victoriam reportasti. Pugnabant utiq; pro te celebrati nominis fama, & illa ipsa, quã dixi, desperatio, ingens ad contemnenda pericula incitamentum. Tu obsessam à potenti Rege Brunsuicensiũ metropolim summis obsidionis periculis liberasti, tantaq; id negotium confecisti celeritate, ut citius vicisse, quam venisse cognoscereris, ejusdemque liberationis author idem & nuncius fueris. Tu, cum ancipiti diu certamine in Flandria de summa penè rerum dimicaretur, ingens quoq; tuis incitamentum fuisti, tum ad se tuendum, tum ad hostes fortiter incessendum. Tu Limburgensi agro, rigente bruma, ignes & arma intulisti, & non magna militum manu, in ipso hostilis terræ meditullio, Erkelium oppidum expugnasti, diripuisti, incendisti. Trepidavit nuper subito cohortium tuarum adventu Brabantia, & illic militem Batavum stare obstupuit, ubi securitatis suæ & imperij sedem posuit summa Hispaniarum majestas. Et facilè Nemetum terris jam pridem tristem servitutem avertisses, nisi læva fuisset ijs Ducibus mens, qui blandis fœderibus circumventi, inglorij & singuli perire, quam gloriosissimi belli fortunam experiri maluerunt. Ita contemtrix illa mortis pro patria virtus latius se diffudit, quam ubi nata est; & heroicos ausus illic explicare conata fuit, ubi stirpis suæ originem ac cunabula veneratur.

Adest quoque Tibi, quæ multum in bellis administrandis, atque imperio militari valet, Auctoritas. Et, qualis laudatus ille Germanicus, visu & auditu juxta venerabilis, cum magnitudinem & gravitatem summę fortunę retines, invidiam & arrogantiam effugisti. De Felicitate nihil dicam, quæ quia in potestate nostra non est, nec virtutibus accenseri meretur. Eam tibi Deus summã præstet, & destinata salubriter potẽtius Numen exequatur. Formam imperante dignã sortitus, non animis solùm, sed etiam oculis civium servis. Imperium quoties cogitas, omnem Majestatem in lubrico positã prudenter cogitas, & inter maximam & ultimam fortunam nihil interesse edoctus, illam reverenter habes. Festinationem, temeritatemq; prudentia ac consiliorum freno moderaris. In omnem occasionem intentus, nec tuæ dees, nec hosti suam subministras. Sed inter has præclaras & eximias virtutes tuas, maximè tamen se ostendit Comitas illa tua, &, quam à Batavâ gente habes, Humanitas; quæ ita in Te elucet, ut ad hanc unam virtutem genuisse te videatur natura, studium exercuisse, felicitas servasse. Ita faciles aditus ad Te privatorum, ita liberas esse querimonias sinis, ut is, qui dignitate principibus excellis, facilitate par infimis videaris. Moderationem modestiamque, in omni fortuna eminentia bona, propria habes, &, quod de Tito olim dictum, neminem à sermone tuo tristiorem dimittis. Tua quoque hæc vox est, quæ olim fuit Trajani laudatissimi Principis: *Talem præstabo me*

imperatorem meis, qualem optarem ipse privatus. Quæ cum ita sint, minimè fuisse difficilis deliberatio credenda est, quisnam potissimum tantis rebus, hoc tanto bello præficiendus esset. Mihi verò memoriam veterem repetenti, & mentis oculos per antiqua avorũ tuorum decora circumferenti, hæc sedet sententia; nulla te virtute majoribus tuis minorem futurum; qui nulli dignitate, opibus, animique celsitudine es inferior. Quid? quod rerum à te gestarum præstantia, velut quibusdam alis, sublati, cogitatione & spe multò jam ulterius provolamus. Nec sentit vovetque aliud Patria universa, quæ vota jam sua colligit, faustisq; acclamationibus Gubernatorem suum gratulabunda excipit. Gaudent Illustrissimi Potentissimique Fœderati Belgij Ordines, &, quam summam habent potestatem, Te imperante ac vindicante illustriorem habent. Gaudet Batavia, singulari jure tua, & ei se vitam dedisse gloriatur, à quo vitam jam sibi, securitatemque promittit. Gaudet Geldria, & illum se ducem nactam lætatur, cujus industria propagatos imperij sui fines, Rhenum, Vahalim, Mosamq; ab hostium incursionibus non semel defensos adspexit. Gaudent Toxandri, & cum omnium te ducem agnoscant, suum privato nomine compellant. Gaudent Trajectini, & inter Batavos ac Sicambros medij, utrorumq; applausus suis applausibus excipiunt. Gaudet Nassaviorum familia omnis, & gloriæ suæ incrementa ex tuâ sperat. Gaudet civium quisque, quorum alij corpus, non virtutem, alij solùm nomen patris immutatum

tatum esse dicunt. Omnes certatim te velut beneficum & salutare quoddam numen adspiciunt, alternis judicijs ambigentes, Dominum salutem, an Patrem. Iam militum, totiusque exercitus applausus, quantum tui vel admirationi dediti sint, vel charitate flagrent, testes sunt. Fremitus concursusque omnium, neminem solum gratulari sinit. Ac cæteri quidem viciniores Principes ac populi, quanta omnes animorum alacritate recentem Præfecturæ tuæ nuncium acceperint, ex eorum Legatis cognoscere potuisti. Academia nostra, Reip. hujus non ornamentum solùm, sed & fulcrum, pariter Te Patriæ ac litterarum, Martis Palladisq; tutorem veneratur. Quare capesse gubernacula florentissimarum provinciarum Princeps Ill^{me}, quas fama rerum gestarum, opum affluentia, virium gloria terribiles fecit. Agitur in ijs Nassaviorum gloria, quæ tibi à majoribus cum magna in rebus alijs, tum maxima in re militari tradita est: agitur salus tot sociorum atque amicorum regum principumque, qui suam felicitatem perniciemq; à nostrâ sejungi non posse sapienter vident; agitur fortuna tot optimorum civium, quibus non salvis & pacis ornamenta, & subsidia belli frustrà requires. Exempla Tibi adsunt fortiter & feliciter capiendi imperij a majoribus illis tuis, quos immensa serie Cæsaribus annectis. Eminent inter illos Adolphus, Gulielmus, Mauritius, primi ultimiq; conditores magnitudinis & claritudinis Nassavicæ. Adolphus vir bello maximus, plus virtuti suæ, quàm fortunæ

debuit; & quum omnia sua saluti publicę devovisset, se quoq; tandem devovit, docuitque posteros, difficulter possideri imperia, quæ cum potentiorum invidia possidentur. Gulielmus pater, ut cæteras ejus virtutes sileam, Lenitatem, Constantiamque, & in sævis undis tranquillum animum tibi transcribit. Vt gubernator in magna navi flectit ac regit omnia parvo motu, ipse immotus; talis ille tuus genitor, periculorum securus, fluctuantem bellorum tempestatibus Belgicæ navem. Quid Mauritius frater? vixit carus suis, metuendus hostibus, utrisque venerandus, & satur gloriæ, satur vitæ, Te non imperij modò sui, sed & virtutum suarum hæredem reliquit. Fuit in illo vis animi incredibilis, laborum patientia propemodum nimia, fortitudo inter Europęos Principes excellens, consilium par animi fortitudini, scientia rerum Mathematicarum eximia, pietas denique erga parentem insignis; quam, Philippum paternæ cædis authorem non semel justissimo bello ultus, orbi testatam fecit. Et, quæ summa numinis benignitas fuit, exspectavere eum fata, dum Oriente domito, aditoque nuper Occidente, quicquid mortalitas capiębat, nominis fama impleret. Quod si maternum genus spectare libeat, quod ex Galliæ summis Principibus deducis, hîc avum intuere Casparem Colinium, Galliæ Admiraliū, magnæ authoritatis, famæ, ac fidei virum, qui cum se totum puriori religioni consecravisset, vitam sibi crudeliter eripi, quam illam, maluit. Tu succedis, & ijsdem virtuti-

bus

bus illos reddis, quorum sanguinem præfers. Non potest non rapi ad similitudinem eorum, à quibus fluxit, excellens indoles, & simulacrum refert cœlestis animi decerpta ab ijs aura. Obsequeris vocanti Te ad magna Fortunæ, sed ita, ut virtuti illam ipsam debeas. Sine hac Princeps famam magnam habere potes, non potes bonam. Non convenire cuiquam imperium ajebat Cyrus, qui non melior esset ijs, quibus imperaret. Nec firmum imperium esse potest, ubi illa exulat. Vti navigantium oculi in Helicen, ita in Principes suos versæ pleræque civium mentes & oculi, non tam imperio, quam exemplo moventur. Arduum tuum munus est & magnum, mole, cura, periculo. Bello præficeris gravissimo, sive hostem spectes, cujus potentia maxima est, sive rempublicam, quam defendi nostra aliorumq; interest. Et cum alibi bella fuisse, & transisse compertum sit, hic sedisse, & habitasse credũtur. Scilicet fecit locorum oportunitas, & eorum conspiratio, qui magnitudini nostræ sunt offensi, ut consilia, & arma undique Austriacorum verterentur in has partes, & nostro hoc solo certamen certaretur, penè dicam, de Europa. Venisti in medium belli discrimen, ex quo non difficulter Te expedies, si, quod facis, Deum adhibueris in consilio, & nihil magni sine illo Numine te posse credideris. Habuit olim libertas nostra hostes potentissimos Romanos, & jam Hispanos habet, gentem, uti Annæus Florus testatur, *bellatricem, viris armisque nobilem, Annibalis eruditricem.* Vtrisque, cum in bella tru

dere-

deretur, opposuit causæ æquitatem, artem militarem, & invictum animi robur. Sed per gravissimas tempestates, & bellorum procellas, in hanc temporum felicitatem enavigavit, auctaq; inter arma & enses, imperij potestas, fama, & opes. Tu ijsdem pręsidijs fretus, fortitudini animi, quæ in te summa est, consilium jungis; quorum alterum ex providentia timorem, alterum ex audacia temeritatem afferre solet. Vides magnos duces plura consilio quam vi perfecisse: nec temerè Diomedi socium Ithacum assignare sapientiæ patrem. Bellum Hispaniense, gravissimis causis, magno animo, felici successu susceptum, continuas, & parentis tui infandam cædem porro expiare pergis. Vtique Belgis imperas, quibus pro aris & focis fortiter mori suavius semper fuit, quam antè eos. Imperas ijs, qui bellis circumsepti, nondum tamen bello lassati sunt, nec pacem se habere posse, præterquam in bello, arbitrantur. Imperas, sed magnis rerum nostrarum adjutoribus, Gallo & Britanno, quibus opitulandi necessitatem non sociorum solum amor, sed & propriæ securitatis solicitudo quàm maximã imponit. Et est profectò is hostis, cum quo non de gloriâ, aut propagandis imperij finibus pugnamus, sed de vitâ, & quod vita antiquius, avitâ libertate. Fatum quoq; hoc est tuę stirpis & domus, ut gloriæ suæ magnitudinem à miserorum tutelâ habeat. Dictum olim de Scipionum gente, natam eam ad Carthaginem vincendam. Ego de tua dixerim, natam eam ad sublevandos tyrannide, ac fœ-

do

do servitutis jugo Belgarum populos. Pacem ab hoste nec petis, ne victi videamur; nec oblatam respuas, ne superbi victores habeamur. Nihil enim magis decorum Principi, quam ut sciant omnes, & suscipere illum justè bella, & finire posse. Sed nullam admittes, nisi honestam & tutam. Secus non pax ea foret, sed servitutis pactio. Procerum populiq; hæc vox, hæc sententia est: Potius cum dignitate cadendum esse, quam cum ignominia serviendum. E militia & bello subductum Respublica vocat, sed (ignosce Patria sic loquenti) non omni ex parte beata. Tu beare eam porrò non desinis, dum Religionem & Iustitiam, certissima securitatis publicæ pignora, fortiter propugnas. Vtique hæ illæ virtutes sunt, quibus Principes Deos fieri Augustus perhibebat. Illa, cum Dei Opt. Max. munus sit, in animos imperium habet, nec à nobis divelli potest. Et cum Deo hominem, homines hominibus, hos ipsos Principi suo alliget, vincula illa dissolvi non patitur. Vnam sententiâ frustrà expectabis, quia suam quisq; impensius amat; unam animis optare licet, quia plures Christiani sumus; quos utcunque opinio, & doctorum placita dividant, cœlestium bonorum sensus communioq; arctius junxisse debebat. Occurrit supplex Iustitia, & ad pedes tuos provoluta, se quoq; laciniam vesti tuæ attexi postulat. Dum se commendat, cives suos tuosq; commendat, summi, medij, infimique ordinis. Tu Curiæ ac juris summus præses unicuiq; suum das, ne inferiores vim patiantur, nec superiores contume-

liam accipiant. Non minus enim te civibus datum arbitraris, quam tibi cives. Et sicuti sidera splendorem non habent, nisi ut usibus mortaliũ inserviant; ita nec Tu dignitatem hanc, nisi cum officio devinctam habes. Iustitiæ clementiam, & lenitatem admisces, & in hoc fastigio non magnus magis, quam bonus audire desideras. Amari siquidem à popularibus, metui ab hostibus digni principis est. Famã, jam prę sertim in theatro ejus positus, seriò curas; & cum reliqui mortalium ea, quæ conducunt, maximè sectentur, Tu præcipua rerum tuarum ad illam dirigis. Quare tẽporibus tuis dicendis non deerunt decora ingenia, & grata posteritas prosperam tui memoriam circumferet. Nec minus lætus hic Inaugurationis tuæ orietur dies, & salutaris Belgis tuis, nec Belgis tantum, sed & vicinis, nec vicinis tantum, sed & longè dissitis; etiam ijs, qui adversa nobis vestigia prementes, alia sidera, aliud cœlum vident. Plura dicerem, nisi apud Deos Principesque pauco sermone utendum scirem.

Faxit Deus immortalis, stator vindexq; huius imperij, ut quam libertatem avitam insignis Nassaviorum prudentia, Procerum, civium, militumq; egregia virtus, & antè omnia cœleste ipsius numen hactenus defensavit, tutam porrò inviolatamq; conserves; & Parenti fato dispar, Fratri felicitate par, utriq; animi magnitudine simillimus, Te officiaq; tua omnia PATRIÆQVE PATRIQVE *æternum consecres.*

Ita vovet EXCELLENTIÆ tuæ

addictissimus

CASPAR BARLÆVS.

In SYMBOLVM Principis.

Qui Patriæ de Patre satus PATRIÆQVE PATRIQVE
Militat, hæc Princeps Symbola digna gerit.

DE

FREDERICI HENRICI

Auransiorum Principis Præfecturâ

Panegyris

CASPARIS BARLÆI.

BELGICA, quam magno circumfluus æquore Nereus
Tundit, & inviso tutam secludit Ibero;
Quæ socias sacro junxisti fœdere terras,
Nec rigidi fers jussa Tagi, calcataq; Regi
Hesperio paribus propugnas jura periclis:
Sit mihi fas tibi fausta loqui, lætumq; precari
Augurium, facilesq; Deos; dum prospera duros
Discussit Fortuna dies, & falciger iras
Lenijt, ac facili procurrunt sidera motu.
Explicat ipsa suos oriens Aurora jugales
Lætior, & mæstos defuncto Principe vultus
Expandit meliore coma; nec gaudia Titan
Dissimulans, Batavo fulget magis aureus orbi.
Tu Superis HENRICE *places, & numina nobis*
Blanda facis; tibi pacatus desævijt æther,
Et veteres seclis trudit melioribus annos.
Auspicijs Paphos alma favet, thalamosq; coronat
Conjuge mollis Hymen. deerat spes altera gentis
Auraicæ, tantoq; novum de Principe germen
Debebat cœlum Batavis, & læta futuros
Exspectans natura Duces. Nunc publica curas
Sceptra vocant, fascesq; tibi designat, & enses

Belga favens, totumq; audet tibi subdere Martem.
Maxima Battavicæ crevit reverentia terræ,
Et gaudent delubra Deûm, trabeataq; passim
Limina; jam sacro circumvallata Senatu
Curia neglectas alio sub Præside causas
Vindicat, & presso accelerat responsa clienti.
It Themidi Bellona comes, frenisq; sub ijsdem
Concordes sociant animos, nec patria tantos
Pluribus imperijs prudens divellit honores,
Juraq; castrensi dirimit civilia lauro.
Scilicet una decus belli fortuna tuetur,
Et momenta togæ; ne vel vilescat inermis
Curia, vel solo damnentur crimina ferro.
Non pudet armatas Astræam ferre secures,
Et gladium vibrare manu; nec pristina legum
Gradivus consulta fugit. Spectatur in aulâ
Miles Arausiades, & qui modò voverat arma
Cattigenis, patrijsq; fidem juraverat oris,
Jam sua clamosis despondet nomina rostris.
Inclyta progenies, & priscis cognita seclis,
Imperium, titulosq; capit; cui splendidus olim
Implicuit sacros Mœnus diademate crines,
Et pronæ fulsere aquilæ. Sic nempe futuros
Oceani, terræque Deos, & divitis Indi,
Augusto voluit numen de sanguine nasci.
Illic magnanimos series aspectat Othones;
Illic Pannonio celebres Mavorte Robertos,
Victores Latij, & captæ (proh tempora) Romæ.
Tunc cum purpureus gemuit nova vincula præsul,
Cæsareumq; nefas, ereptaq; jura cathedræ

Indoluit,

Indoluit, mediisque pater Tiberinus ab undis
Dura triumphati spectavit fata Quirini.
VValravos fert illa duces, felicia Gallis
Nomina, cum socium exoraret Sequana Rhenum,
Et premeret populos virtus Germana rebelles.
Hic quoque Gerlacos, quos sanctior infula texit,
Et Jani fulgent Proceres. quique acer in hostem
Ivit, & exutum docuit parere Garumnam
Engelbertus ovans. Non hunc magis horridus ensis,
Quam pacis decoravit amor, Batavâque superbum
Majestate caput; querulas cui Flandria voces,
Et tumidos posuit dictis placata furores.
His genitor defluxit avis; nec degener illo
Sanguine crudelis furias contempsit Iberi,
Albanique minas: vomeret cum prælia Bætis,
Missaque in Advaticis sævirent agmina portis,
Et lentos secura Fides conscenderet ignes.
Ille Pater, magno Belgas turbante tumultu,
Asseruit ferro patriam, tot restitit armis
Vnus, &, iratis Princeps tranquillus in undis,
Jura focis, arisque Deum, terrasque colonis
Reddidit, & profugis desertas civibus urbes.
Nec te magna parens, duris exercita fatis
Femina, cui triplici maduerunt cœde penates,
Bisque empto latrone thorus, jam serâ silebunt
Carmina. Tu tantæ dicas primordia gentis
Gallia, & ingentem fastis inscribe Loysam,
Colinio sque Duces. Tumulos venerare; sed unum
Tot seclis expunge diem, quo perfida Cypris
Cædibus infames Francorum aspersit amores,

Impiaque aspexit redivivus fercla Thyestes.
Mauritius virtute præit, titulisque decorum
Illustrat, belloque genus. Non una trophæis
Sat fuit, aut forti suffecit Belgica dextræ,
Parva nimis. Vasti clauduntur cardine cœli
Prælia, & immensum circumfert vela per orbem
Bellatrix, victrixque manus. Sic plurima sceptris
Accedunt FREDERICE *tuis, longoque triumphas*
Ordine, & innumeris turgescit linea lauris.
Nec tibi pacatis Germania sedibus olim
Vitæ jura dedit, nec prima luce coronas
Suspendit foribus Cattus, stirpique tuorum
Saxo placens. Gaudet claris natalibus æquor,
Nereidumque domus, Batavi. Tu fluctibus ortus,
Oceanoque patri debes. Tu Martius inter
Tympanaque, fremitusque virûm, bellique labores
Nasceris, & patrio tepefactis sanguine cunis
Indormis, scelerum ignarus. nisi fortè tenellis
Emicuere aliquæ jam tum vagitibus iræ,
Et cæsi vindicta Patris. Velut obvia quando
Occurrens Libyco tigris furibunda Leoni,
Cui proles it parva comes, discerpta feroces
Deponit moritura minas. stat proxima matri
Trux soboles, sentitque malum; sed viribus impar,
Præsentem condit, mox hunc ultura, dolorem.
Jactat Creta Jovem, Delos Latonia Phœbum,
Partus Delpha tuos. Fratrem dedit extera tellus,
Sed genitrix urbs nostra tibi est. quid mœnia civis
Gibboso fundata Duci, laticesque recoctos
Esse putas laudis precium? tibi gloria major

Surgit,

Surgit, & Auraicus latè famam explicat infans.
Ille ubi prima levi fixit vestigia gressu,
Militis emicuit species, genitusq́; videri
Bellator poterat. Sunt arma crepundia, lusus
Devicti Mavortis opes, raptæq́; subactis
Hostibus exuviæ. Clypei, galeæq́;, tubæq́;,
Et coni radiantis apex, felicia belli
Orsa, placent, mediisq́; audax adolescit in armis.
Sæpè dedit teneris hastam gestare lacertis
Mater, & intrepidos velavit casside vultus;
Vel latus accinxit gladio, duroq́; futurum
Armavit thorace Ducem. capit illa doloris
Lenimenta sui, natiq́; in imagine gaudet,
Ultorem mirata suum, festinaq́; voti,
Hic vindex tuus, inquit, erit Gulielme, nec umbrâ
Nassavios inter proceres errabis inultâ.
Excepit prætexta togam, bullataque vestis
Expandit juvenile decus; cum ludrica belli
Auspicia, & fictæ sprevit præludia pugnæ
Mens celso cognata polo. vilescere Pallas
Incipit, & Batavas jam dedignatus Athenas,
Gradivi præcepta capit. lorica Lycæum
Despicit, arma scholam, chartasq́; repellit inertes
Pugnatura manus. Fraterna negotia spectans,
Hæc vellet permissa sibi, doluitq́; trophæis
Præcidi tot bella suis: parere Sicambrum,
Et fortes animis Frisios, postremaq́; quondam
Nomina terrarum Morinos: tot castra teneri
Legibus, & famulis Mosam pallescere ripis,
Et fratri totam Superos impendere Daphnen.

Possedit Bellona virum, & florentibus annis
Inspirat Martis rabiem. mora nulla, ferocem
Occupat Hesperiam, &, quæ vulnera fecerat ensis,
Lambit, & hostilem rabido bibit ore cruorem,
Acer & indomitus; quo vel spes certa triumphi,
Vel patris memor ira vocat. pedes urget Iberum,
Urget eques. fusos premit imperterritus hostes,
Nec veniam dant arma fugæ. Non horrida mortis
Creditur, aut lethi facies. non frigida Phœbe
Importuna Duci est; vel qui sublimior axem
Phœbus habet. Vidit spolijs Aurora superbum,
Et lucis pars nulla vacat. pars temporis omnis,
Pugnanti favet omne solum. Jam classibus undas
Claudit hyems, equitumq; globos glacialia vectant
Flumina; nunc eadem Zephyris spirantibus æther
Laxat, & æquoreis exercitus innatat undis.
Quis tibi tunc Alberte dolor? cum classica nostri
Principis Erkelias premerent victricia portas,
Et circum flagraret ager; cum rapta supellex,
Nec custoditum victori cederet aurum,
Captivæq; nurus. Qua tunc formidine pressi
Pallebant Grudij; Batavas cum Dela phalanges
Cerneret, & docti muris vicina Lovani
Lætior Auraicas cantaret buccina laudes.
Cum tu clare Ligur, cum Princeps fœmina regni
Fumantes frustrà lachrymis exstingueret ignes,
Ingemeretq; suis tristis Brabantia bustis,
Tutelæ secura suæ; cum territus hostem
Fugit, & ingenti se condidit æquore Schaldis.
Non Pandioniæ sic contremuistis Athenæ;

Cum

Cum ferus immensos vastaret milite campos
Medus, & in solis habitaret Græcia transtris.
Non sic obstupuit Latium, cum frangeret Alpes
Hannibal, & victis tremerent Capitolia Cannis.
Dic mihi Fama memor, quales Alemannia vultus
Sumserit, adventu Batavi Ductoris, ut omnis
Castra Getes, pavidusq; averterit agmina Cimber,
Codaniq; sinus populi; cum libera ab armis
Urbs augusta novis juraret fœdera pactis.
O quoties duri circum fera cornua Rheni
Vectus equo, & triplici cataphractus pectora ferro,
Hesperias acies, & formidata colonis
Castra stitit: quoties Vahalim Mosamque minacem
Cædibus Ausonijs, vel sanguine tinxit Ibero,
Et victos galeis hausit victricibus amnes.
Flandria fatales Morinis reminiscere fastos,
Quæ cladis tum causa tuæ, quibus impiger ausis
Auraicus, fraterq; ruant: nunc littore castra
Prima locent; nunc arenti Gradivus arenâ
Æstuet, & geminum spectet de collibus agmen,
Divisa virtute ferox: ut lurida Thetys
Scuta virûm, galeasq;, & Bætica corpora fluctu
Abluat, & victo redeant sua castra Philippo,
Vecta mari magno. Sed tu mihi Rora furentem
Siste Ducem. viden ut medios dilapsus in hostes,
Longius ipse suas linquat post terga phalanges,
Et captum circumstet Iber? Vos credite Belgæ.
Liber abit, pugnamq; novo Mavorte lacessens,
Qui modò captus erat, capienti elabitur hosti,
Raptaq; prostrati suspendit signa Trivulti.

Ecce Palatinæ libertas saucia terræ
Poscit opem, victas Italus dum possidet urbes,
Arvaque Cæsareis Nemetum submittit habenis.
Nassavius molitur iter, nec segnior armat
Cornipedes, patriamq; alium deducit in orbem.
Belga bibit Mœnum, timidum gens nostra Mosellam,
Accola Neptuni Nicrum. miscentur in unum
Vangionum, Batavûmque manus. non Trevir euntem
Sistit, & oppositis populosa Moguntia castris.
Stant acies. Verum si mens non læva fuisset,
Lentaq; cristatus traxisset prælia Teuto,
Non jam Cantabricæ turbarent præla cohortes,
Victorique Nicer fasces submitteret Istro.
Inter bella animum pugnæ inflammabat amore
Magnus Otho, quem Bistonijs Germania peltis
Ire gravem, atque aquilis perjuras cedere Lunas
Lætior adspexit: nunc victrix dextra Roberti;
Nunc bellatoris virtus generosa Renati
Subdebat stimulos, tantoque alimenta furori.
Quò fessum Dux summe rapis trans æquora vatem,
Et vastos pelagi fluctus? regemque salutas,
Crinibus augustum triplex qui intexuit aurum.
Non mea regales tecum pudibunda subibit
Musa lares, nec tanta rudi fiducia Phœbo est.
Tu patriæ voces, & nostri jussa Senatus
Perficis, & magnæ juratum fœdus Elisæ,
Publicaque egregijs confirmas commoda curis.
Nec solum Auraicas Mavortia nomina lauros
Condecorant, sed Marte gravis, belliq; trophæis
Consilijs augetur honos. Respublica felix

Te Duce, te suasore manet; consultaque gaudens
Suspicit, & calidos Prudentia dirigit enses.
Virtutum tibi templa patent, exemplaque factis
Prælucent antiqua tuis. Dum libera quæris
Imperia, audacis succurrit gloria Bruti.
Dum mortem populo impendis, te Consulis umbrâ
Solaris Decij. Vrgentes si sistat Iberos
Dextera, magnanimus monstrat tibi flumina Cocles.
Bella trahis, suasit Fabius. Victoribus instas,
Jam repetita redux attollit signa Camillus,
Et raptum tibi Roma decus, Latijq; resarcit
Opprobrium. Cum dura pati fortuna coëgit,
Plurima ab intonso sumis documenta Catone.
Commendat faciles Trajani gratia vultus;
Nec patitur Titus esse ferum. Si lurida vexet
Castra fames, non jam Curios, contentaq; parvo
Pectora Fabricij solus mirabitur Auson.
Et Belgæ rudis herba placet, calidoq; recoctæ
Sole dapes, & quæ medijs opsonia campis
Lixa parat. Si sancta fides promissa reposcat,
Regulus exemplo est. Fastus contemnitur effrons
Tarquinij, Manliiq; rigor, sæviq; Neronis
Funera, & immanes quos olim Roma tyrannos
Indignata fuit. Menti constantia sedit
Adversis infracta malis, & crimina solum
Haud credit licuisse sibi; nec jura favori
Donat avaritiæ rabies, aut nescia recti
Ira gravat. cunctos clementia temperat actus,
Et metui servile putat. Plus roboris addit
Imperijs securus amor, blandoque potestas

Nixa supercilio; nec se terrore tuetur
Majestatis honos. querulæ vaga murmura plebis
Rectorum scis esse vices, regnique labores.
Ipse probas, quæ facta cupis; nec subdolus aures
Tundit adulator, sævoque ferocius hoste
Lingua nocens. Totâ livor proscribitur aulâ,
Dum solus damnetur Iber. Te patria primum;
Tu patriam, sed primus, amas. vocat illa parentem,
Tu sobolem; dubij patrisque, & Principis inter
Nomina pergratis cives erroribus hærent.
Felix illa dies, medijs quo Belgica castris
Elegit gavisa Ducem, fraternaque fratri
Sceptra dedit. felix eadem, quo splendida tecum
Astrææ venerandus adit delubra Senatus,
Æternumque tuo capiti meditatur honorem.
Favistis Superi Batavis; dum Principe ab uno
Jura Themis, Mars arma capit. non horridus ultrà
Terret, & ultrices Divûm pater explicat iras,
Aut cœlo portenta trahit. Post funera Princeps
Nasceris, & nigros feralia pondera peplos
Exuit alba dies; & quæ modo præfica cantu
Luxerat Auraicum, tristes te Præside lessus
Nescit, & excusso reparat sua gaudia luctu.
Applaudit tibi Belga favens, primusque Sicamber
Accinit augurijs; tibi propugnacula Mosæ,
Et totum pandit Vahalim, divisaque Rheni
Flumina, & invictas ferratis mœnibus arces.
Nec minus alma tuis genitrix Hollandia cunis
Læta novo fulgore micat, natoque superbit
Principe, & augustas submittit fascibus urbes.

Omnia

Omnia præsenti postponit secula duris
Emergens Toxander aquis, & Flandrica donans
Imperia, Auraico littus custode tuetur.
Te Flevus, Drusique labor, donataque mitrâ
Oppida, te dominum divisis castra salutant
Gentibus; ipsa suo vel quas fœcunda virorum
Albion excivit gremio, vel proxima Rheni
Fontibus ora dedit, vel quas Germania pugnax
Casside, & æratis armavit Gallia gæsis.
Eoi tecum restaurant fœdera reges,
Rectorem Tidora colit; ditesque Moluccæ,
Javaque odoratis onerant tibi mercibus alnos,
Victricesque rates: fulvum Guinæa metallum
Spondet: Hydaspeis ornantur pilea gemmis,
Atque alibi jam lucet Eos, Arctoaque cingit
Tempora. Transmittit longinquis munera terris
Taprobane; fundunt reduces tibi thura Sabæi,
Et Syriæ molles populi, ac vicina Damasco
Mœnia. Cuncta tuas venerantur littora laudes,
Totaque Nassavijs vel paret machina jussis,
Vel parere timet. Vastis circumfluus undis
Neptunus tibi vota fremit, sævumque tridentem,
Nereidumque domos, & magni jura profundi
Mancipat, & totum submittit classibus æquor.
Sume paludatas, Princeps venerande, secures,
Et castris dic jura tuis. Sat multa triumphis
Littora servat Iber. Phœbo subtraximus Indum;
Occiduus restat, nec notus finibus Auster,
Nec passim faciles Afri. Victricia cernat
Signa Tagus, nostrisque minans Carteia carinis

Occidat,

Occidat, & quondam mundi pars ultima, Gades.
Prædatrix Ostenda ruat, tandemque tropheis
Accedat Dunkerka tuis. hostilia subde
Oppida, securus decurrat puppibus æquor
Navita, nec captus ploret sua fata viator.
Saltem aliquà Batavis Bredanum averte pudorem.
Multa tibi AEtnæis jam fumant æra caminis,
Invictasque Duci galeas, & nescia ferro
Cedere scuta suis Brontes fornacibus aptat,
Vulcanus gladios, Steropes thoraca, Pyracmon
Ferratas subigit frameas, clavisque nitentes
Loricas rutilo gaudens superinduit auro.
Ipsa tibi magno tellus percussa tridenti
Fundit equos, cui Nassavius calcaribus armos,
Attentumque latus fodiat, qui flumina velox,
Et rapidum tranet Vahalim; nunc culmina doctus
Transvolet, & nulli Cererem subducat aristæ.
Jam video nova regna rapi, Morinosque coactos
Degeneris meminisse fugæ, jam subdere colla
Aduaticos, domitis Schaldim mitescere castris;
Latius impexum fines diffundere Geldrum,
Semotoq; magis Frisios prædone vagari.
Tu Patriæ dignos ex te concede nepotes,
Auraicumq; expande genus, stirpiq; futuræ
Imperij promitte decus. Tibi templa, penates,
Curia concordes æterno fœdere mentes
Despondere velint: nec te Fratriq; Patriq;
Dissimilem belli videant virtute Batavi.

FINIS.

MANES AVRAICI,

Sive in funus

Illustrissimi ac invictissimi Principis

D. MAVRICII,

Principis ac Domini Aurantiæ, Comitis Nassaviæ, Cattimeliboci, Viandæ, Dietsiæ, Mursiæ, Buræ, &c. Marchionis Veræ & Vlissingæ, Baronis Bredæ, Domini Graviæ, & regionum Cukiæ, S. Viti, Daesburgi, Diestæ, Grimbergæ, Herstal, Cranendonck, Warneston, Arlay, Noseret, Leckæ, Polaniæ, Niervardiæ, Aggeris S. Martini, Vice-comitis hęreditarij Antverpiæ & Bisancię, &c. Gubernatoris Geldrię, Hollandię, Zelandię, Westfrisię, Zutphanię, Vltrajecti, Trans-Isulanię, &c. Supremi militię Fœderati Belgij Ducis, generalis rerum maritimarum Pręfecti, & Equitis Regij ordinis Garterij,

Epicedium

CASPARIS BARLÆI.

Lugduni Batavorum,

Excudebat Godefridus Basson.

cIↄ Iↄ cxxv.

MANES AVRAICI,

Sive in funus

Illustrissimi ac Invictissimi Principis

D. MAVRICII,

Principis ac Domini Aurantiæ, Comitis Nassaviæ, Cattimeliboci, Viandæ, Dietsiæ, Mursiæ, Buræ, &c.

Epicedium.

Sidera Belgarum socijs contraria terris
Neptuni terrent populos, & fœdere lævo
Errabunda truci concurrunt lumina vultu.
Nec victi Superûm placarunt numina Boij,
Et cæsæ ingentes animæ: non pulsus avitis
Sedibus, & patrio Nemetum de limine Princeps:
Fatalesque vices Batavûm: non funera magni
Regis, & attoniti rapto rectore Britanni:
Et quæ plura ferox nuper portenta cometes
Prodidit, & diris præcîdit stamina fatis.
Omnis in Auraico crescit dolor; & sua damnans
Gaudia venturos præsentit Belga labores;
Dum tanti Ducis arma jacent; nec ahenea cassis
Cingit honoratam media inter prœlia frontem,
Aut Marti dat jura suo, nec fœta triumphis
Gloria devictum prorsus sibi spondet Iberum.
Ex æquo sors illa nocet: nec simplicis umbram
Funeris urna capit. morimur cum Principe cuncti,

Et patriæ ruit alma salus. decessimus omnes,
Et bustum commune sumus; nec publica tantum
Nomina luctus habet; potius privata dolemus
Augustos pia turba rogos, & proxima letho
Agmina ferali trahimus suspiria planctu.
Occidit Hesperiæ terror, spretiq; Philippi
Opprobrium, & manes dudum satis ulta paternos
Dextera; cui niveis toties invecta quadrigis
Inclyta devictas patefecit gloria portas.
Nec laudem morientis habet, bellove cadentis
Cantaber; aut tantos potuit sperare triumphos
Dux Italus. Soli excellens prosternere fortes
Dij valuere caput; nec victis debita terris
Vna triumphanti cessit Victoria cœlo.
Succubuit Mars ipse viro, quem cedere ferro
Sæpius, & pressis aciem diffundere castris
Vidimus audaces Batavi; nec rectius ensem
Bellonæ strinxere manus. Cœlestibus armis
Pugnaces cessere minæ, tantumq; supremo
Concessum superare Iovi. Regnator aquarum,
Et magnus Belgî domitor, tot nomina laudum,
Victricesq; aquilas uni submisit Olympo,
Armorum belliq; satur. seu fata vocarunt
Emeritum, terraq; omnes explevit honores;
Seu gravis ira Deûm est. Poteras non clarior ultrà
Magne Heros vixisse tuis, nec dignius unquam,
Non victâ virtute, mori; dum personat orbis
Militiæ documenta tuæ, geminoque sub axe
Attonitas feriunt felicia classica gentes.

Iam

Iam spatium meritis aliud, jam sidera deerant
Altera, quò victor proprios deducere Cattos;
Aut immansuetos posses transferre Cheruscos;
Aut socium Tamesi Scotum; vel fervida Celtæ
Pectora, & infracto braccatas corpore turmas.
Nec voluit superesse manus, quæ fessa laborum
Quadruplici tumidas meruisset cardine lauros,
Et famæ complesset opus. Spectaverat Auster
Pacatum, nostris captivum classibus, æquor
Ferre jugum, & Batavis Chilen ardere favillis.
Malbarici patuere sinus, Phœbiq; cubile
Illius auspicijs missus compresserat hospes,
Et thalamos Aurora tuos, & torrida flammis
Littora: quà rabidâ stipatus Mænade Liber
Invida prædixit nostræ commercia terræ,
Quasq; mari portamus opes, venturaq; serò
Carbasa. Terruerant gelidũ quoq; transtra Booten,
Extrà anni Solisq; vias: ubi verba fretumque
Nassavij æterno servat sub frigore Thetys.
Scilicet hac hosti brevior tentata nocendi
Semita, & Eoi quæsita potentia regni,
Quà glacies & dura aditus natura negavit;
Nec sequitur Cancri damnatus finibus Æthon.
Hoc totum potuere rates: nec vincere terrâ
Sat fuit, Oceanum, medioq; natantia ponto
Regna capit Nerei soboles; subjectaque nobis
Alterius convexa poli. Ductore sub illo
Conveniunt gemini sceptris communibus Indi;
Iunximus Europam Numidis, Asiæque potenti

Battaviam: Gangi frenatum littore Rhenum;
Ipſam Helicen cum Solis equis: commercia Nigris
Invehit in Vahalim; & toto volitantia mundo
Æmula Romanos tranſcendunt carbaſa fines.
Nec tamen antè Duci naſcentem ſubdere Solem
Cura fuit, quàm tuta domi fortuna ſtetiſſet,
Limitibuſque exiſſet Iber; quam priſtina rurſus
Reddita libertas patriæ, depulſaq; Bætis
Imperia, & ſacro quæſitus nomine lictor.
Iam tum Tarpeij tenebris immerſa Monarchę
Emicuit veneranda fides: nec purpura nobis
Amplius ignavi perſuaſit numina ligni,
Et cultum ſine mente Deum. pia femina laudum,
Virtutumque exempla dabant generoſa parentum
Nomina, Naſſavioque inſignes Cæſare faſti.
Iam puero Martis rabies, hoſtemque premendi
Ardor erat, galeæque micans in vertice fulgor,
Et procul adverſo nutantes flamine criſtę,
Et rabies ſpumantis equi, fremituſque virorum,
Tympanaque in medijs ſpirabant prælia campis.
Armabat balliſta manum, gladiumque peritus
Stringere, & edoctam Threcũ pręcepta machęram,
Ibat in hoſtiles cuneos. lituiq; tubæque
Pugnandi fomenta dabant. Hæc ſola voluptas,
Inter pugnaces greſſum librare maniplos,
Et mixtos linguis populos. Iam juſſa phalanges,
Et leges acies capiunt; jam nominis horror,
Ipſaque majeſtas animos, atque effera duri
Militis ora tenet. poterat regnare ſilendo,

Et

Et nutu Dictator erat. Nec gloria belli
Expectare virum voluit. Prætexta triumphos
Adspicit, & rudibus Mavors se ostentat in annis,
Præsagus tantorum operum laudisq; futuræ.
Altera Troia dolis capitur, primique laboris
Præmia cespes habet. Voluit se vincere demens
Hostis, & invictis infert fatalia muris
Pondera lævus Iber. stupuit fortuna, suumque,
Cum vicit, laudavit opus; ne Græcia felix
Sola foret, fraudisq; suæ præconia ferret.
Nec tantum placuere doli, fallaxq; juventæ
Commentum, nostroque Sinon sub sidere natus:
Plus acies, plus dextra valent, pariterq; Philippum
Et virtus domat, & ratio, fortuna laborque,
Visque favens Superûm: nec Belgis sufficit uno
Victores audire modo. Tu conscia rerum
Dic mihi Calliope, (neq; enim sine numine divûm
Vicimus, aut tantos fas est memorare labores)
Dic acies, actasque animis in prælia gentes,
Oppida victa manu, captivas classibus undas,
Victores Asiæ populos, & subdita Cattis
Littora, & hostili manantes sanguine terras.
Post scelus Hesperium, patriæque infanda parentis
Fata, Britanniacum ratibus contexerat æquor
Cantaber, & magnam debellaturus Elisam,
Pleumosios Morinosque inter spe vicerat hostem.
Cui veniens paucis Batavum manus obvia transtris,
Fluctivagas acies, totique minantia ponto
Castra Caledoniis Thulesque illisit arenis.

Pinus ubi, laceræq; natarunt æquora puppes.
Post etiam accensas Arctoo milite Gades,
Et flammas Tartesse tuas, spoliataq; ditis
Regna Tagi, & vacuas Eois mercibus alnos
Vidimus, & victam audaci certamine Calpen:
Tunc cum belligeras illi subijsse carinas
Cerneret Oceani quondam regnator Iberus;
Nec posset superare domi: cum proxima regi
Littora Bęticolæ magnis Heemskerkius ausis
Vreret, & fractas audaci Marte carinas
Disjectasque trabes adversus cerneret Atlas.
Hæc pacem tum bella dabant. sensitq; superbus
Velleris aurati fatalia tempora custos,
Et timuit bellare diu. Nos classibus ultrà
Ivimus, &, medium quà Sol disterminat orbem,
Vicimus, ut spatijs axes contingeret ęquis
Auraicæ virtutis honos. Nos arva priorum,
Et Fortunatas illo sub Principe terras
Pressimus,& puppes cantatis fiximus oris.
Sed pelago me terra vocat. Sat maxime ductor
Tempora rostratâ tibi fulgent vincta coronâ.
Altera Nassavios quę cingat laurea crines
Texitur, & fusos toties testabitur hostes.
Dic clades Brabante tuas, dic nobile lethum
Varaxi, cæsosque duces, dispersaq; campis
Funera, stillantes fumanti sanguine cristas,
Membraq; trunca virûm,& squallētia corpora tabo.
Flandria, cui sero semper memorabitur ævo
Altera lux Iulî, quantas in littore strages

Spectasti,

Spectasti, minus æqua tuis; cum compede vinctam
Hesperiam, & totas traheret post terga phalanges
Victor Arausiades; patriæ cum tota perire
Debebat, vel stare salus; & Belgica concors
Hostili conclusa solo pendebat ab armis.
Hinc fluctus, hinc sævus Iber, vel laudis amorem
Suadebant, vel fœda trucis ludibria ponti.
Causa Dijs placuit. favit pugnantibus æther,
Nec Titan infestus equis. Iam vincere Flandros,
Iam nostros fortuna videt. Iam cedit Iberus,
Iam Batavus. nutat Mavors ferrum inter & enses,
Nunc alius, nunc rursũ alius. spes neutra triũphi est;
Ancipitisq; diu cœlum discrimina belli
Dividit; ingentes donec dux Belgicus iras
Colligit, & sparsas capto rectore cohortes
Occupat, & cęsos Alberto Cæsare manes
Vlturus, magno inferias mactavit Adolpho.
Quid mihi Pellæum juvenem grandæva vetustas
Obijcis, & victas discussis mœnibus arces,
Sidona magnanimamq; Tyrum? quid Persica jactas
Agmina, quid vasto metuendum corpore Porum
Illius cecidisse manu? licet impiger Hellen
Spreverit, & rapido terrentem flumine Tigrin,
Mauritio minor ille fuit: neq; tantus in arma
Ivit ovans Macetes. Asiam vicere sarissæ,
Imbelles vis docta viros. nos miles Iberus,
Exercet, fertq; arma armis non dissona Vesper.
Cesserit Euphrates illi, nos vicimus ęquor;
Ille Scythas, mollesq; Arabas, ignotaq; quondam

Nomina Bactrorum, & diffusos finibus Indos;
Nos, qua terra patet, Solem Batavosq; sub uno
Clausimus imperio. Nos duri cornua Rheni
Fregimus, & Mosam pariter Vahalimq; Sicambris
Vinximus, atq; istos longè superavimus amnes:
Auxit Nassavias superata Daventria laudes,
Accessitq; prior titulis Zutphania nostris.
Das fasces Neomage duci: das præmia belli
Hulsta potens: tantisq; etiam Stenovice triumphis
Adderis, & celsam vinci potuisse Covordam,
Obsessamq; iterum vinci haud potuisse Covordam,
Vidisti, Frisiæ columen. Nec montibus hæsit
Tutior, aut Dominum Gertrudisberga Philippum
Passa diu, precio venales reddidit arces.
Mox quoq; non victæ per secula multa Groningæ
Mænia celsa ruunt, aquilasq; & jura Leoni
Cæsareus submittit apex. Iam fœdera poscit
Mursia, jam domitas adportat Berka secures,
Et veteres parent Salij. Brefordia pacem
Mutato rectore capit: nec jungere dextras
Grolla timet, regique cupit validissima vallo
Linga nihil debere suo. Quàm Gravia vellet
Se vinci potuisse prius, metuendaq; Slusa
Toxandris; tunc cum celeres in bella triremes
Mitteret, & Boreum terreret Spinola pontum!
Tu quoque, victa licet, nostris accede trophæis
O victrix Ostenda diu; quam tertia messis
Cantabricos vidit spernentem impunè furores;
Nec totam potuisse capi. das frusta Philippo,

Dumq;

Dumque peris jam facta minor, nova mœnia cudis,
Totque urbes ex urbe trahis. spectate nepotes
Ilion in Morinis. Hęc nobis altera surgunt
Pergama, nec solis illudit Troia Pelasgis.
Vrbs jacet ad Vahalim, priscis celebrata salinis,
Bommela, Mendozæ opprobriũ, & fugientis Iberi.
Vindicat obsessam Auraicus, clarusque triumphis
Inclyta laurigeris attexit gramina sertis.
Victorem conspexit hyems, & frigore duro
Wachtendoncha ducem patitur. divenditur ære,
Et cinctum gemino mercamur flumine castrum.
Iuliacum vis ista domat, geminisque petitum
Principibus litem Batavo tutore diremit.
Vltima Nassavios explevit Berga labores;
Nec timuit secura minas, & subruta furtim
Mœnia fallaci Liguri. Concedimus hosti
Nil præter pugnæ spatium. quo prima locarant
Castra loco belli Proceres, hac parte steterunt,
Et tumulum posuere sibi. concurritur armis
Cominus, & solo libertas sanguine tuta est.
His titulis bellator ovat, nec nomine ab uno
Emeruit famæ precium. Non clarius unquam
Alta triumphali scandit Capitolia curru
Cimbrorum domitor; vel qui Pellæa Quirino
Sceptra dedit. Nunquam dominas comitata curules
Iustius Ausonijs fremuerunt agmina portis.

Intereà, dum tanta Heros præconia laudum
Congerit, & domito placatur vespere Mavors,
Non semper fera bella placent, sed redditus astris

Æthe-

Æthereas arces, superûmque ingentia tecta,
Et circumfuso pendentia fornice templa
Mente capit, quas Tycho sagax edisserit artes,
Quas Belus, quas prisca Pharus, vel cælifer Atlas,
Brachmanumq; scholæ, vel doctæ Cecropis arces,
Quasq; Syracusius formas inscripsit arenis.
Vt nova, & antiquis oracula dissona seclis
Edat, & ardentem sistat Copernicus æthram;
Terrarumq; globum, magnæq; habitacula Vestæ
Audaci ratione rotet, totumque profundum
Verset, & hęc celso suspendat pondera cœlo.
Nunc Pallas, nunc arma juvant. nunc sidera fulgent
Explorata Duci; nunc terras milite subdit,
Quasque domat, metitur aquas. stant ocia cœlo,
Bella solo, placidusque suas in cortice pugnas,
Nec nocitura videt tenerâ certamina chartâ
Mars pater, & doctos miratur surgere vallos,
Et scriptas folijs acies: seu cornua campis
Stare volet, seu signa ciet contraria Mavors,
Aut peditem circumdat eques, cuneosque reducit,
Aut laxat Bellona suos. Sic tempora quondam,
Et malè currentes Romanis reddidit annos
Cęsar, & Ausonios scripsit post pręlia fastos.
Sic Macedo positis clypeo paulisper, & hasta,
Trojugenûm Dolopumq; manus, & Dorica lustrat
Agmina, pugnandiq; capit de carmine leges,
Bellandiq; modos. O quam ventura stupebis
Posteritas, cum nascentes in secula libros,
Nassavioque duci scriptos miraberis orbes!
Ille

Ille ducum domitor, victus cui paruit armis
Hesperus, atque oriens juravit fœdera Titan;
Qui Tartessiacas flammis ultricibus oras
Terruit, atque alio posuit victricia mundo
Signa, nec Austriacos timuit damnare furores,
Inter bella docet. Validas qui verterat arces
Miles, & Hispanis aspersit cædibus æquor,
Scripsit, & imbelles etiam secessit in artes.

O rerum fatique vices, atque invida terris
Iussa Deûm. nimium superis tu Belgica tellus
Visa potens. moritur patriæ spes omnis, & omnis
Gloria Cattigenûm: docuit qui cedere Rheno
Bętin, & ad Phœbi suspendit limina lauros.
Libertas perculsa stupet, sequimurq; feretrum
Exanimes Batavi, compressaq; pectora luctu
Solamur lachrymis. intonso crine Sicamber
Ambulat, & querulo Valachri sua murmura ponto
Ingeminant. Frisijs gemitus in vultibus hærent,
Nec Flevus sua damna tacet. Germania forti
Hoc dolet accessisse suę, cunisq; superba
Principis, in tanto deponit funere fastum.
Iam Rhodanus, nostrisq; olim defensus ab armis
Sequana, per vastos trudunt sua flumina fluctus,
Et solos nos flere vetant. Iam tristis Ierne est,
Quæq; Caledonijs frigent in saltibus urbes,
Communisq; memor generosa Britannia belli.
At vos Adriaco iurantes sceptra profundo,
Ad Belgas properate Patres. Pars fœderis hęc sit,
Condoluisse malis. Tuq; invictissime Regum,

Terror

Terror Hyperboreæ gentis, gelidosque triones
Et Moschum, Gustave, domans, dum prœlia victor
Conficis, & pulso nescis concedere regi,
Tantisper te redde tibi; dum luxeris orbum
Mauritio Batavum, & sociæ dispendia gentis.
Heu quis ad Indorum populos, ad littora Gangis,
Memnoniamq; domum tam claræ nuncia mortis
Deferet? ereptum te nobis, maxime rector,
Audiet Euphrates, & conscia nominis Helle,
Ingentisque Asiæ domitor, veterisque Iugurthæ
Imperia, & faciles nobis Carthaginis arces.
Te quoque, sis licet hostis Iber, miserescere tantis
Posse reor damnis. Docuit te prælia princeps,
Et multum hac virtute sapis. dum plurima perdis
Oppida, quod reliquum belli inclementia fecit,
Iam discis servare tibi. quo Marte perisses,
Iam perstas, Martemq; pari Mavorte fatigas.
Hoc cessent, precor, arma die, lituiq; priores
Dissimulent in morte iras, ne barbara manes
Classica sollicitent, dum versis ambulat armis
Miles, & ingenti tumulus decernitur umbræ.
Magne Ligur, non jam clades hæc dextra minatur
Bellatrix, nec castra locat contraria castris.
Securo spectare licet. si displicet hostis,
Qualis ad obsessum risit tua fulmina Zomam:
Tu ducis officium, tu docti militis artes,
Atq; hostem discerne tuum. Laudabis in illo
Invitus, quod amare nefas. hoc Belgica, dices,
Emicuit ductore diu, regisq; perosa

Iussa

Iussa fui, veteres armis victricibus iras
Vlta fuit, tantoq; sui stetit obside fati.
At tu Nassoviæ gentis, magniq; parentis
Gloria, bellatrix anima, & jam debita cœlo
Progenies, prisco dux exæquande Camillo,
Æmule Scipiadum, jam libertate reductâ,
Et debellati spolijs Orientis onustus,
Totq; ducum exuvijs, infer cœlestibus astris
Emeritum bello caput, & quà despicit orbem
Maximus Alcides, & nomina nata triumphis,
Addere sideribus sidus. tibi sævus Orion
Cedit, & Arctoas custos Erymanthidos ursæ
Pandit spontè fores; sua carbasa porrigit Argo,
Certè alium vectura ducem. tibi fervida cœli
Regna Cleonei despondet stella leonis,
Et retrò vult ferre gradum; nec triste minatus
Pronior Australes vergit Capricornus ad oras,
Indigetemq; invitat ovans. quacunq; micabis
Parte poli, domitas isto sub sidere terras
Adspicies. si servet Eos, fumantia sub te
Æquora, & infestæ flagrantia transtra Malaccæ
Discutient fulgore diem. si displicet ortus,
Occiduiq; placent augusta palatia cœli,
Hic tibi magnanimo tellus inventa Columbo
Hesperias monstrabit opes, & dedita nobis
Mœnia Sacratosq; sinus. si vergis ad Austrum,
Amstelio cernes nuper freta pervia Tiphy,
Scriptaq; Mauritij longinquis nomina terris.
Si legis Arctoi glacialia sidera mundi,

Hic

Hic quoq; constructas Batavûm mirabere villas,
Et populi monumenta tui, duroq; perustam
Frigore Neptuni sobolem. Sed mitia si te
Astra vocant, placidosq; inter censeberis ignes,
Quà tenet inclusos habitabilis orbita Belgas,
Et dextrum ferit umbra latus; devicta videbis
Oppida, disjectas acies, belloq; cadentes
Egregias heroum animas, nec inulta parentis
Busta tui, fœtam spolijs pendentibus Hagam,
Placatum Vahali Rhenum, desuetaq; regem
Imperia, & patrijs firmatum legibus orbem.
Nos cives, pia turba, tui, jam publica luctus
Argumenta damus, votisq; reposcimus umbram,
Pręcipitesq; colos querimur. Te Fama perennis
Per terras pelagusq; vehit, suppostaq; nostris
Littora littoribus; quaq; explicat aureus ęther
Templa Deûm, vastosq; expandit Iuppiter axes,
Clangenti canet arma tubâ, nec tanta silebunt
Bella prius memores Belgę, quam flumine verso
Irriget Hollandos Athesis, Matrona Sicambros,
Parrhasijsq; jugis Tanais delapsus & Indus
Mutato Batavas pulsabunt littore terras.

FINIS.